

Mikko Lahti

OPETTAJIEN TYÖELÄMÄJAKSO
OSAAMISEN JA OPETUKSEN
KEHITTÄJÄNÄ

Vahvaa osaamista Pohjois-Karjalan työyhteisöistä projekti

Opinnäytetyö
Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma YAMK

Joulukuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU <small>Mikkeli University of Applied Sciences</small>	Opinnäytetyön päivämäärä 29.11.2010	
Tekijä(t) Mikko Lahti	Koulutusohjelma ja suuntautuminen palveluliiketoiminnan ko.	
Nimeke Opettajien työelämäjakso osaamisen ja opetuksen kehittäjänä		
Tiivistelmä Ammattikorkeakoulujen tavoitteena on koulutuksen työelämälähtöisyys. Vahvaa osaamista Pohjois- Karjalan työyhteisöistä -hanke toteutettiin 2008- 2010. Projekti mahdollisti kolmen viikon mittaisen työelämäjakson pohjoiskarjalaisille ammatillisen toisen asteen opettajille, sekä ammattikorkeakouluopettajille. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun lähes kahdesta sadasta päättämisestä opettajasta jaksolle osallistui 65 opettajaa. Työelämäjakson merkitystä opetustyöhön selvitettiin palautekyselyllä ja haastatteluilla. Tutkimuksen avulla haluttiin tietää, millaista osaamista työelämäjakson toteutukseen osallistuneilla työpaikoilla tarvitaan, sekä selvittää työelämäjakson merkitys opettajan ammatillisen osaamiseen ja vaikutukset opetukseen. Tutkimuksessa käytettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta. Palautekyselyn aineisto järjestettiin luokkiin kysymysten perusteella ja teemoiteltiin. Aineisto kvantifioitiin. Näin selvitettiin teemojen painottuminen määrällisesti kyselyn vastauksissa. Kvantifiointi myös jäsensi teemojen mukaista aineistoa. Opettajien palautteen mukaan viestintä- ja vuorovaikutustaitojen ohella korostuvat hyvät ala- ja tehtäväkohtaiset tietotaidot. Opettajat pitivät jakson parhaana antina toimimista normaaleissa työtehtävissä omalla koulutuslallaan. Substanssiosaamisen ajankohtaistamisen ohella, uusia sisältöjä tai käytänteitä pyritään siirtämään osaksi opetusta. Tavoitteena on kokemuksellisuus ja käytännön läheisyys. Ammatillisia taitoja opitaan parhaiten hyvin suunnitelluissa oppimisympäristöissä. Työelämäjaksot ovat antaneet niihin osallistuneille opettajille tuoreita näkökulmia ja lisää motivaatioita opetustyöhön.		
Asiasanat (avainsanat) Ammattikorkeakoulut Kvalifikaatiot Osaaminen Työelämäyhteydet		
Sivumäärä 64 + liitteet 3	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteitä 3		
Ohjaavan opettajan nimi Riitta Tuikkanen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Pohjois- Karjalan kauppakamari	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the master's thesis 29.11.2010	
Author(s) Mikko Lahti		Degree programme and option Master of hospitality management	
Name of the bachelor's thesis The teacher's work practice program as a developer of know-how and teaching			
Abstract <p>The objective of universities of applied sciences is working life related education. The project "Strong Know-how from the Enterprises of North Karelia" was carried out in 2008- 2010. The project was made possible for the North Karelian vocational degree teachers and the teachers of the North Karelia University of Applied Sciences through their work practice program which lasts three weeks. Sixty-five teachers from the North Karelia University of Applied Sciences participated in the program.</p> <p>The significance of the work practice program for teaching was analyzed with a feedback inquiry and interviews. The study obtained information on what know-how is needed by the enterprises which have participated in the realization of the work practice program and the significance of the work practice program for vocational know-how of the teacher and the effects on the teaching was clarified. In the study both qualitative and quantitative study extract was used. The material of the feedback inquiry was arranged in the classes on the basis of the questions and themes. The material was quantified and in this way the emphasizing of themes was quantitatively clarified in the answers of the inquiry. The quantification also analyzed the material which is in accordance with the themes.</p> <p>According to the teachers' feedback good field-specific and task-specific know-how is emphasized in addition to communicative skills and social skills. The teachers felt functioning in normal assignments in their own education field was the best contribution of the period. In addition to making substance know-how current an attempt was made to include new contents as a part of the teaching. Vocational skills are best learned in well planned learning environments. The work practice program have given fresh points of view to the teachers who have participated in them and add motivation to the teaching.</p>			
Subject headings, (keywords) university of applied sciences, qualifications, know-how			
Pages 64 pgs. + app. 3		Language Finnish	
URN			
Remarks, notes on appendices Appendices 3			
Tutor Riitta Tuikkanen		Master's thesis assigned by North Karelia Chamber of Commerce	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	2
2.1 Vahvaa osaamista Pohjois- Karjalan työyhteisöistä -projekti.....	2
2.2 Tavoitteet.....	5
2.3 Aiemmat hankkeet ja tutkimukset.....	6
3 AMMATILLINEN OSAAMINEN.....	7
3.1 Kompetenssi ja kvalifikaatio käsitteinä	7
3.1.1 Kompetenssi	7
3.1.2 Kvalifikaatio	9
3.2 Mitä on ammatillinen osaaminen?	11
3.3 Työyhteisön kehittäminen ja hiljainen tieto	14
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	16
4.1 Laadullinen vai määrällinen.....	16
4.2 Aineiston hankinta, työelämäjakson seurantakysely.....	17
4.3 Aineiston analyysi, palautekysely	18
4.4 Aineiston hankinta, haastattelut	19
4.5 Haastattelut, aineiston analyysi	21
5 LOMAKEKYSÉLYN TULOKSET	24
5.1 Tulkinnan taustaksi	24
5.2 Ammatillinen osaaminen, yleiset työelämävalmiudet	25
5.3 Yleiset työelämävalmiudet koulutusaloittain	29
5.4 Yhteistyömahdollisuudet.....	37
5.5 Parasta työelämäjaksossa?	42
5.6 Työelämäjakson vaikutukset opetukseen.....	45
5.7 Työelämäjakson kehittäminen	48
6 HAASTATTELUT.....	51
6.1 Haastattelujen taustaa.....	51
6.2 Haastattelujen tulokset	51
6.3 Vaikutukset opetukseen.....	54
7 POHDINTA	56
7.1 Yhteenveto	56
7.2 Tutkimuksen luotettavuus	60

7.3 Lopuksi.....	61
LÄHTEET.....	62
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vahvaa osaamista Pohjois-Karjalan työyhteisöistä -hanke toteutettiin 2009-2010. Viimeiset opettajien työelämäjaksot olivat lokakuussa 2010. Projekti mahdollisti kolmen viikon mittaisen työelämäjakson pohjoiskarjalaisille toisen asteen ammatillisille sekä ammattikorkeakouluopettajille. Vastaavia hankkeita ei ole aiemmin toteutettu Pohjois-Karjalassa. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu tarjoaa tutkintoon johtavaa koulutusta 20 koulutusohjelmassa seitsemällä eri alalla: kulttuuriala, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, luonnontieteiden ala, tekniikan ja liikenteen ala, luonnonvara- ja ympäristöala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun lähes kahdesta sadasta päätoimisesta opettajasta jaksolle osallistui 65 opettajaa (P-KAMK 2010). Vain luonnontieteiden alalta, tietojenkäsittelyn koulutusohjelmasta ei osallistuttu työelämäjaksolle.

Ammattikorkeakoulujen yhtenä tehtävänä on alusta alkaen ollut nimenomaan koulutuksen työelämäsuhteiden kehittäminen. Työelämäyhteistyöhön on liitetty myös tavoite osallistua ja vaikuttaa aluekehitykseen. Näistä tavoitteista huolimatta Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun opettajilla ei ole aiemmin ollut mahdollisuutta osallistua vastaavaan toimintaan, varsinkaan tässä laajuudessa. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa työelämäjaksot kuuluvat olennaisena osana opettajan työnkuvaan ammattitaidon ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Ammattikorkeakouluissa työelämäyhteistyötä on tehty lähinnä harjoitteluiden, opinnäytetöiden sekä hanketoiminnan puitteissa. Tullevaisuudessa yhteistyö voisi olla myös syvällisempää perehtymistä työpaikkojen työprosesseihin sekä opetussuunnitelmatyötä yhdessä työelämän kanssa.

Osallistuin työelämäjaksolle Pohjois-Karjalan Osuuskaupan toimipisteissä vuoden vaihteessa 2009-2010. Kaikki työelämäjaksolle osallistuneet vastasivat jakson päätyttyä seurantakyselyyn, jossa taustatietojen lisäksi vastattiin neljääntoista jaksoa koskevaan avoimeen kysymykseen. Opinnäytetyössä purettiin ja tulkittiin palautekyselyn tuottama aineisto. Palautekyselyn tuloksia täydennettiin jaksolle osallistuneiden opettajien haastatteluilla. Aineistosta ilmenee, millaista osaamista ja ominaisuuksia työelämäjaksolle osallistuneen opettajan ”harjoittelupaikassa” vaaditaan ja arvostetaan, opettajien mielipide jakson merkityksestä omalle ammatilliselle osaamiselle ja vaiku-

tukset opetustyöhön sekä työelämän kanssa jatkossa tehtävälle yhteistyölle. Hankkeeseen osallistamalla ylläpidetään ja kehitetään opettajien ja siten toivottavasti myös opiskelijoiden ammatillista osaamista. Tutkimuksen avulla saadaan tietoa työelämäjakson hyödyllisyydestä opettajille ja jakson onnistumisesta. Tutkimuksessa annetaan toimenpide-ehdotuksia työelämäjakson ja työelämän kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseksi. Hankeorganisaatio hyödyntää työn tuloksia loppuraportoinnissaan haluamallaan tavalla. Hankkeesta saadut kokemukset, tulokset ja raportointi vaikuttavat osaltaan Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulussa tehtäviin päätöksiin työelämäjaksojen toteutuksesta ja tarpeellisuudesta tulevaisuudessa.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

2.1 Vahvaa osaamista Pohjois- Karjalan työyhteisöistä -projekti

Pohjois-Karjalan kauppakamarin hallinnoiman Vahvaa osaamista Pohjois-Karjalan työyhteisöistä -hankkeen tavoitteena oli opetushenkilöstön työelämäosaamisen ja koulutuspalvelujen kehittäminen siten, että työelämän ja yhteiskunnan osaamisodotukset täyttyvät. Pitkän aikavälin kehitystavoitteena on koulutus- ja työelämän organisaatioiden pysyvän kumppanuuden vahvistaminen ja organisaatioiden välille muodostuvan osaamisen kehittymistä tukevan yhteisön rakentuminen. Osaavan työvoiman saataavuus edellyttää pienentyvien ikäluokkien korkeaa osaamistasoa. Työelämässä tapahtuvat muutokset, kuten osaamisvaatimusten kasvaminen, työtehtävien ja tehtäväsistön vaihtuvuuden lisääntyminen ja toimenkuvien muuttuminen asettavat kasvavia haasteita koulutukselle. Korkeatasoisen osaamisen kehittyminen edellyttää koulutuksen ja työelämän tiivistä yhteistyötä sekä opetushenkilöstön vahvaa työelämäosaamista. (Pohjois-Karjalan kauppakamari 2010).

Projektin kohderyhmänä ovat pohjoiskarjalaiset yritykset ja työorganisaatiot. Tavoitteena kehittää uusia toimintamalleja: yksinkertainen, käytännönläheinen malli, jolla toteutetaan työelämäjaksoja opettajien työelämäosaamisen vahvistamiseksi. Projektista hyötyvät opetushenkilöstön osaamisen kehittymisen kautta myös ammatilliset opiskelijat, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän (PKKY) ja Pohjois-Karjalan ammat-

tikorkeakoulun opetushenkilöstö sekä projektin ulkopuolinen elinkeinoelämä. Hankkeen keskeisin toimenpide ovat opettajien työelämäjaksot. Työelämäjaksoille, kolme viikkoa/opettaja, osallistui 65 opettajaa (taulukko 1). Palautekyselyjä käsiteltiin 63, kysymykset liitteenä 1. Toimialoista eniten (liite 2) työelämäjaksolla työskenneltiin terveys- ja sosiaalipalveluissa, 26,5% jaksolle osallistuneista opettajista, sekä teollisuudessa (20, 4 %). Jaksojen tavoitteena oli työelämäosaamisen vahvistaminen ja pitkäjänteisen kumppanuuden syntyminen koulutusorganisaatioiden ja yritysten välille. Toiminta palvelee koulutuksen osaamistarpeiden ennakointia. Työelämän edustajia kutsutaan erityisosaamisen kouluttajiksi oppilaitoksiin. Kouluttajatehtävissä toimi 10 työelämän edustajaa. (Pohjois-Karjalan kauppakamari 2010)

TAULUKKO 1. Työelämäjaksolle osallistuneet Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulun opettajat ja yritykset / organisaatiot toimialoitain. Tilastokeskus2008

Koulutusala	Työelämäjaksolle osallistuneita opettajia (käsitellyt palautteet) /koulutusalan päätoimiset opettajat	Yritys / organisaatio, toimiala
Kulttuuriala	6 / 38	Respecta Oy (<i>Tieteellinen ja tekninen toiminta</i>) Nuova Linea Oy, Kinocompany Oy (<i>Informaatio – ja viestintä</i>) Joensuun konservatorio (<i>Koulutus</i>) Joensuun oopperayhdistys ry. (<i>Taiteet, viihde ja virkistys</i>) Joensuun Kaupungin teatteri
Luonnonvara- ja ympäristö-ala	11 / 21	Metsänhoitoyhdistys Pohjois- Karjala, Metsäkeskus P-K, Pro Agria P-K, Metsäpalvelu Turunen Oy (<i>Maa-, metsä- ja kalatalous</i>) Pikes Oy (<i>Hallinto- ja tukipalvelutoiminta</i>) Hankkija- Maatalous , Agrimarket Joensuu, (<i>Tukku- ja vähittäiskauppa</i>) Joensuun kaupunki/ keskushallinto, Sanomalehti Karjalan Maa(<i>Informaatio – ja viestintä</i>)
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	4 / 17	Lämpökarelia Oy (<i>Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto ym.</i>) K-Supermarket Metropol (<i>Tukku- ja vähittäiskauppa</i>) Mainostoimisto Fabrik (<i>Muu palvelutoiminta</i>) Tulikivi Oyj
Tekniikan ja liikenteen ala	20 / 51	Pentti paja Oy, Joptek Oy Composites, Biathlon Oy, MTM- Connectioins, Abløy Oy, (<i>Koneiden, laitteiden ym. valmistus</i>) Elisa Oyj (<i>Informaatio – ja viestintä</i>) Efora Oy, Pankaboard/ Mainpartner Oy, StoraEnso Timber Oy, (<i>Sahatavaran, puutuotteiden ym. valmistus</i>) Rakennusliike Taskinen, YIT Kiinteistötekniikka, Lemminkäinen Talo, (<i>Rakentaminen</i>) Controlmatic Oy, Blancco Oy, (<i>Tietojärjestelmät/ muu</i>) LVI- Jomutek oy (<i>Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto ym.</i>) Hexion Speciality Chemicals Oy (<i>Kumi- ja muovituotteiden valmistus</i>) PKS Sähkösiirto Oy (<i>Sähkö-,kaasu- ja lämpöhuolto</i>) Amcor Flexibles,MGM-Devices
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	4 / 10	Pohjois- Karjalan Osuuskauppa (<i>Tukku- ja vähittäiskauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta</i>) Karelia Expert matkailupalvelu (<i>Muu palvelutoiminta</i>) Kiteen kaupunki /keskuskeittiö (<i>Majoitus- ja ravitsemistoiminta</i>)
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	18 / 53	Honkalampi- säätiö, Tervokoti , Pohjois- Karjalan Sairaanhoido- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä:keskussairaala. , Joensuun kaupunki: Päihde- palvelut, lastensuojelun sosiaalityö., Pohjois- Karjalan tietotekniikkakeskus, Kuntoutuskeskus Pääskynpesä, Suomen punainen risti / Kontioniemen vastaanottokeskus (<i>Sosiaali- ja terveyspalvelut</i>)
Yhteensä	63 / 190 (+kieltenop.)	

2.2 Tavoitteet

Ammatillisen korkea-asteen sekä toisen asteen opettajan osaaminen ja asiantuntijuus voidaan jakaa neljään alueeseen: substanssiosaaminen, pedagoginen osaaminen, työyhteisöosaaminen sekä tutkimus- ja kehittämisosaaminen. Substanssiosaamisella tarkoitetaan opettajan työelämäntuntemusta, sekä sitä, kuinka hän hallitsee oman alansa tiedot ja taidot. Pedagoginen osaaminen edellyttää koulutusprosessien hallintaa sekä kasvatuksellisia taitoja. Työyhteisöosaaminen käsittää mm. asiakas- ja verkosto-osaamista. Laaja työelämän henkilöstöverkosto on tärkeää asiantuntijan työssä menestymiselle. Tutkimus- ja kehittämisosaaminen edellyttävät opettajalta kykyä kehittää omaa alaansa. On oltava valmius jatkuvaan oppimiseen. Asiantuntijan on tunnettava oman alan uusinta tietoa ja kehittämistyön sovelluksia. Kehitystoiminnan tarkoitus ei ole vain työelämään sopeutuminen, vaan myös sen uudistaminen ja kyseenalaistaminen. (Helakorpi 1999, 53-54).

Tutkimuksen kaksi ensisijaista tavoitetta olivat:

1. Selvittää, millaista osaamista työelämäjakson toteutukseen osallistuneilla työpaikoilla opettajien havaintojen mukaan tarvitaan tai arvostetaan.
2. Selvittää palautteen perusteella työelämäjakson merkitys opettajan ammatillisen osaamiseen ja asiantuntijuuteen.
 - Miten työelämäjaksolla mukana olleet opettajat hyödyntävät kokemuksiaan opetuksessa?
 - Miten ja miltä osin mahdollisesti hankittu uusi osaaminen sisällytetään opetukseen?

Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi opettajien näkemystä työelämäjakson tarpeellisuudesta ja tulevaisuudesta. Haastatteluissa kysyttiin hankkeeseen osallistuneen työelämän edustajan ja valittujen opettajien kokemuksia ja mielipiteitä työelämän kanssa tehtävästä yhteistyöstä, yhteistyön muodoista ja niiden kehittämisestä. Hankeorganisaatio käsitteli palautteet omasta näkökulmastaan. Opettajien kokemukset työelämäjaksolta ja sen merkitys opetustyöhön sekä, osaamissisältöjen selvittäminen ja analysointi oli tämän tutkimuksen tehtävä.

2.3 Aiemmat hankkeet ja tutkimukset

Työssäoppimista sinänsä on tutkittu runsaasti. Pohjonen (2001, 8) määrittelee väitöskirjassaan työssäoppimisen: ”Työssäoppiminen muodostaa olennaisen osan työssäoppijan henkilökohtaisesta opetussuunnitelmasta. Se varmistaa sekä edistää ammattitaidon, osaamisen sekä metataitojen suunnitelmallista, jatkuvaa ja motivoitunutta kehittämistä työprosessissa kokeneen mentorin ohjauksessa reflektiivisesti kokemuksellisuuden ja yhteistoiminnallisuuden tukemana. Mentorilla on kokemusta ohjaajana toimimisesta ja hän hallitsee työkokonaisuuden.” Ammattikorkeakoulututkinnossa työssäoppimisella on merkittävä rooli teoriapainotteisen opetuksen tukena harjoitteluiden muodossa. Toisin kuin toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajilla, ammattikorkeakoulun opettajien työaikaan ei sisälly säännöllisin väliajoin toteutettavaa työelämäjaksoa. Yhteistyö työelämän kanssa voi olla lähinnä yksittäisten opettajien yhteysien, opiskelijaharjoitteluiden ohjaamisen sekä satunnaisten kehittämishankkeiden varassa. Opetushallituksen koulutuksen kehittämissuunnitelma painottaa myös korkea-asteen koulutuksen työelämävastaavuuden ja työelämäyhteyksien vahvistamista, koulutustarpeiden ennakoimista ja työpaikalla tapahtuvan opiskelun järjestämistä sekä opetushenkilöstön osaamisen hyödyntämistä ja kehittämistä. (Opetushallitus 2007,49-50).

Toistaiseksi laajin Suomessa toteutettu oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä koskeva tutkimus on Taitava Keski-Suomi -hankekokonaisuuden puitteissa toteutettu tutkimus: ”Työelämäyhteistyö ammatillisessa koulutuksessa ja työyhteisöjen oppiminen” (Tynjälä ym. 2005.) Tutkimus osoitti mm. sen, että opettajien ja oppilaitosten verkostoituminen oppilaitosten sisällä ja yhteydet työelämän suuntaan ovat kohtuullisen hyvät. Tosin käytännön toimenpiteet ja yhteistyö esim. opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa jäävät usein vaillinaisiksi. Yhteistyön lisääminen olisikin tarpeellista ammatillisten aineiden ja yhteisten aineiden opettajien välillä, koulutusalojen ja toimialojen välillä sekä alojen sisällä eri oppilaitosten välillä maakunnallisesti. Opettajat olivat pääosin tyytyväisiä yhteistyöhön työelämän kanssa sekä työelämäjaksoihin. Opettajien ammattitaito kehittyy työelämäjaksojen, täydennyskoulutuksen ja kehittämishankkeiden avulla.

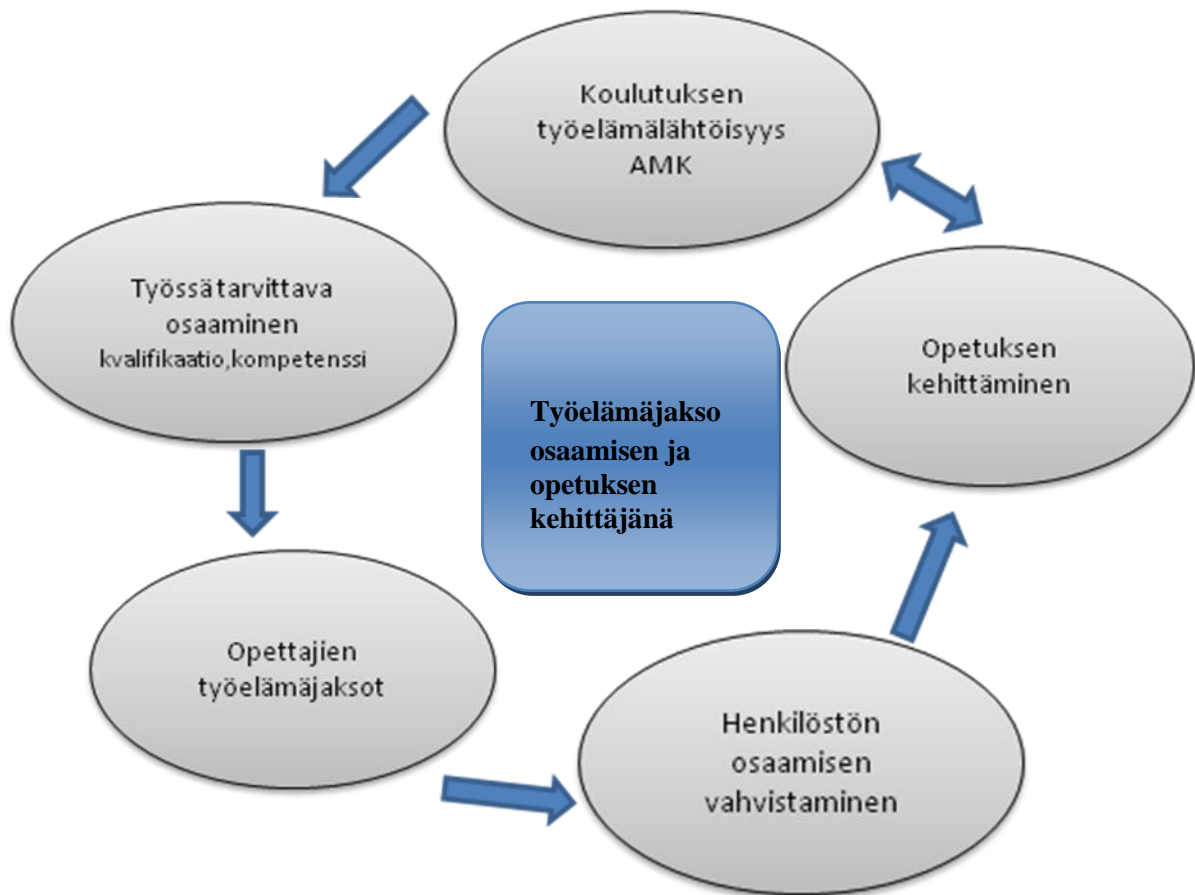
Samansuuntaisia tuloksia esittää Anneli Tantt (2006) opinnäytetyössään, ” Työelämäjaksot ammatillisen opettajan osaamisen ylläpitäjänä.” Tutkimuksessa käytiin läpi 19 Kokeva Start- projektin kahden kuukauden mittaiselle työelämäjaksolle osallistuneen ammatillisen opettajan suunnitelma- ja raportointilomakkeet. Tutkimusta täydennettiin haastatteluilla. Tutkimuksen mukaan opettajien työelämäjaksosten vakiinnuttaminen ja kehittäminen edellyttävät jaksosten suunnittelua eri osapuolten yhteistyönä. Toiminnan jatkuvuuden varmistaa se, että oppilaitoksen ja opettajan lisäksi myös jaksos työntekijä kokee hyötävänsä yhteistyöstä. Tutkimuksessa todetaan, että työelämäjaksosten tulisi kuulua kiinteästi opettajien täydennyskoulutukseen ja olla osa oppilaitosten henkilöstöstrategiaa. (Tantt 2006. 16-17, 38).

3 AMMATILLINEN OSAAMINEN

3.1 Kompetenssi ja kvalifikaatio käsitteinä

3.1.1 Kompetenssi

Kompetenssi on osaamista laajempi käsite. Kompetenssi on kykyä tehdä työ tai tehtävä menestyksekkäästi (viitekehys, kuvio 1). Kompetenssin käsite sisältää taitoja, kokemusta sekä arvot ja asenteet työtä ja työn tulosta kohtaan. Kompetenssi sisältää työn vaatimien tietojen hallinnan ja niiden soveltamisen käytäntöön. Avainkompetenssi on tiettyssä työssä vaadittavaa ydinosaamista. Avainkompetenssin määrittelyä ohjaa työ tai tehtävä, jossa toimitaan. Ammatillinen huippuosaaminen koostuu ammattispesifisestä tietämyksestä, soveltamistaidosta ja ns. metataidoista, joita ovat esimerkiksi itsesäätelytaidot ja korkea-asteen ajattelutaito. Ammatillisen koulutuksen aika on keskeistä kompetenssien kehittymisen aikaa. Opiskelujen aikana tulisi saada hyvä käsitys siitä, mitä ammatin harjoittaminen todellisuudessa on. Organisaation kannalta kompetenssinhallinnan peruskysymyksiä ovat, mitä kompetenssia tarvitaan, millaista osaamista jo on olemassa, millaisia ovat kompetenssivajeet ja miten ne saadaan näkyville, sekä mitä organisaation tulee tehdä näiden osaamisvajeiden täyttämiseksi. (Ruohotie & Honka 2003, 23, 54-55; Helakorpi 2005. 58).

KUVIO 1. Opinnäytetyön viitekehys.

Työelämässä, kuten elämässä yleensäkin, tarvitaan yleisiä kognitiivisia ja emotionaalisia valmiuksia. Ne eivät koostu yksinomaan tiedollisesta ja taidollisesta kyvykkyydestä, vaan niihin vaikuttavat perinnölliset taipumukset, itsesäätely, toimintaympäristö sekä spesifisten oppimismahdollisuuksien laatu ja määrä. Näitä valmiuksia voidaan kutsua myös tahtoon sidonnaisiksi (*volitionaaliksi*) valmiuksiksi:

1. Menetelmälliset kompetenssit
 - Toimintatavat ja taidot, jotka ovat välttämättömiä, jotta käsitteellistä kompetenssia voidaan hyödyntää konkreettisissa tilanteissa
2. Motivationaaliset kompetenssit
 - Kyky tehokkaaseen vuorovaikutukseen ympäristön kanssa ja asenteet, esim. itseluottamus ja itsensä arvostaminen
3. Toimintakompetenssit
 - Psykologiset valmiudet menestykselliseen suoritukseen, esim. ongelmanratkaisukyky, toimintastrategiat, kriittinen ajattelu

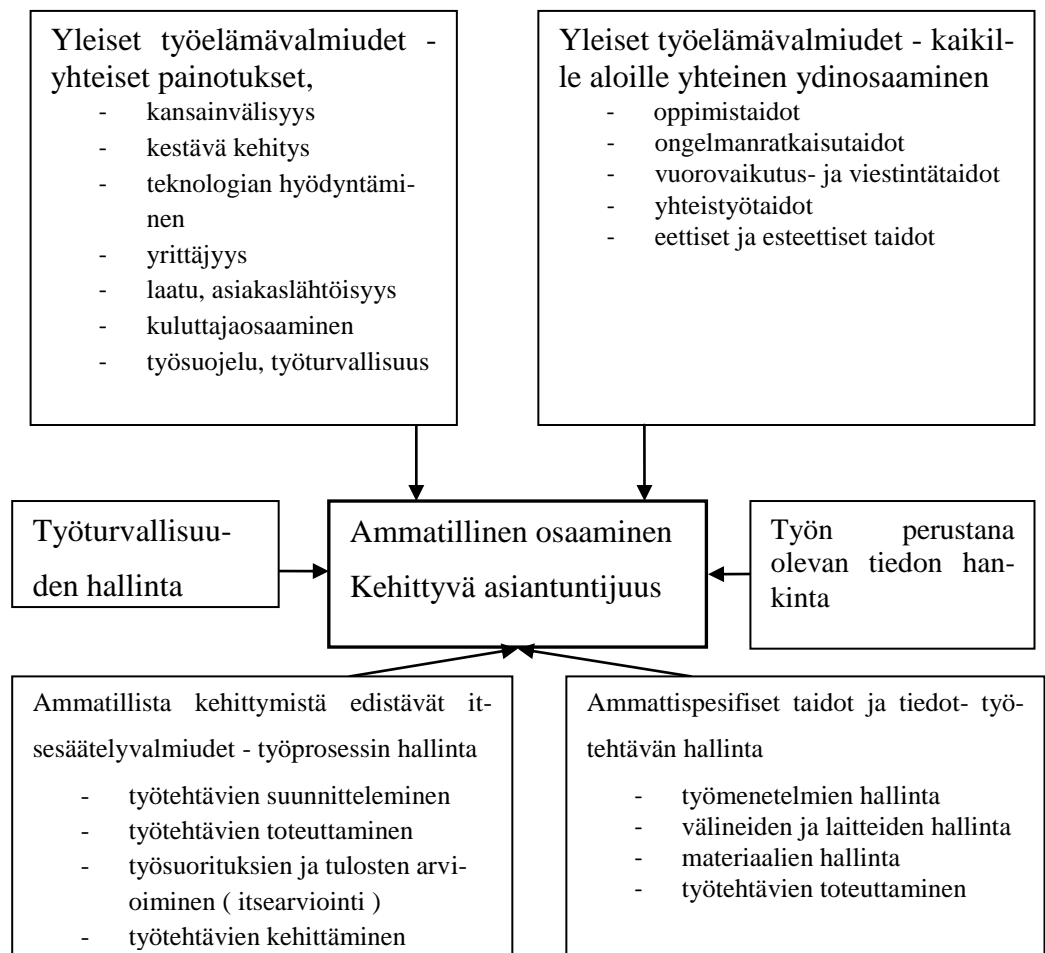
Volitionaaliset, tahdon alaiset kompetenssit mahdollistavat kyvyn oppia ennakoimattomissa tilanteissa ja olosuhteissa sekä sopeutumisen tai proaktiivisen reagoimisen erilaisiin elämän tilanteisiin. Vahva ammatillinen osaaminen perustuu kuitenkin aina myös spesifisiin kognitiivisiin ja ammatillisiin (kuvio 2.) kompetensseihin. Ne rakentuvat sellaisista tiedollisista ja taidollisista valmiuksista, joita tarvitaan erityistehtävissä. Spesifit kompetenssit voivat olla kapea-alaisia, yhteen tehtävään tai suoritukseen sidonnaisia tai hyvinkin laajoja kuten esim. lääkärin työssä osoitettu diagnostinen pätevyys. Tällainen osaaminen ja asiantuntijuus perustuu enemmänkin taitoihin ja rutii-neihin sekä sisältöspesifisiin tietorakenteisiin, kuin yleiseen kognitiiviseen kyvykkyyteen. Asiantuntijaosaajaksi kehittyminen edellyttää aihealueen syvää ymmärtämistä, pitkäjänteistä oppimista, laajaa kokemusta sekä automaattisia toimintarutiineja ja itsesäätelyvalmiuksia. (Ruohotie & Honka 2003, 62-63).

3.1.2 Kvalifikaatio

Kvalifikaatio on sitä kompetenssia, jota työntekijä tarvitsee työn tai tehtävän luonteen vuoksi tai, jota työnantaja vaatii muodollisesti tai epämuodollisesti. Kvalifikaatio voidaan määritellä myös tosiasiallisena osaamisena, taitona, kykynä ja taipumuksena (Ruohotie & Honka 2003. 54-55).

Kvalifikaatioita on siis kahdenlaisia: muodollisia, jotka työntekijän tulee todistaa esim. todistuksella ja todellisia, jotka johtuvat työstä tai tehtävästä. Todellisten kvalifikaatioiden selvittäminen vaatii työn tai tehtävän analyysia (Helakorpi 2005, 62). Kvalifikaatiovaatimukset muuttuvat työn, ihmisen ja yhteiskunnan muuttumisen myötä. Kun puhutaan ammattitaidosta, kompetenssista tai kvalifikaatioista, tarkoitetaan niitä tietyssä tehtävässä, tilanteessa tai asiayhteydessä. Ammattitaidon määrittely riippuu siitä, määritelläänkö sitä yksilön tiedoista ja valmiuksista käsin vai työtehtävien yksilölle asettamien vaatimusten kautta. Yksilön valmiuksista lähtevällä määrittelyllä tarkoitetaan yksilön työhön liittyvää kompetenssia ja jälkimäisellä enemmänkin työn edellyttämiä kvalifikaatiovaatimuksia. Kompetenssin määrittelyssä lähdetään työntekijän kyvyistä tiedollisesti ja taidollisesti hallita tietyn ammatin tai ammattialueen toiminnallisia kokonaisuuksia.

Kompetenssi voidaan nähdä myös yksilöllisenä attribuuttina eli inhimillisenä resurssina tai pääomana, jonka yksilö tuo mukanaan työpaikalle. Ellström (2001) määrittelee kvalifikaation kompetenssiksi, jota työtehtävä tosiasiallisesti vaatii. Kompetenssin ymmärtäminen työn vaatimuksina johtaa kahteen toisistaan poikkeavaan määrittelyyn siitä, painotetaanko kompetenssiin liittyviä pätevyysvaatimuksia vai työn edellyttämää todellista pätevyyttä. Edellistä määrittelyä käytetään usein rekrytoinnin ja palkanmaksun perustana. Kompetenssiin liitetyt viralliset vaatimukset poikkeavat monesti työn asettamista todellisista vaatimuksista. (Ellström 2001, 40-41).

KUVIO 2. Työelämässä tarvittavat kompetenssit/kvalifikaatiot sekä ammatillisen osaamisen muodostuminen ja asiantuntijuuden kehittyminen. (Kinnunen & Halmevuori 2003, 71; Ruohotie 2002c mukailen)

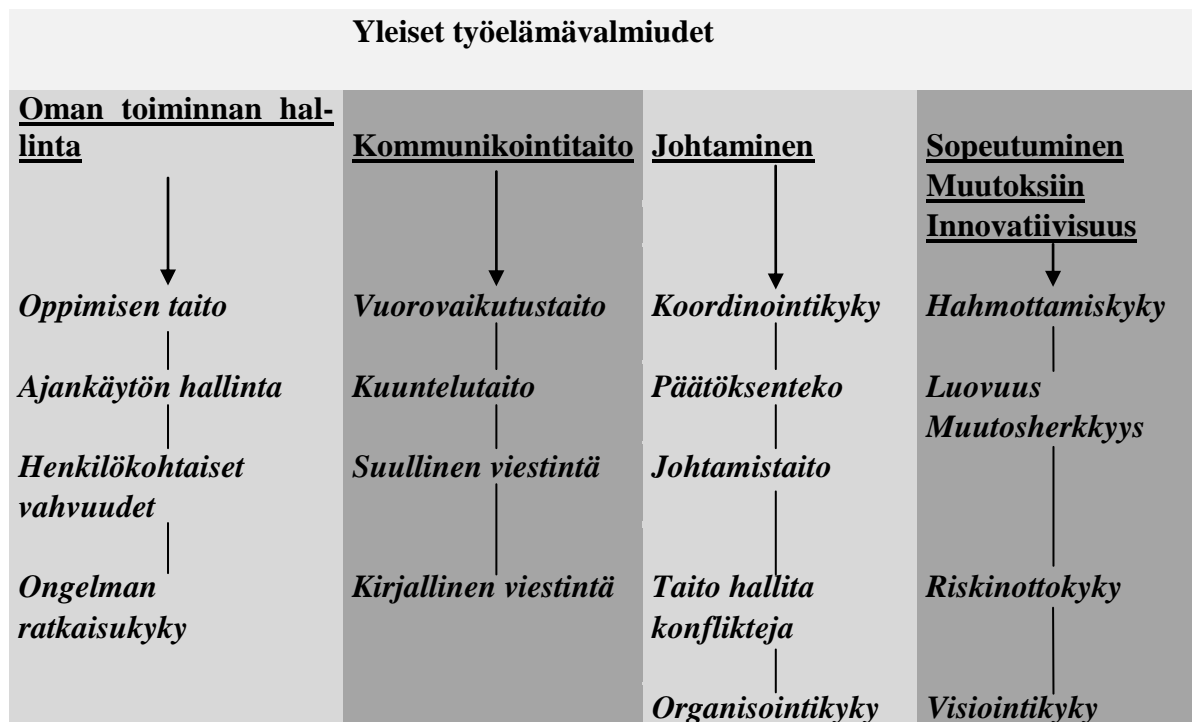
3.2 Mitä on ammatillinen osaaminen?

Tieto ja taito ymmärretään usein toisistaan erillisinä osaamisen elementteinä. Tieto on teoreettista tietämystä ja taito käytännön osaamista. Perinteisesti ammatillisessa koulutuksessa on korostunut taidollinen oppiminen, se on haluttu ymmärtää tiedollisen oppimisen vastakohtana. Käsitteitä ei kuitenkaan voida erottaa toisistaan, taitoon liittyy tietämystä eli osaamisen perustana on tieto siitä miten jokin asia tehdään. Tieto on yläkäsite ja taito yksi sen ilmentymä. Ammattikorkeakoulujärjestelmän alkuperäinen tavoite on ollut ylittää ja poistaa tämä vastakkainasettelu. Tavoitteena on ollut panostaa sekä tieteelliseen tutkimukseen että käytännönläheiseen ja työelämälähtöiseen opetukseen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että oppilaitoksista löytyy monipuolista ja ajan tasalla olevaa osaamista. (Tuominen & Wihersaari 2006, 131-132, 179).

Osaaminen, kompetenssit ja kvalifikaatiot -käsitteiden sisällöt ja määritelmät vaihtelevat tutkijoiden ja tutkijaryhmien kesken. Tässä työssä kompetenssien ja kvalifikaatioiden luokitukset noudattelevat Nijhofin (2001) ja Ruohotien (2002 c) määrittelyjä, joiden ajatteluun ammattikorkeakoulujen työryhmän yleisten ja ammatillisten kompetenssien jäsentelyt perustuvat. Ammattikorkeakouluissa kompetenssien määrittelytyöstä ovat vastanneet Arene ry:n (ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto) nimeämät koulutusohjelmakohtaiset vastuuhenkilöt. Yleiset kompetenssit on määritelty valtakunnallisessa työryhmässä, johon kuului kuusi edustajaa eri ammattikorkeakouluista ja yksi SAMOK ry:n (Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto) edustaja. Asiantuntijat ovat arvioineet ryhmän työskentelyn tuloksia sen eri vaiheissa. Määrittelytyön taustamateriaaleina on käytetty ammattikorkeakouluasetusta, korkeakoulututkintojen eurooppalaisia ja kansallisia osaamiskuvauksia sekä kompetensseihin ja kvalifikaatioihin liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä. Varsinainen määrittelytyö on tehty ammattikorkeakoulujen opettajien ja muun henkilöstön sekä opiskelijoiden ja työelämän edustajien yhteistyönä. (Arene ry. 2006).

Työn sisältö ja työn vaatimat taidot ovat muuttuneet yhteiskunnan muuttuessa. Koneellistumisen, automatisoinnin ja innovaatioiden myötä työn tekeminen on muuttunut. Aiemmin koulutuksessa hankittu ammattiosaaminen riitti pitkälle koko työssäoloajan. Hitaasti muuttuvassa yhteiskunnassa myös ammattitaidot olivat pysyviä tai hi-

taasti muuttuvia. Ammattikoulutus saattoi antaa tarkkoja työtehtäviin tähtääviä valmiuksia. Nopeasti muuttuvassa palvelu- ja tietoyhteiskunnassa tilanne on toinen, osaaminen on jatkuvasti kehittyvää ja muuntuva. Osa ammasteista häviää ja kokonaan uusia työtehtäviä ja ammattiryhmiä syntyy. Yleiset kompetenssit (kuvio 3) nousevat keskeisiksi. (Helakorpi 2005; Jokinen ym. 2009, 75).

KUVIO 3. Yleiset työelämävalmiudet (Ruohotie & Honka 2003, 62 mukailen).

Ruohotien (2000) mukaan, ammatillinen osaaminen voidaan määritellä työntekijän taitona soveltaa nykyistä ja luoda uutta tietoa, toimia työyhteisön osaamisen kehittäjänä sekä valmiuksina ottaa vastaan haasteita. Työntekijältä edellytetään siis sekä kykyä vastata työn vaatimuksiin muuttuvassa työympäristössä, että kehittää itse työprosessia. Ammatillinen osaaminen on toimintakykyä, jonka avulla yksilö toimii ammatissaan. Osaaminen on yksilön tietoja ja taitoja, arvoja ja asenteita, ominaisuuksia, kokemuksia, kriittistä ajattelua ja joustavaa tietoperustaa käyttävää toimintaa. Osaamisella tarkoitetaan työn vaatimien tietojen ja taitojen hallintaa ja niiden soveltamista käytännön työtehtäviin.

Ammattitaitovaatimuksia kuvataan mm. seuraavin käsittein: pätevyys, osaaminen ja asiantuntijuus, kompetenssi, kvalifikaatiot, professio, ydinosaaminen ja valmius. Asiantuntijan osaamista määritellään asiantuntijuusalueen tietona ja tiedon käyttönä sekä sen uudistamisena. Asiantuntijaosaaminen on myös kykyä ottaa vastuuta omasta ja koko työyhteisön työstä sekä kehittämisestä. Perinteinen tapa määrittää ammatillista osaamista on perustunut käytännöllisen osaamisen kuvaamiseen. Olennaista on kuitenkin ennakoida myös tulevaisuuden osaamista. Tulevaisuuden ennakointi perustuu nykyisyyteen ja sen analyyttisen tarkasteluun sekä tulevaisuuden muutossuuntien hahmotteluun ja valintoihin. Osaamistarpeiden ennakoinnilla pyritään hankkimaan luotettavaa tietoa työtehtävien kehittymisestä ja työssä tarvittavasta osaamisesta. Työssä vaadittavat kvalifikaatiot/kompetenssit muuttuvat, koska ne ovat kiinteästi yhteydessä suoritettavaan työhön. Yhteiskunnassa, ihmisissä, työelämässä ja työssä itsessään tapahtuu muutoksia, jotka heijastuvat uusina kvalifikaatio-/kompetenssivaatimuksina. Kvalifikaatioiden muutosten tulisi heijastua myös koulutukseen. (Helakorpi 2009; Ruohotie & Honka 2003,17 -23).

Osaamisvaatimusten nopeat muutokset asettavat haasteita sekä koulutukselle että työelämälle. Asiantuntijatietaa tuotetaan yhä enenevässä määrin siellä, missä tietoa tarvitaan ja käytetään, eli työelämässä. Todellinen asiantuntijuuden saavuttaminen tapahtuukin vasta työelämässä, vaikka asiantuntijuuden perusteet rakennetaan koulutuksessa. Ammatillisesta koulutuksesta tai ammatillisesta korkea-asteen koulutuksesta valmistuneella tulisi olla hyvät perusvalmiudet kognitiivisissa, sosiaalisissa ja motorisissa sekä taidoissa sekä edellytykset taitojen ja itsensä monipuoliselle kehittämiselle. Lisäksi edellytetään ammattialakohtaista perusosaamista ja koulutusalaakohtaista erikoisosaamista. Tutkinnon suorittaneella tulisi olla halu omaehtoiseen osaamisensa lisäämiseen ja oman ammattialansa asiantuntijuuden kehittämiseen sekä hyvät valmiudet jatko-opintoihin. Ammattitaitovaatimuksia voidaan kuvata kompetensseina ja avainkompetensseina. (Jokinen ym. 2009, 73-74; Ruohotie 2003, 17 -23).

Aiemmin ajateltiin enemmänkin niin, että työstä nousevat tietyt osaamisvaatimukset, jotka henkilön tulee täyttää. Yhä useammin työtehtävät ovat kuitenkin usein niin vaativia, ettei yksi ihminen useinkaan kykene niitä täyttämään. Työn persoonallistamisesta on kysymys silloin, kun työtä muotoillaan vastaamaan työntekijän osaamisprofiilia. Osaaminen voidaan ymmärtää myös yhteisötason käsitteeksi, joka muodostuu tiimin

jäsenten osaamisesta. Useamman henkilön tiimi pystyy erilaisilla kompetensseillaan täyttämään monipuolisenkin työn osaamisvaatimukset. Keskinäisen vuorovaikutuksen avulla osaaminen kehittyy koko ajan, vastaten aina vain paremmin muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksiin. (Helakorpi 2009).

Osaaminen käsitteenä on tullut lähinnä ammattitaidon tai asiantuntijuuden tilalle tai niiden oheen. Osaaminen monesti ymmärretään yleisempänä ja laajempaan käsitteenä kuin esim. ammattitaito. Eri yhteyksissä käsitteet saavat erilaisen merkityksen. Taus-talla on uudistuvaa tutkimustietoa työn muutoksesta ja työntaidoista. Osaamisen pe-rusolettamuksia Helakorven 2009 mukaan:

- Osaaminen on sekä yksilöllistä että yhteisöllistä.
- Osaaminen on sekä formaalin, muodollisen, koulutuksen että informaalin (*ar-kioppiminen, elämässä, työssä sekä medioiden kautta ja niitä käyttämällä tapah-tuvaa oppimista*) kokemisen ja kehityksen tulosta.
- Osaaminen ei ole vain tietämistä, vaan laajempaa tekemisen hallintaa, jossa sosiaalinen vuorovaikutus painottuu aiempaa enemmän.
- Osaaminen on joustavuutta, epävarmuuden sietoa ja muutoshalukkuutta.
- Osaaminen on jatkuvaa arviointia ja kehittämistä, sitä sekä itsearvioidaan että arvioidaan ulkoisesti.
- Osaaminen on kontekstisidonnaista ja sen arviointi on arvosidonnaista, yhteydessä toimintakulttuuriin.

3.3 Työyhteisön kehittäminen ja hiljainen tieto

Oppilaitosten henkilöstön osaamisen kehittäminen kytkeytyy myös oppilaitoksen toimintaympäristön kehittämiseen ja aluevaikuttavuuteen. Esimerkiksi ammatillisen korkea-asteen oppilaitoksen yhteydet työelämään määrittelevät, millainen on sen merkitys alueensa työelämän kehittäjänä. Vahvaa osaamista Pohjois-Karjalan työyhteisöistä-hankkeen yhtenä tavoitteena oli toimivien työelämäsuhteiden luominen ja parantaminen. Jotta oppilaitos voi aktiivisesti osallistua alueensa työelämän ja osaamisen kehittämiseen, on tunnettava hyvin alueen yritykset, niiden toimintaympäristöt ja toimintatavat. Työelämän ja oppilaitosten tiiviimmästä yhteistyöstä syntyy kenties uutta osaamista ja näkökulma laajenee. Kokemukset ja

yhteistyö eivät sinänsä takaa osaamisen kehittymistä ja uuden oppimista. Olennaista on toiminnan ja kokemusten yhteinen arviointi. (Mäntylä 2006, 57, 59).

Osaaminen on monien osien yhteenlaskettu summa. Osaamiseen kuuluu koulutuksen kautta hankitun tiedon lisäksi myös taito soveltaa näitä tietoja. Koulussa annettu opetus antaa perustiedot työelämään siirtymistä varten. Syvällisempi ammattiin oppiminen tapahtuu vähitellen työssä ja kokemuksen karttuessa. Opittu tieto muuttuu osaamiseksi vasta pitkäaikaisen harjoittelun myötä. Kokemukset muovaavat osaamista ja jokainen kokemus tuo lisää tietoa. Asenteet, halu oppia, kyky luoda vuorovaikutussuhteita ja käyttää erilaisia tiedonhankintamenetelmiä ovat myös osa työelämässä tarvittavaa osaamista. (Järvinen ym. 2000, 140-146).

Suuren osan ammattitaidosta muodostaa ns. hiljainen tieto (tacit knowledge), jolla tarkoitetaan toimintaan sisältyvää sanatonta tietoa. Se näkyy ulospäin taitavana ja sujuvana toimintana. Hiljainen tieto on syntynyt kokemuksen ja tekemisen kautta, se voi olla tietoa jota osaajan itsensä saattaa on vaikea tiedostaa. Hiljaisen tiedon määrä kasvaa ammattia harjoittaessa jatkuvan oppimisen myötä, se perustuu kokemukseen, tekemällä oppimiseen, yritykseen ja erehdykseen. Uutta työntekijää tai harjoittelijaa ohjaavat henkilöt ovat yleensä kokeneita ammattilaisia, joille on kertynyt osaamista jo vuosien ajan. Oppimista ajatellen oleellista on, miten ammattinsa hallitseva henkilö onnistuu jakamaan tietoaan ja saamaan sen osaksi yhteistä osaamista. Parhaiten tämä onnistuu keskustelemalla oppijan kanssa töistä, työtavoista ja siitä, miksi asiat tehdään kyseisellä tavalla. Pukemalla hiljainen tieto ja osaaminen sanoiksi siitä tulee osa laajempaa, jaettua tietämystä. Työelämän ja oppilaitosten yhteistyön, mm. opettajien työelämäjaksojen yhtenä tavoitteena on saada työpaikoilla mahdollisesti olevat hyvät käytänteet osaksi opetuksen sisältöjä. (Järvinen ym. 2000, 140-146).

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Laadullinen vai määrällinen

Kvalitatiivinen mielletään laadulliseksi ja kvantitatiivinen määrälliseksi, eli numeraaliksi tutkimukseksi. Käytännössä kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välinen ero on kuitenkin usein vaikeasti määriteltävissä. Oleellista on käyttää niitä tutkimusmenetelmiä tai menetelmien yhdistelmiä, joiden avulla tutkimusongelmaan päästään parhaiten käsiksi. Opinnäytetyöni on kyselytutkimus. Aineiston hankintaan käytettiin lomakekyselyä ja haastattelua. Tutkimuksessa hyödynnettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta. (Eskola & Suoranta 2008, 13- 14; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimusprosessin tarkoituksena on todellisen arkielämän moninainen kuvaaminen eri muodoissa. Ilmiöitä pyritään tutkimaan mahdollisimman kattavasti ja luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tarkoituksena on ymmärtää ja tulkita valitun ilmiön esiintymisen merkityksiä. Aineistolähtöisessä prosessissa suositaan aineiston keruumenetelmiä, joissa tiedonantajien näkökulmat pääsevät esille. Menetelmiä ovat mm. avoin haastattelu, osallistuva havainnointi, eläytymismenetelmä ja erilaisten dokumenttien ja tekstien sisällölliset analyysit. Tiedonantajia lähestytään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Tavoitteena ei ole hakea koko populaatiota koskevaa yleistettävyyttä vaan löytää käsitteellisiä ilmiöitä ja saada teoreettista pitävyyttä. Perinteinen laadullisen aineiston analyysitapa on etsiä aineistosta yhtäläisyyksiä ja samankaltaisuuksia. Tarkempi ja kenties aineistolähtöisempi analyysitapa on keskittyä eroihin ja moninaisuuteen. (Eskola & Suoranta 2008, 139, 145, 169; Hirsjärvi ym. 1996, 151- 153, 155).

Laadullista analyysia voidaan toteuttaa monella erilaisella menetelmällä. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan, uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Laadullisessa aineistossa analyysia tehdään jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Analyysi voi

olla myös sisällöllisen aineksen luokittelemista esimerkiksi eri aiheiden ja teemojen perusteella. Tavoitteena on kiteyttää haastattelujen tai kertomusten sisältöjä tai rakennetta, sekä tarkastella tutkimusongelmien kannalta keskeisten seikkojen esiintymistä ja ilmentymistä. Kyse on aineiston tarkastelemisesta huolellisesti, sen koettelemisesta vertaillen sen sisältöä. Analyysilla tarkoitetaan empiirisen tutkimuksen yhteydessä käytännössä mm. aineiston lukemista huolellisesti, tekstimateriaalin järjestelyä, sisällön ja/tai rakenteiden erittelyä, jäsentämistä ja pohtimista. (Hirsjärvi & Hurme 2000,142-143).

4.2 Aineiston hankinta, työelämäjakson seurantakysely

Kyselystä puhutaan silloin, kun aineisto kerätään esimerkiksi kyselylomakkeen avulla ilman suoraa kontaktia vastaajaan. Kyselytutkimus on käytännön järjestelyiden puolesta helppo toteuttaa ja sillä voi kysyä runsaasti kysymyksiä. Kyselylomaketutkimuksella tutkija ei vaikuta läsnäolollaan vastaajan vastauksiin ja luotettavuutta parantaa myös se, että kysymys on kaikille tutkittaville samassa muodossa. Kyselytutkimukseen liittyy myös heikkouksia. Aina ei ole mahdollisuutta varmistua siitä, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen, miten onnistuneita vastausvaihtoehdot ovat vastaajan näkökulmasta. Hyvän kyselomakkeen laatiminen vie aikaa ja vaatii myös lomakkeen testaamista koevastaajilla. Yhtenä haittapuolena on, että vastausprosentit voivat jäädä alhaisiksi. (Hirsjärvi, ym.1996, 182-184).

Lomakkeen kysymykset voivat olla myös avoimia. Vastausvaihtoehtoja ei anneta lainkaan, pelkästään tyhjä tila johon vastaaja voi kirjoittaa vastauksensa. Näitäkin vastauksia voidaan analysoida myös tilastollisin menetelmin, kunhan vastaukset luokitellaan ryhmiin. Avoimet kysymykset ovat helppoja laatia, mutta hankalia analysoida. Lisäksi avoimet kysymykset saattavat houkuttaa vastaamatta jättämiseen. Avoimet kysymykset ovat kuitenkin tarkoituksenmukaisia silloin, kun vaihtoehtoja ei tunneta etukäteen. (Aaltola & Valli 2001, 100-102).

Työelämäjaksot alkoivat keväällä 2009 ja viimeiset työelämäjaksot toteutuivat loka-kuun 2010 alussa. Kaikki työelämäjaksolla olleet opettajat vastasivat jakson päätyttyä seurantakyselyyn . Lomakkeen kysymysten sisällöt sekä kyselyn muoto olivat hank-

keen henkilöstön laatimia ja päättämiä. Eniten osallistujia oli Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulun suurimmilta koulutusaloilta, sosiaali- ja terveystieteiden sekä tekniikan- ja liikenteen alalta. Seurantakysely oli sähköisessä muodossa. Vastauksia toivottiin kahden viikon kuluessa työelämäjakson päättymisestä, muutoin kyselyn aika ja paikka olivat vastaajan päätettävissä. Työelämäjaksolla olleet ammatillisen toisen asteen opettajat käyttivät jakson arviointiin samaa palautelomaketta.

Seurantalomakkeessa oli työelämäjaksoon ja yrityksiin liittyvien perustietojen lisäksi neljätoista avointa kysymystä. Avointen kysymysten aihealueet oli jaettu seuraavasti:

- Työvoima, yleiset ja toimialakohtaiset kompetenssit
- Työelämäjakson onnistuminen, kehittämissuunnitelmat
- Vaikutukset opetukseen, sisältöihin, opetussuunnitelmaan
- Yhteistyön jatkuminen, yhteistyön muodot

Tätä teemoittelua käytettiin myös kyselylomakkeen vastausten purkamisessa ja sisällön analyysissä. Aineistosta on analyysissä tuotu esille asiasisältöjen ja havaintojen samankaltaisuuksia ja niiden määriä. Työelämäjaksolle osallistuneiden täyttämää kyselylomakkeita on paikoin jouduttu tulkitsemaan, johtuen joidenkin vastaajien lyhyistä kommentteista. Yleisten kompetenssien luokittelu on Arene ry:n asettaman työryhmän mallin mukainen. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Nämä vastaukset luokiteltiin myös koulutusaloittain.

4.3 Aineiston analyysi, palautekysely

Jokaisen kysymyksen alle kerättiin kaikki vastaukset, näin saatiin kokonaiskuva lomakekyselyn vastauksista. Luokat numeroitiin 1, 2, 3, 4 ja 5. Aineisto oli sähköisessä muodossa. Tämä helpotti analyysin ensimmäistä vaihetta. Seuraavaa vaihetta varten aineisto tulostettiin paperille. Kun aineisto oli järjestetty, aineistosta etsittiin samaa tarkoittavia ilmaisuja. Ilmaisujen kokoamisessa käytettiin apuna numerointia esim. 1/1 1/3 jne. Kun kaikki ilmaisut oli kerätty omiksi ryhmikseen, jokaiselle ryhmälle muodostettiin sitä kuvaava teema. Kyselylomakkeen analyysin prosessin kuvaus taulukossa 2. Teemojen ryhmittely noudatti kyselyn aihealueiden jakoa. Teemoittelu on yksinkertainen aineiston järjestämisen muoto, jossa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Tämän jälkeen analyysia tarkennettiin. Aineisto kvantifioitiin. Kvantifioinnis-

sa luokitellusta ja/tai teemoitellusta aineistosta lasketaan, kuinka monta kertaa sama asia siinä esiintyy. Näin selvitettiin teemojen painottuminen määrällisesti kyselyn vastauksissa. Kvantifiointi myös jäseni teemojen mukaista aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi 2002,95,117).

TAULUKKO 2 . Kyselylomakkeen analyysin prosessin kuvausta.

Aineiston järjestäminen	
Luokka	Työvoima/osaaminen 1
Teema	Yleiset kompetenssit 1/ 1
Alkuperäisilmaus: <i>Oman osaamisen tunnistaminen ja oppimaan oppiminen- tulee sisäistää elinikäisen oppimisen periaate, koska joka päivä hoitotyössä oppii uutta. Vuorovaikutustaidot – moniammatillinen yhteistyö ja toiminta tiimissä. Positiivisuus ja ”nöyrä” asenne.</i>	Tulkinta
”Alateema”	Itsensä kehittäminen 1/1 /1 Viestintä- ja vuorovaikutustaidot 1/1/3

4.4 Aineiston hankinta, haastattelut

Haastattelu on kvalitatiivista tutkimusta, jossa esitetään avoimia kysymyksiä valituille yksilöille tai ryhmille Haastattelu sopii hyvin aineiston hankkimisen metodiksi silloin, kun kartoitetaan tutkittavaa aluetta. Haastattelu on ennalta suunniteltua ja päämäärähakuista sekä tähtää informaation keräämiseen sekä käytännön ongelman ratkaisemiseen. Haastattelijan tulee tutustua ennalta tutkimuksen kohteeseen ja tuntea oma roolinsa. Haastateltavan on puolestaan voitava luottaa siihen, että hänen antamia tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 41-43).

Tutkimuksessa käytettiin haastattelun muotona teemahaastattelua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin. Teemahaastattelulle on myös ominaista, että haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen. Haastattelu suunnataan siis tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin. Teemahaastatte-

lulla voidaan tutkia yksilön ajatuksia, tuntemuksia, kokemuksia ja myös sanatonta kokemustietoa. Siinä korostuu haastateltavien oma elämysmaailma. Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu voi luonteeltaan olla kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen. Haastattelukysymyksiä laadittaessa tulee huomioida kysymysten dynaaminen ja temaattinen ulottuvuus. Dynaamisilla kysymyksillä tarkoitetaan tässä yhteydessä kysymyksiä, jotka pitävät keskustelua yllä ja rohkaisevat haastateltavaa kertomaan kokemuksistaan. Temaattinen kysymys johtaa sellaiseen keskusteluun, joka tuottaa tutkimuksen kannalta oleellista tietoa. Haastattelun Kysymysten tulee olla lyhyitä ja helposti ymmärrettäviä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48; Kvale 1996, 130).

Tutkimuksessa / opinnäytetyössä haastateltiin kolmea työelämäjaksolle osallistunutta opettajaa. Haastatellut opettajat olivat matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta, matkailun koulutusohjelmasta. Haastateltavissa oli sekä yleisten (kielet, liiketalous) että ammattiainneiden (ravitsemispalvelut) opettajia. Haastattelut tehtiin syksyllä 2010. Haastatteluilla täydennettiin seurantalomakkeiden purkamisella ja sisällön analyysillä saatuja tuloksia. Lisäksi haastatteluissa voitiin paneutua sellaisiin opettajien työelämäjaksoa koskeviin teemoihin joita ei käsitelty seurantakyselyssä.

TAULUKKO 3. Tutkimusteemat ja teemahaastattelun runko.

Tutkimusteema	Haastattelukysymykset
1.a) Motivaatio	<ul style="list-style-type: none"> - Miksi halusit osallistua työelämäjaksolle. - (Aiempi kokemus)
b) Havainnointi	<ul style="list-style-type: none"> - Miten teit / teitkö havaintoja työelämäjaksopaikassasi. (Systemaattisuus, havainnointimenetelmät)
2.a) Ammatillinen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Millaista osaamista työtehtävissä tarvittiin - Millaiset valmiudet valmistuneilla opiskelijoilla on työskennellä ko. työtehtävissä.
b) Oman osaamisen kehittyminen	<ul style="list-style-type: none"> - Miten jakso kehitti omaa ammatillista osaamistasi - Millaista koulutusalaasi liittyvää uutta tietoa sait työelämäjaksopaikassasi ja /tai hyviä käytänteitä havaitsit.
3. Vaikutukset	<ul style="list-style-type: none"> - Mitä uutta tietoa ja /tai hyviä käytänteitä sisällytät opetukseesi. - Vaikuttiko jakso opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Miten.
a) opetukseen	
b) yhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> - Miten yhteistyö työjaksopaikkasi kanssa jatkuu. - Miten yhteistyötä / työelämäjaksoa voisi kehittää.

Haastattelujen avulla haluttiin erityisesti selvittää miksi haastatellut opettajat olivat hakeutuneet työelämäjaksolle, vaikutus omaan ammatilliseen osaamiseen sekä mitkä olivat jakson vaikutukset opetustyöhön. Jälkimmäinen teema toistuu myös palautelomakkeissa. Haastatteluiden avulla haluttiin saada lisää ja tarkempaa tietoa työelämäjakson mahdollisista vaikutuksista opetussisältöihin matkailun koulutusohjelmassa, jossa kaikki haastatellut opettajat (3) työskentelevät. Koulutusohjelmassa opiskelijat ovat voineet valita suuntautumisvaihtoehtokseen matkailun tai ravitsemispalvelut. Valtakunnalliset koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit liitteessä 3, sivut 11 ja 12. Koulutusohjelmassa toimii kymmenen päätoimista opettajaa.

4.5 Haastattelut, aineiston analyysi

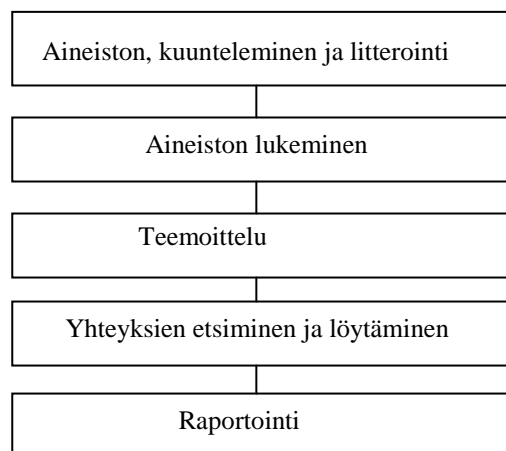
Haastateltaville kerrottiin suullisesti haastattelun teemat sovittaessa haastatteluajan kohdasta. Tämä tapahtui yleensä noin viikko ennen varsinaista haastattelua. Haastatellut toteutettiin joko haastattelijan tai haastateltavan työhuoneessa. Haastateltavilta pyydettiin kirjallinen lupa haastatteluilla saadun materiaalin käyttöön. Haastattelujen aikana paikalla ei ollut muita henkilöitä.

Haastateltavat ovat työtovereitani, lisäksi olen itse osallistunut opettajien työelämäjaksolle. Jälkimmäinen seikka helpotti haastatteluissa tarkentavien kysymysten ja jatkokysymysten tekemistä. Keskinäinen vuorovaikutus toimi hyvin. Kvale (1996) toteaa, että haastattelijan ja haastateltavan läheisyys synnyttää luottamusta ja voi saada haastateltavan avautumaan ja kertomaan kokemuksistaan ja näkemyksistään avoimemmin, kuin täysin tuntemattomalle haastattelijalle.

Haastattelut äänitettiin ja tallennettiin digitaalisesti. Haastattelumateriaalia kolmesta haastattelusta kertyi 65 minuuttia, tekstiä 20 sivua (Times New Roman riviväli 1). Haastattelutilanteen äänittäminen antoi mahdollisuuden palata tilanteeseen uudelleen, tallenne toimi sekä muistiapuna, että tulkintojen tarkistamisen välineenä. Haastattelut litteroitiin eli muutettiin kirjoitettuun muotoon. Litterointi helpottaa tärkeiden yksityiskohtien havaitsemista aineistosta. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 139-140) mukaan, aineiston purkamisen tarkkuudesta ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta. Litteroinnin tarkkuus on riippuvainen tutkimuskysymyksistä ja käytetystä tutkimusmeto-

distä. Haastattelut voidaan purkaa teema- alueittain, tiivistetysti tai sanatarkasti. Keskusteluanalyysissa huomioidaan tauot, intonaation muutokset ja emotion ilmaukset kuten nauru ja huokaukset. Tämän tutkimuksen haastattelujen litteroineissa on huomioitu vain puhe, kieli ja kielen käyttö tai hienosyinen vuorovaikutus eivät olleet analyysin kohteena. Haastattelut on litteroitu sanatarkasti. Litterointi oli hyvä tapa perehtyä aineistoon ensimmäisen kerran. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138 -139. Kvale 1996, 111, 166-167).

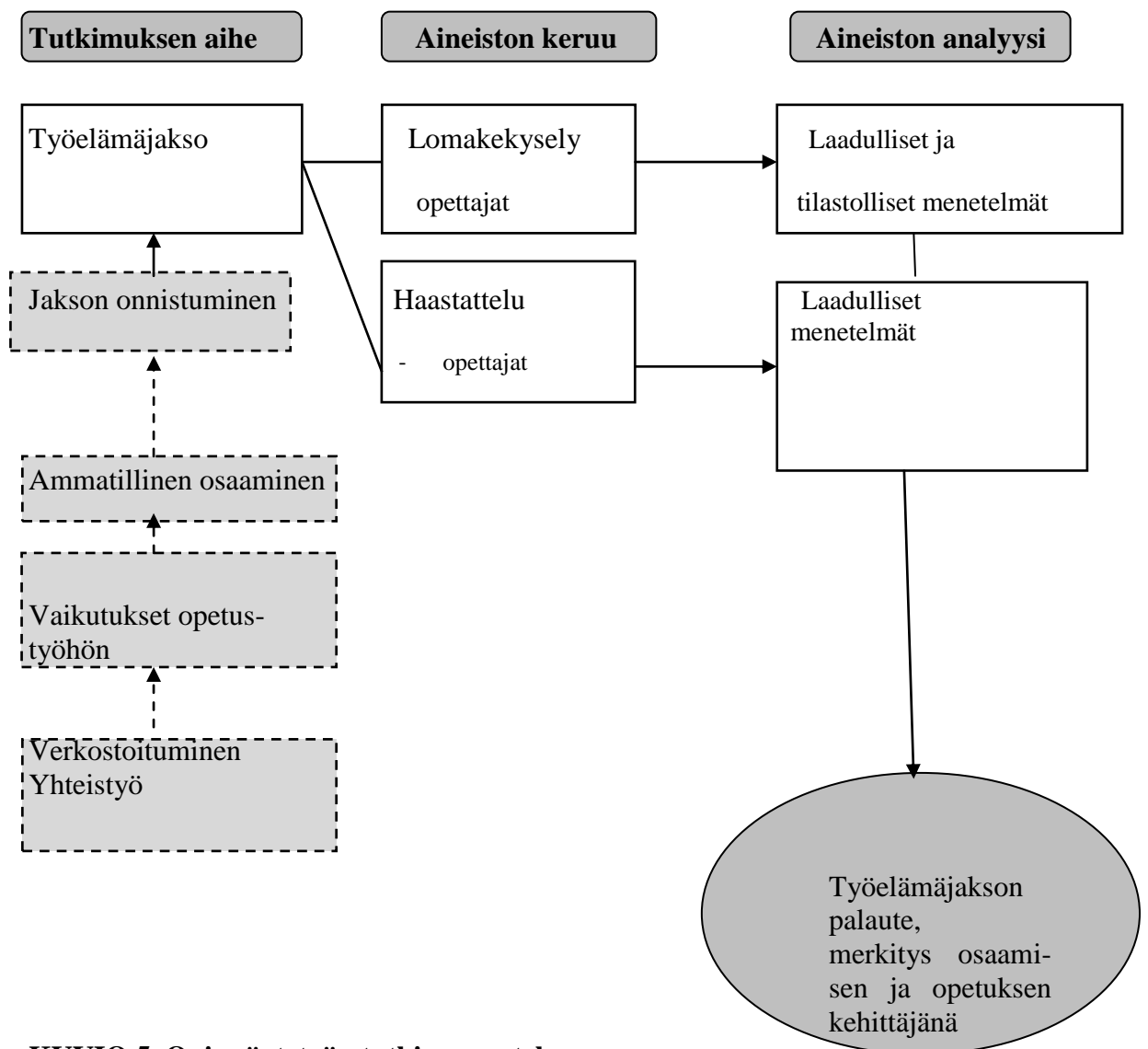
Haastattelun apuna olivat ennalta suunnitellut aiheet, haastatteluteemat, joista pyysin tutkimukseen osallistuvia opettajia kertomaan näkemyksiään. Haastattelut etenivät kolmen pääteeman mukaisesti, mutta kysymykset muokkautuivat keskustelun kulun ohjaamana. Teemat pyrittiin pitämään riittävän ”väljinä”, jotta haastateltavien omat kokemukset saataisiin keskustelussa esille. Puolistrukturoitujen haastattelujen analyysissä käytettiin teemoittelua (kuvio 4).

KUVIO 4. Haastatteluaineiston analyysin vaiheet pääpiirteittäin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 144 mukailen)

Teemat ovat aineistosta esiin nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Odotettavaa on, että teemat ovat jossakin määrin yhteneviä tutkijan määrittämien haastatteluteemojen kanssa, mutta yleensä esiin tulee niiden lisäksi useita muita teemoja. Tutkija tulkitsee ja valmistaa aineistoa analyysivaihetta varten. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 173.) Analyysin tehtävä on tiivistää ja selkeyttää aineistoa niin, että mitään oleellista ei jää pois vaan että aineiston informaatioarvo kasvaa. Teemoittelu on

yksi tapa tehdä kyseinen tiivistys. Teemoittelussa aineisto ryhmitellään teemoittain ja nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia esimerkkejä. Analyysi oli luonteeltaan aineistolähtöistä ja se on läpileikkaus kaikista kolmesta teemahaastattelusta. ”Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tavoitteena on löytää tutkimusaineistosta esimerkiksi jonkinlainen toiminnan logiikka tai tutkimusaineiston ohjaamana jonkinlainen tyypillinen kertomus.”Opinnäytetyön tutkimusasetelma kuviossa 5. (Vilkka 2005, 140; Aaltonen & Valli 2001,146).

KUVIO 5. Opinnäytetyön tutkimusasetelma.

5 LOMAKEKYSELYN TULOKSET

5.1 Tulkinnan taustaksi

Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulussa toimii 190 päätoimista opettajaa (P-K AMK hallintopalvelut), työelämäjaksoille heistä osallistui 65. Tuloksiin on työelämävalmiuksien kohdalla merkitty vertailuluvuksi koulutusohjelman päätoimisten opettajien määrä + kielten opettajat. Kielten opettajia ei pysty ”jyvittämään” koulutusohjelmiin esim. niiden koon mukaan, sillä sama opettaja voi toimia monissa koulutusohjelmissä. Myös opiskelijoiden vapaasti valittavat kieliopinnot vaikeuttavat kielten opettajien nimeämistä johonkin tiettyyn koulutusohjelmaan.

Tässä tutkimuksessa aineistona oli 63 palautettua kyselylomaketta. Palautekyselyn keskeisiä aihealueita olivat, työelämäjaksoon liittyvien perustietojen lisäksi, **työvoima ja osaaminen, yhteistyömahdollisuudet sekä työelämäjakson onnistuminen ja vaikutukset**. Opettajat vastasivat kyselyyn hyvin eri tavoin. Osa vastaajista purki kyselyssä työelämäjakson antia hyvinkin seikkaperäisesti ja analyttisesti. He tarkensivat myös vastauksiaan tarvittaessa. Osa opettajista tyytyi pelkistetämpään ilmaisuun. Näiden vastausten perusteella tarkan analyysin ja tulkintojen tekeminen oli haastavaa. Kyselyn kuhunkin teemaan liittyi useampi kuin yksi kysymys. Vastaukset näihin kysymyksiin purettiin ja tulkittiin pääosin teemoittain, lomakkeen vastauksia yhdistäen. Jotkin kysymyksistä käsiteltiin yksittäisesti. Perustelut tulkinnoille ja analyysille sekä teemaan liittyvät kysymykset on esitelty tulosten esittelyn yhteydessä.

Tiedonhankintaan Vahvaa osaamista Pohjois-Karjalan työyhteisöistä -projektissa laadittu lomake oli hyvä, mikäli vastaaja oli käyttänyt riittävästi aikaa ja hieman vaikeaa vastatessaan avoimiin kysymyksiin. Suurin osa vastaajista toimi näin. Kysymyksenasettelu oli selkeää, joten vastaajilla oli vain pienet mahdollisuudet tulkita kysymys väärin. Kahdessa osiossa, työelämäjakson onnistuminen ja vaikutukset sekä vaikutukset opetukseen, oli toistoksi käsiteltävä kysymys, johon jotkin opettajat vastasivat samoin kuin sitä edeltäneeseen kysymykseen. Toisaalta nämä toimivat myös täydentävinä kysymyksinä, eivätkä vaikeuttaneet aihealueittain tehtyä analyysia. Kaipasin vain muutamia hieman tarkempia ja taustoittavia kysymyksiä. Mielenkiintoista olisi ollut

tietää esim. jaksolle osallistuneiden opettajien työ- ja koulutushistoria. Tämä olisi voinut tuoda yhden kiinnostavan aspektin lisää tutkimukseen ja sen tuloksiin. Suorat lainaukset palautekyselyn vastauksista on otettu mukaan sellaisenaan, niitä ei ole lyhennetty tai muutoin muokattu. Lainaukset ovat tekstissä kursivoituina.

5.2 Ammatillinen osaaminen, yleiset työelämävalmiudet

Yleiset ammatillisten valmiuksien (taulukko 4) luokittelussa noudatetaan ”Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen” -projektin (myöhemmin ECTS-projekti) asettaman asiantuntijatyöryhmän 2005-2007 laatimaa suositusta ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleisistä kompetensseista. Tavoitteena on ollut määritellä selkeästi toisistaan erottuvat ja arvioitavissa olevat osaamiskokonaisuudet. Suosituksia yleisistä ja valtakunnallisista koulutusohjelmakohtaisista kompetensseista hyödynnetään ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmatyössä. (Arere ry. 2010).

Opettajien työelämäjakson palautekyselyssä työvoimaa ja ammatillisia kompetensseja (luokka 1) käsitelivät kysymykset: *Mitä ammattiosaamista pidetään tärkeänä? Mitkä yleiset työelämätaidot korostuivat? Mitä muita mahdollisia toiveita työelämäjaksopai-kassasi on työntekijöiden suhteen?* Ammatillinen osaaminen muodostuu monesta osatekijästä. Myös suosituksen osaamisalueiden määrittelyt ovat laajoja, joten vastauksissa suosituksen mukaan yleisiksi määriteltäviä kompetensseja oli mainittu kaikkien kolmen kysymyksen kohdalla. Mikäli samaan osaamisalueeseen kuuluvia kvalifikaatioita oli samassa tai muissa työvoimaa käsittelevissä vastauksissa lueteltu useita, tulokseksi tuli yksi maininta. Tulokset ovat yhteenveto kaikkien kolmen kysymyksen vastauksista.

Kyse on niistä yleisistä työelämävalmiuksista jotka opettajan havaintojen tai tiedon mukaan, ovat merkittäviä siinä yrityksessä tai organisaatiossa, jossa opettaja suoritti työelämäjaksonsa. Kansainvälisyysosaamiseen kuuluvalla kulttuurituntemuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä, kykyä ymmärtää asioita, jotka voivat heijastua kulttuurin symboleissa, arvoissa, normeissa, uskomuksissa, ihmissuhteissa ja luovassa ilmaisussa. Koulutusalaakohtaisissa tuloksissa (taulukot 5-10) prosentuaaliset osuudet on

merkitty yhteisen esittämistavan vuoksi myös niiden koulutusalojen tuloksiin, joissa suhteellinen arvo on vähemmän merkityksellinen työelämäjaksolle osallistuneiden opettajien vähäisen määrän vuoksi.

Koulutusalojen erojen ja niihin sisältyvien eri koulutusohjelmien moninaisuuden ja toisistaan suuresti poikkeavien työ- ja opetussisältöjen vuoksi koulutusohjelmakohtaisten kompetenssien ja vastauksissa mainittujen ammattispefisten tietojen ja taitojen vertailu ja tulkinta ilman alakohtaista osaamista ei ole relevanttia. Otteita koulutusohjelmakohtaisista osaamisvaatimuksista työelämäjakson paikoissa esitellään opettajien palautteista valituilla sitaateilla.

TAULUKKO 4. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleisten kompetenssien merkittävyys työelämäjaksopaikoilla.(Arene ry. Työryhmä 2005-2007).

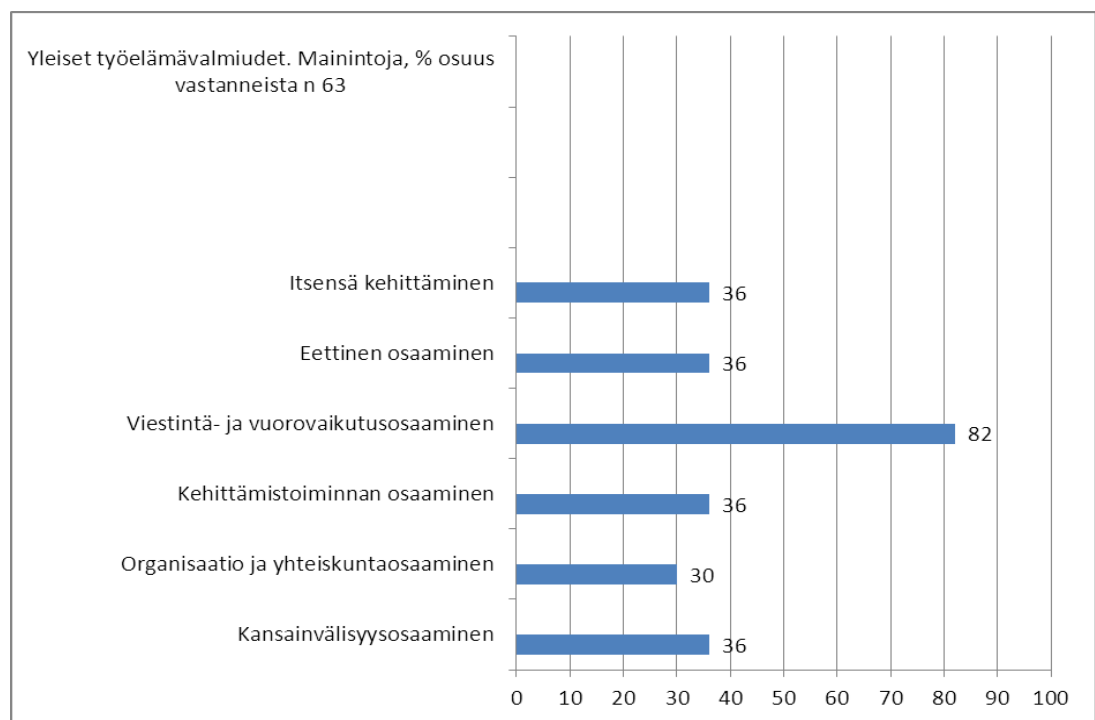
Yleiset kompetenssit (Generic competences)	Osaamisalueen kuvaus, ammattikorkeakoulututkinto (Description of the competence, bachelor level)	n 63 Mainintoja
Itsensä kehittäminen (Learning competence) Oppimisvalmiudet Joustavuus	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa arvioida omaa osaamistaan ja määrittellä osaamisensa kehittämistarpeita ▪ tunnistaa omat oppimistapansa sekä kykenee itsenäiseen oppimiseen ja oppimistapojen kehittämiseen ▪ kykenee yhdessä oppimiseen ja opitun jakamiseen työyhteisössä ▪ kykenee toimimaan muutoksissa sekä havaitsemaan ja hyödyntämään erilaisia oppimis- ja toimintamahdollisuuksia ▪ osaa suunnitella, organisoida ja kehittää omaa toimintaansa 	23
Eettinen osaaminen (Ethical competence) Vastuullisuus Eettisyys	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa soveltaa oman alansa arvoperustaa ja ammattietisiä periaatteita omassa toiminnassaan ▪ ottaa vastuun omasta toiminnastaan ja toimii sovittujen toimintatapojen mukaisesti ▪ osaa soveltaa kestävän kehityksen periaatteita omassa toiminnassaan ▪ osaa ottaa muut huomioon toiminnassaan 	23
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen (Communication and social competence) Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot Monialaisuus Tietotekniset valmiudet	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kykenee toisten kuuntelemiseen sekä asioiden kirjalliseen, suulliseen ja visuaaliseen esittämiseen käyttäen erilaisia viestintätyylejä ▪ osaa toimia oman alan tyypillisissä viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa ▪ ymmärtää ryhmä- ja tiimityöskentelyn periaatteet ja osaa työskennellä yhdessä toisten kanssa monialaisissa työryhmissä ▪ osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa omassa työssään 	52
Kehittämistoiminnan osaaminen (Development competence) Oma-aloitteisuus Liiketoiminta osaaminen Asiakslähtöisyys	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa hankkia ja käsitellä oman alan tietoa sekä kykenee kriittiseen tiedon arviointiin ja kokonaisuuksien hahmottamiseen ▪ tuntee tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusteita ja menetelmiä sekä osaa toteuttaa pienimuotoisia tutkimus- ja kehittämishankkeita soveltaen alan olemassa olevaa tietoa ▪ tuntee projektitoiminnan osa-alueet ja osaa toimia projektitehtävissä 	23

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omaksuu aloitteellisen ja kehittävän työtavan sekä kykenee ongelmanratkaisuun ja päätöksentekoon työssään ▪ ymmärtää kannattavan ja asiakaslähtöisen toiminnan periaatteita sekä omaa valmiuksia yrittäjyyteen 	
Organisaatio ja yhteiskunta-osaaminen <i>(Organizational and societal competence)</i> Työelämävalmiudet /-tuntemus Esimies- alaistaidot	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee oman alansa organisaatioiden yhteiskunnallistaloudellisia yhteyksiä ▪ tuntee yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia oman alan kehittämiseksi ▪ tuntee organisaatioiden toiminnan ja johtamisen pääperiaatteet sekä omaa valmiuksia työn johtamiseen ▪ tuntee työelämän toimintatavat ja osaa toimia työyhteisössä ▪ osaa suunnitella ja organisoida toimintaa 	19
Kansainvälisyysosaaminen <i>(International competence)</i> Kielitaito Kulttuurituntemus	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omaa oman alan työtehtävissä ja niissä kehittymisessä tarvittavan vähintään yhden vieraan kielen kirjallisen ja suullisen taidon ▪ ymmärtää kulttuurieroja ja kykenee yhteistyöhön kulttuuriltaan erilaisten henkilöiden kanssa ▪ osaa hyödyntää oman alansa kansainvälisiä tietolähteitä ▪ ymmärtää kansainvälisyyskehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia omalla ammattialallaan 	20

Työelämäjaksolle osallistuneiden opettajien vastausten perusteella merkittävimäksi yleiseksi työelämävalmiudeksi nousi viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen. Tämä ei yllätä sillä, laajaan osaamisalueeseen kuuluu yhteistyö-, esiintymis- ja esittämisvalmiuksien lisäksi myös tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen. Kaikki ovat ominaisuuksia ja/tai osaamista, jotka ovat välttämättömiä monissa työtehtävissä ja arvostettuja työelämässä. Tuloksissa huomiota herättää organisaatio- ja yhteiskunta-osaamisen vähäinen merkittävyys. Tämä voi johtua siitä, että ko. kompetenssiin liittyvää osaamista esim. ”tuntee työelämän toimintatavat ja osaa toimia työyhteisöissä”, pidetään itsestään selvyytensä, tai vastaajat/työnantajat ovat mieltäneet näiden osa-alueiden kuuluvan viestintä- ja vuorovaikutusosaamiseen. Tulkinta tehtiin avointen vastausten perusteella. Vastaajan käyttämiä termejä verrattiin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleisten kompetenssien kuvaukseen. Esimiestaidot tai -valmiudet mainittiin vain muutamissa vastauksissa. Tämä voi johtua kontekstista. Vähäisen työkokemuksen omaavia henkilöitä kuten opiskelijoita tai vastavalmistuneita rekrytoidaan harvoin suoraan esimiestehtäviin. Ammattikorkeakoulutuksen kehittämisen näkökulmasta erillinen kysymys esimiesvalmiuksien merkittävydestä ja sisällöistä olisi ollut tarpeellinen. Ammattiin liittyvien tietojen ja taitojen perusosaamisen merkitystä korostettiin palautteissa sekä yleisten, että ammattiin liittyvän osaamisen kohdalla.

Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ammatillisessa osaamisessa korostetaan usein julkisuudessa ja koulutusstrategioissa. Aiemmin tietty tehtävä suoritettiin

tietyinä aikana tietyssä tilassa, tehtaassa tai toimistossa. Työn tulos oli näkyvä, erillinen esine tai suoritus, joka voitiin erottaa tekijästään. Tilat, ajat ja tehtävät pyrittiin koordinoimaan ja päällekkäisyyttä välttämään. Nykyisin monissa tehtävissä työ on yhä useammin tilaltaan rajatonta, työn tekemisen paikkaa ei ole tarkoin määritelty. Työsuoritukset ja työn tulokset ovat vaikeasti tekijästään erotettavissa. Ne jäävät usein näkymättömiksi palveluiksi ja vaihtelevat jatkuvasti. Vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisuuden arvostaminen työntekijän ensisijaisena kompetenssina on herättänyt myös kritiikkiä. Professori Liisa Keltikangas-Järvinen (2010) toteaa että ”Suulas itseään ja taitojaan korostava visionääri voi ohittaa maltillisen ja rauhallisen asiantuntijan työpaikan saannissa.” Vähämäen (2007) mukaan, ”Syvällisen paneutumisen ja keskittymisen sijaan on opeteltava surfaamaan aallon harjalla. Liiallinen sitoutuminen määrättyyn työhön ja koulutukseen kasvattaa riskejä. Tärkeiksi tulevat vuorovaikutus- ja kommunikaatiokyvyt, sopeutuminen tilanteeseen kuin tilanteeseen, mahdollisuuksien hyväksikäyttö ja muutoksen sietäminen.”

KUVIO 5. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleisten kompetenssien merkittävyys työelämäjaksopaikoilla.

5.3 Yleiset työelämävalmiudet koulutusaloittain

TAULUKKO 5. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Opettajien palaute työelämäjaksolta, kulttuuriala.

Yleiset kompetenssit	n 6 /38(+kieltenop.) Mainintoja
Itsensä kehittäminen Oppimisvalmiudet, joustavuus	4(66%)
Eettinen osaaminen Vastuullisuus, eettisyys	4 (66%)
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, monialaisuus, tietotekniset valmiudet	6 (100%)
Kehittämistoiminnan osaaminen Oma-aloitteisuus, liiketoiminta osaaminen, asiakaslähtöisyys	3 (50%)
Organisaatioin ja yhteiskuntaosaaminen Työelämävalmiudet /-tuntemus, esimies- alaistaidot	1 (16 %)
Kansainvälisyysosaaminen Kielitaito, kulttuurituntemus	

Kulttuurialat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Tutkintonimikkeitä kulttuurialalla ovat muotoilija (AMK), medianomi (AMK) sekä musiikkipedagogi (AMK). Koulutusohjelmista työelämäjaksolle osallistui kolme opettajaa viestinnän koulutusohjelmasta, kaksi musiikin koulutusohjelmasta sekä yksi muotoilun koulutusohjelman opettaja. Koulutusosalalla toimii P-KAMK:ssa 38 (+kieltenop.) päätoimista opettajaa. Kuusi opettajaa on pieni otos kaikista kulttuurialan opettajista. Vähäinen osallistuminen työelämäjaksolle voi johtua koulutusalan erityispiirteistä ja/tai vaikeuksista löytää sopivia yhteistyökumppaneita Pohjois- Karjalan alueelta. Suositus oli, ettei työelämäjaksoa suoritettaisi muissa oppilaitoksissa.

Kulttuurialalla, yleisistä työelämävalmiuksista sanottua, suluissa kommentoijan koulutusohjelma:

yleinen sosiaalisuus ja asiakaslähtöisyys (yhteydessä myymälä johon asiakkaat tulevat), muiden huomioon ottaminen ja aikataulussa pysyminen. (Muotoilu)

vuorovaikutustaidot asiakkaiden suuntaan, tiedonhankinta, täsmällisyys. (Viestintä)

sosiaaliset kyvyt, organisointitaidot, laajojen kokonaisuuksien hallinta (Musiikki)

Kommentteja valtakunnallisista koulutusohjelmakohtaisista kompetensseista (liite 3, sivut 1,2,3). Mitä ammattiosaamista pidetään tärkeänä?

mallinrakentamista ja tarkkaa käsityötä, teknisiä valmiuksia muotinteosta ja materiaalien kuten muovin ja kipsin käsittelystä.(Muotoilu)

laitteiden, tuotantotavan ja liiketoiminnan hallinta.(Viestintä)

soittotaito, soittokokemus, musiikin ymmärtäminen(Musiikki)

TAULUKKO 6. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Opettajien palaute työelämäjaksolta, luonnonvara- ja ympäristöalalla.

Yleiset kompetenssit	n 11 / 21 (+kieltenop.) Mainintoja
Itsensä kehittäminen Oppimisvalmiudet, joustavuus	2 (18%)
Eettinen osaaminen Vastuullisuus, eettisyys	3 (27%)
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, monialaisuus, tietotekniset valmiudet	8 (73%)
Kehittämistoiminnan osaaminen Oma-aloitteisuus, liiketoiminta osaaminen, asiakaslähtöisyys	6 (54%)
Organisaatioin ja yhteiskuntaosaaminen Työelämävalmiudet /-tuntemus, esimies- alaistaidot	4 (40%)
Kansainvälisyysosaaminen Kielitaito, kulttuurituntemus	1(10%)

Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulussa luonnonvara- ja ympäristöalaa edustavat maaseutuelinkeinojen ja metsätalouden koulutusohjelmat. Opiskelijoista valmistuu agrologeja (AMK) sekä metsätalousinsinöörejä (AMK). Työelämäjaksolle osallistui 11 opettajaa, joka on suhteellisen kattava alan päätoimisista opettajista (21+ kielenop.) P-KAMK:ssa. Opettajia työskenteli monipuolisesti sekä julkisen sektorin organisaatioissa että yksityisissä yrityksissä. Tuloksissa kiinnitti huomiota kansainvälisyysosaamisen ja itsensä kehittämisen vähäinen osuus.

Kehittämistoiminnan osaaminen ja viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen saivat eniten mainintoja yleisistä työelämävalmiuksista luonnonvara- ja ympäristöalalla. Kehittämistoiminnan osaamista arvostettiin enemmän kuin muilla koulutusaloilla. Kysymyksiin yleisistä työelämätaidoista sekä, ”mitä muita mahdollisia toiveita työelämäjaksoaikassasi on työntekijöiden suhteen”, vastattiin mm. seuraavasti:

Sitoutuminen ja vastuullisuus työssä korostuvat –Yksityismetsätalouden talousosaamisessa kehittämistä, biologinen osaaminen aikalailla ok.
(Metsätalous)

Sovittujen työaikojen noudattaminen on erittäin tärkeää. Työntekijöiden oletetaan hallitsevan maatalousalan englanninkielinen sanasto. Kaupallinen toiminta on ensisijaisesti asiakkaiden palvelemista. Pysyvien asiakkuussuhteiden luominen vie vuosi, eikä siinä onnistu sellainen henkilö, jonka ihmissuhdetaidot ovat puutteelliset. Työntekijän on pystyttävä asettumaan aidosti asiakkaan asemaan, jotta hän pystyy myymään jotakin tälle. Työntekijän tulee myös kyetä nopeaan päätöksentekoon, sillä liikkeeseen tulleelle asiakkaalle on pystyttävä antamaan nopeasti ratkaisu hänen ongelmaansa.(Maaseutuelinkeinot)

Luonnonvara- ja ympäristökoulutusalaan sisältyy useita toimialoja. Tästä ja työelämäjaksopaikkojen erilaisuudesta johtuen koulutusohjelmakohtaiset osaamisvaatimukset (liite 3, sivut 4 ja 5) muodostuivat varsin vaihteleviksi. Toisissa vastauksissa painotettiin hyvää teknistä osaamista ja esim. tarkkaa lainsäädännön tuntemusta. Asiakaspalvelu- ja myyntitehtävissä painotettiin hyvien vuorovaikutustaitojen merkitystä osana ala-/työpaikkakohtaista ammattitaitoa.

Metso- ohjelman tuntemista, metsänomistajien oikeanalaista neuvontaa KEMERA- lainsäädännön tuntemista ja tietysti Metsälain tuntemista
(Metsätalous)

Metsätalouden monipuolinen ammatillinen osaaminen- Kyky esittää perusteltuja ratkaisuja lähtien metsänomistajan tavoitteista – Asiakaslähtöiset viestintätaidot.(Metsätalous)

Yritystoiminnan / maatalouden perusasioiden tuntemista. Riippuen työtehtävästä asian erikoisosaamista.(Maaseutuelinkeinot)

TAULUKKO 7. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Opettajien palaute työelämäjaksolta, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala.

Yleiset kompetenssit	n 4 /17 (+kieltenop.) Mainintoja
Itsensä kehittäminen Oppimisvalmiudet, joustavuus	3 (67% ⁹)
Eettinen osaaminen Vastuullisuus, eettisyys	2 (50%)
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, monialaisuus, tietotekniset valmiudet	3 (75%)
Kehittämistoiminnan osaaminen Oma-aloitteisuus, liiketoiminta osaaminen, asiakaslähtöisyys	2 (50%)
Organisaatioin ja yhteiskuntaosaaminen Työelämävalmiudet /-tuntemus, esimies- alaistaidot	3 (75%)
Kansainvälisyysosaaminen Kielitaito, kulttuurituntemus	

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa opetusta toteutetaan kahdessa koulutusohjelmassa, Degree Programme in International Business sekä liiketalouden koulutusohjelma. Opiskelijat suorittavat tradenomin tutkinnon.

Englanninkielisestä koulutusohjelmasta ei osallistunut opettajia työelämäjaksolle. Liiketalouden koulutusohjelmasta osallistujia jaksolle oli yllättävän vähän. Liiketaloutta pidetään perinteisesti koulutusohjelmana, jolla on hyvät työelämäyhteydet. Ovatko yhteydet työelämään jo valmiiksi niin toimivat, etteivät opettajat tunteneet tarvetta osallistua työelämäjaksolle, vai vaikuttivatko koulutusohjelman kokoon verrattuna suhteellisen pieneen osallistujamäärään, jotkin muut syyt? Työelämäjaksolla liiketalouden opettajia työskenteli ympäristö- ja jätehuoltoalan yrityksessä, mainostoimistossa ja päivittäistavarakaupassa.

Yleisistä työelämävalmiuksista liiketalouden opettajat korostivat jakson yrityksissä tarvittavan erityisesti esimies- alaistaitoja sekä kaupallisella alalla luonnollisesti hyvää viestintä- ja vuorovaikutusosaamista.

aktiivisuus, oma-aloitteisuus, palveluhenkisyys, ahkeruus, hyvä käytös ja huoliteltu ulkoinen olemus.

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit (liite 3, sivu 6) vaihtelivat luonnollisesti eri toimialoja edustavien yritysten kesken:

liiketalouden perusteet, kuluttajakäyttäytyminen, hinnoittelu ja katetuotolaskenta (Vähittäiskauppa)

lvi-alan substanssiosaaminen, myyntitaidot, urakanlaskentataidot, asiakaspalvelutaidot, esimiestaidot (Ympäristö- ja jätehuolto)

joustavuutta kokemusta ja oppimiskykyä (uuden oppiminen) osaamiskyky ongelmanratkaisutaitoja moniosaamista lahjakkuutta asennetta projektiosaamista tiimityöskentelytaitoja tekemiseen heittäytymistä estetiikka käytettävyyden ymmärtäminen ja luonti (estetiikka, toimivuus, käyttöliittymäsuunnittelu, tyylinmukaisuus ja tekninen toteutus) (Mainostoimisto)

TAULUKKO 8. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Opettajien palaute työelämäjaksolta, tekniikan ja liikenteen ala.

Yleiset kompetenssit	n 20 / 51 (+ kieltenop.) Mainintoja
Itsensä kehittäminen Oppimisvalmiudet, joustavuus	6(30%)
Eettinen osaaminen Vastuullisuus, eettisyys	5(25%)
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, monialaisuus, tietotekniset valmiudet	14 (70%)
Kehittämistoiminnan osaaminen Oma-aloitteisuus, liiketoiminta osaaminen, asiakaslähtöisyys	8(40%)
Organisaatioin ja yhteiskuntaosaaminen Työelämävalmiudet /-tuntemus, esimies- alaistaidot	4 (20%)
Kansainvälisyysosaaminen Kielitaito, kulttuurituntemus	5 (25%)

Tekniikan ja liikenteen ala on opiskelijoiden ja opetushenkilökunnan määrällä mitattuna Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulun toiseksi suurin koulutusala. Kuudessa koulutusohjelmassa, kone- ja tuotanto-, muovi-, rakennus-, sähkö-, ja tietotekniikka sekä ympäristöteknologia, työskentelee 51 (+ kieltenop.) päätoimista opettajaa, opiskelijoita on yli 900. Työelämäjaksolle osallistui reilu kolmannes koulutusalan päätoimisista opettajista. Koulutusosalta valmistuvan tutkintonimike on insinööri (AMK).

Palautteen perusteella myös tekniikan ja liikenteen alan opettajien huomioiden mukaan tärkeimmäksi yleiseksi työelämävalmiudeksi nousevat viestintä- ja vuorovaikutusvalmiudet. Insinöörikoulutuksessa korostuu luonnollisesti tekninen osaaminen. Vastauksissa painotettiin hyvää substanssiosaamista sekä hyviä matematiikan ja fysiikan perustaitoja. Yritykset korostavat toiminnassaan asiakas- ja kuluttajalähtöisyyttä yrityksen menestystekijänä. Monissa insinöörien työtehtävissä tarvitaan asiakaspalveluasennetta ja neuvottelutaitoja. Tähän osaamisalueeseen tulee tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomiota myös insinöörikoulutuksessa.

Tekniikan ja liikenteen alan opettajien näkemyksiä, siitä mitkä yleiset kompetenssit korostuivat heidän työelämäjaksopaikoissaan. Suluisia vastaajan koulutusohjelma:

Viestintä- ja ihmissuhdetaidot erityisen tärkeitä, samoin yhteistyökyky erilaisissa projektiluonteisissa tehtävissä, ongelmanratkaisukyky.(Tietotekniikka)

Itsenäinen työskentely Asiakaspalvelu- ja lähtöisyys. (Kone- ja tuotantotekniikka)

Tiimityöskentelytaidot, esimiestaidot, laatuosaaminen. (Rakennustekniikka)

Ammattiosaamisen (liite 3, sivut 7,8,9 ja 10) vaatimukset vaihtelivat yritysten välillä. Alakohtaista osaamista painotettiin lähes kaikissa vastauksissa. Tämän lisäksi esille nousivat liiketoimintaosaaminen, kielitaito sekä sosiaaliset taidot, joita molempia pidettiin osana spesifistä ammattiosaamista.

Valmistustekniikoiden tuntemus Kustannustietoisuus Mekaniikkasuunnittelu Hydrauliiikan tuntemus. (Kone- ja tuotantotekniikka)

Tekninen osaaminen ydinalueelta, erilaisten tietoteknisten järjestelmien ymmärtäminen ja käyttötaito, kielitaito (englanti). (Tietotekniikka)

Rakennusfysiikkaa, Sosiaalista kanssakäymistä/yhteistyötaitoja, Kustannuslaskentaa. (Rakennustekniikka)

TAULUKKO 9 .Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Opettajien palaute työelämäjaksolta, matkailu-, ravitsemis- ja talousala.

Yleiset kompetenssit	n 4 / 10 (+ kieltenop.) Mainintoja
Itsensä kehittäminen Oppimisvalmiudet, joustavuus	3 (75%)
Eettinen osaaminen Vastuullisuus, eettisyys	-
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, monialaisuus, tietotekniset valmiudet	4 (100%)
Kehittämistoiminnan osaaminen Oma-aloitteisuus, liiketoiminta osaaminen, asiakaslähtöisyys	1 (25%)
Organisaatioin ja yhteiskuntaosaaminen Työelämävalmiudet /-tuntemus, esimies- alaistaidot	1(25 %)
Kansainvälisyysosaaminen Kielitaito, kulttuurituntemus	2 (50%)

Matkailun koulutusohjelmasta valmistuu restonomeja (AMK). Matkailun koulutusohjelmasta valmistunut restonomi voi toimia matkailu- alan kehittämis-, markkinointi- ja työntekijä-/esimiestehtävissä. Koulutusohjelmasta työelämäjaksolle osallistui neljä opettajaa. He työskentelivät matkailun alueorganisaatioissa, hotelli- ja ravintola-alalla sekä julkisen sektorin palvelutuotannossa. Asiakaslähtöisyys on keskeinen tekijä koko toimialalla, joten on luontevaa että palautteissa joustavuus, kulttuurintuntemus sekä

viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen yhdistettiin niin yleisiin kuin koulutusohjelma-kohtaisiin (liite 3, sivut 11 ja 12) ammatillisiin kompetensseihin.

Lainauksia matkailun koulutusohjelman opettajien työelämäjakson palautteista:

Työtehtäväni työelämäjaksolla olivat pääasiassa matkailuneuvonnan asiakaspalvelua ja käännöstöitä, joten keskityn niihin: erinomaiset asiakaspalvelutaidot: sähköpostiviestintä, puhelintiedustelut, henkilökohtaisesti suoritettu asiakaspalvelu- hyvä ammattiosaaminen: Joensuun ja Pohjois- Karjalan alueen tuntemus; kalastuslupia koskeva neuvonta; patikointireitistön tuntemus; ajankohtaisten tapahtumien tuntemus; lomamökkien välitys – erinomainen suullinen ja kirjallinen kielitaito: englantti, saksa, venäjä, ranska.

Motivaatio asiakaspalvelutehtäviin, kielitaito, atk-aidot, ravitsemisalan perustaidot - tuotetuntemus, taloushallinnon perusteet - toimialan tunnusluvut, valmiudet kirjalliseen viestintään ja materiaalin tuottamiseen.

TAULUKKO 10. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Opettajien palaute työelämäjaksolta sosiaali-, terveys-, ja liikunta –ala.

Yleiset kompetenssit	n 18 / 53 (+ kieltenop.) Mainintoja
Itsensä kehittäminen Oppimisvalmiudet, joustavuus	5 (27%)
Eettinen osaaminen Vastuullisuus, eettisyys	9 (50%)
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, monialaisuus, tietotekniset valmiudet	17 (94%)
Kehittämistoiminnan osaaminen Oma-aloitteisuus, liiketoiminta osaaminen, asiakaslähtöisyys	3 (16%)
Organisaatioin ja yhteiskuntaosaaminen Työelämävalmiudet /-tuntemus, esimies- alaistaidot	6 (33%)
Kansainvälisyysosaaminen Kielitaito, kulttuurituntemus	12 (66%)

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala on Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulun suurin koulutusala. Opiskelijoita on n. 1000, päätoimisia opettajia 53 (+kieltenop.), joista työelämäjaksolle osallistui 16 eli 30 %. Opetusta tarjotaan neljässä eri AMK-tutkintoon johtavassa koulutusohjelmassa. Hoitotyön koulutusohjelmasta valmistutaan sairaanhoitajaksi tai terveydenhoitajaksi, bioanalytiikan koulutusohjelmasta bioanalyttikoksi, fysioterapian koulutusohjelmasta fysioterapeutiksi ja sosiaalialan koulutusohjelmasta sosionomiksi. (P-K AMK 2010). Työelämäjakson palautteiden osalta

koulutusala erottui edukseen. Monissa vastauksissa työelämän jakson antia purettiin täsmällisesti ja sen mahdollisia vaikutuksia opetustyöhön pohdittiin analyttisesti. Työelämäjaksoille osallistuttiin pääasiassa Joensuun kaupungin tai terveydenhuollon kuntayhtymän yksiköissä.

Hoitotyössä vahvat ammatillisuudet ovat välttämättömiä. Terveydenhuollossa, toisin kuin *ehkä* esim. monissa liiketalouden tai matkailun työtehtävissä, ei monialaisuudella, joustavuudella, hyvillä viestintä- ja vuorovaikutustaidoilla tms. ei voi korvata alakohtaisten, spesifisten taitojen ja tietojen puutteita. Tosin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainenkin tarvitsee välttämättä näitä ominaisuuksia pystyäkseen toimimaan menestyksellisesti tehtävässään. Tämä näkyy kyselyn tuloksissa viestintä- ja vuorovaikutustaitojen korostumisena. Hieman yllättäenkin monissa vastauksissa painotettiin kielitaidon merkitystä ja kykyä ymmärtää kulttuurieroja. Monikulttuurisuus näkyy terveydenhuollon asiakaskunnassa, myös Pohjois-Karjalassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen joutuu pohtimaan työnsä eettisyyttä ja vastuullisuutta ehkä perusteellisemmin jo koulutuksen aikana ja ammatissa toimiessaan, kuin muilla koulutus- tai toimialoilla työskentelevät. Tämä tuli ilmi kyselystä. Asiakslähtöisyyttä tarkastellaan hoitotyössä eri näkökulmasta kuin esimerkiksi kaupallisilla tai teknisillä aloilla.

Asiakkaan/potilaan aitoa/amatillista kohtaamista. Eettinen osaaminen (erilaisuuden hyväksyminen-suvaitsevaisuus). Lääkehoidon osaamista. Viestintäosaaminen (asiakkaan/ potilaan ja hoitajan välillä että työyhteisössä työyhteisön/ työyhteisöjen välillä). Ongelmaratkaisutaitoja.
(Hoitotyö)

Vuorovaikutustaidot, yhteistyötaidot, raportointi- ja kirjaamistaito, kielitaito (erityisesti Venäjälle olisi kysyntää) sekä ongelman ratkaisutaito.
(Sosiaaliala)

Koulutusohjelmakohtaisten kompetenssien kohdalla (liite 3, sivut 13,14,15 ja16) hoitotyössä ja korostettiin empatiakyvyn ja vastuullisuuden ohella hoitotyön erikoisosaamista, esim. lääkehoidon osaamista ja lääketieteellisen tiedon ymmärtämistä. Sosiaalialalla hyvät vuorovaikutus- ja viestintätaidot ovat vastausten perusteella työtehtävän hallinnan kannalta välttämättömiä taitoja.

on tehtävänmukainen koulutus - kykenee toimimaan erilaisten ihmisten kanssa - avoin viestintätyyli - jos on huumorintajuinen, se on plussaa - jos on tietoa ja kokemusta eri kulttuuriympäristöistä, sekin on hyvä - hy-

vin monissa toimipisteissä tarvittiin oma auto tai vähintäänkin ajokortti (paljon asiakaskäyntejä yms.)(Sosiaaliala)

Moniammatillinen kuntoutus -osaaminen on keskeistä kuntoutuslaitos työskentelyssä. Pääskynpesän ammattiosaamisen erityisosaaminen taas painottuu työfysioterapiaan sekä sydän ja neurologisen alueen kuntoutukseen /fysioterapiaan.(Fysioterapia)

vahvaa kätilötyön osaamista, vahvaa erikoissairaanhoidon osaamista (leikkaussalityö, tehostetun hoidon työ, vastasyntyneen erityishoidon ja tarkkailun osaaminen).” (Hoitotyö)

5.4 Yhteistyömahdollisuudet

Kyselyssä tiedusteltiin yritysten kanssa tehtävän yhteistyön muotoja sekä yritysten kiinnostusta yhteistyöhön. Taulukossa 11 on esitelty opettajien vastaukset. Palautelomakkeessa oli yhteistyön muodoiksi valmiiksi määritelty opinnäytetyöt, opiskelijaharjoittelut, opetuksellinen yhteistyö sekä muu mahdollinen yhteistyö. Vastaja sai määrittellä kahden jälkimmäisen kohdan sisällöt vapaasti. Esimerkiksi vastauksissa usein mainitut yritysvierailut, ekskursionot, liitettiin sekä opetukselliseen yhteistyöhön, että muuhun yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vastausten tulkinnan yhtenäistämiseksi, opetuksellisen yhteistyön määriteltiin tarkoittavan asiantuntija- ja vierailijaluentoja sekä yritykseltä saatavaa oppi-/harjoitusmateriaalia. Vierailut liitettiin osaksi muuta yritysten kansaa tehtävää yhteistyötä. Vastaajien määrä vaihteli suuresti eri koulutusalojen kesken. Joiltain koulutusaloilta jaksolle osallistui vain yksittäisiä opettajia. Tästä johtuen, yhteistyömuotojen suhteellisten osuuksien vertailu eri koulutusalojen tai -ohjelmien välillä, ei anna tämän kysymyksen kohdalla merkittävää lisäinformaatiota. Vastaajien määrä koulutusaloittain on taulukoissa esitetty suhteessa kaikkiin alan päätoimisiin opettajiin.

TAULUKKO 11. Yritysten kanssa tehtävä yhteistyö ja yhteistyön muodot. Opettajien vastaukset.

Koulutusala	Tekniikka	Kulttuuri	Liiketalous	Luonnonvara	Sosiaali- ja terveys	Matkailu	Yhteensä
Vastaajia	n 20/51	n 6 /38	n 4 / 17	n 11 / 21	n 18 / 53	n 4 / 10	n 63
Yhteistyön muodot	Mainintoja	Mainintoja	Mainintoja	Mainintoja	Mainintoja	Mainintoja	Mainintoja
Opinnäytetyöt	18	5	1	6	15	3	48
Harjoittelut	18	5	4	9	17	3	56
Opetuksellinen yhteistyö	13 *	1 *	4*	7*	11 *	2*	38
Muu	9**	3 **	3**	2**	8 **	-	25

Mikäli vastaaja kohdissa, ”opetuksellinen yhteistyö” ja ”muu yhteistyö”, vastasi vain esim. ”kyllä” tai vastauksesta ei muutoin käynyt ilmi, onko yhteistyötä jo tehty, tulkittiin vastaus kiinnostukseksi ja yhteistyön mahdollisuudeksi, ei toteutuneeksi toiminnaksi. Kysymyksen asetelusta johtuen vastauksista huomioitiin sekä toteutettu tai meneillään oleva yhteistyö, että yritysten kiinnostus mahdollisesti toteutuvaa yhteistyötä ja yhteistyön tulevia toteutusmuotoja kohtaan. Vastaajilla oli mahdollisuus tarkentaa vastauksiaan. Kursivoidut kohdat ovat suoria lainauksia opettajien palautteista.

**Tekniikan ja liikenteen ala.* Opetuksellista yhteistyötä yritysten kanssa on neljän vastaajan mukaan jo tehty. Kaikkia tehtyjä yhteistyön muotoja ei yksilöity. Erikseen mainittiin harjoitustöiden ja harjoitustöiden aiheiden saaminen yritykseltä. Kahdeksan vastaajaa piti opetuksellisen yhteistyön toteutumista mahdollisena tai todennäköisenä. Yritykset olivat ilmaisseet kiinnostuksensa opetukselliseen yhteistyöhön tai yhteistyön toteutusta jo suunniteltiin. vastaajista ei maininnut opetuksellista yhteistyötä. Yksi vastaaja epäili sen vaativan liikaa ajallisia ja taloudellisia panostuksia yritykseltä.

*** Tekniikan ja liikenteen ala.* Muusta yritysten kanssa tehtävästä yhteistyöstä mainittiin erityisesti ekskursion. Lisäksi muina yhteistyön tai kiinnostuksen kohteina mainittiin projektityöt esim. laiteselvitykset, tila- ja laitevuokraus sekä AMK:n henkilöstön osaamisen hyödyntäminen. Opetukseen integroidut, yrityksille tehtävät projektit ja

kehittämishankkeet voisivat sisältyä myös kohtaan opetuksellinen yhteistyö. Tekniikan osalta niitä ei ko. kohdassa erikseen mainittu.

Yritys on mahdollisesti kiinnostunut vuokraamaan AMK:n laitteita ja tiloja esim. harjoittelijan kanssa.

Joptek Oy:n mahdollinen suunnittelupalvelujen ostaminen liiketalouden ja tekniikan keskukselta.

Erityisesti virtuaalioppimisympäristöt ja virtualisointitekniikka voisi poikia myös tutkimustyyppistä yhteistyötä jatkossa.”

**Kulttuuriala.* Vastaajia oli kaikista kulttuurialojen koulutusohjelmista, viestinnästä, musiikista ja muotoilusta. Toisen viestinnän vastaajan kohdeyritys oli kiinnostunut kaikesta oppilaitoksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä mukaan lukien opetuksellinen yhteistyö. Musiikissa vastaajat mainitsivat opetuksellisen yhteistyön muotoina yhteisösoiton orkestereissa ja yksittäisissä tuotannoissa. Muotoilun vastaaja mainitsi mahdollisuuden yrityksen edustajien vierailuluentoihin.

***Kulttuuriala.* Viestinnän vastaaja mainitsi jo toimivana yhteistyönä tuotantoyhtiöiden (TV,elokuva, radio) kanssa tehtävät yhteistuotannot. Opiskelijat toimivat näissä tuotannoissa myös harjoittelijoina. Muotoilussa toteutetaan opiskelijavierailuita yritykseen.

laajempi etukäteissuunnittelu oppilaitoksen ja yrityksen välillä mahdollistaisi nykyistä laajempien yhteistyömuotojen toteuttamisen, esim. yhteiset tuotannot.

Koulutuksessa huomioin Respectan käyttämiä työmenetelmiä ja vaatimuksia. Aion korostaa henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittämistä ja asiakaslähtöisyyden tuomia haasteita.

* *Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala.* Liiketalouden vastaajista kolme mainitsi opetuksellisen yhteistyön yritysten kanssa jo toimivan. Erikseen mainittiin AMK:n kauppiaasyrittäjyyspolkuopinnot.

***Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala.* Muusta yritysten kanssa tehtävästä yhteistyöstä mainittiin ekskursiot, sekä erikseen yhden kohdeyrityksen aloitteellisuus ja halu kehittää ja tiivistää ammattikorkeakoulun kanssa tehtävää yhteistyötä.

avoin ja aktiivinen suhtautuminen oppilaitosyhteistyöhön .Ehdotuksia kauppiaalle kannattaa tehdä.

Kaikkea mahdollista! Haluan myös säilyttää erinomaisen yhteistyön toimitusjohtajan kanssa. Opettajan on huomioitava, ettei yrityksiä voi ryöstökästellää, vaan opettajan on myös annettava yritykselle takaisin.

**Luonnonvara- ja ympäristöala.* Vastauksissa mainittuja opetuksellisen yhteistyön muotoja olivat yritysten edustajien vierailijaluennot, sekä harjoitustöiden ja harjoitustöiden aiheiden saaminen yritykseltä. Vierailijaluennonjohtajia käytetään jo jonkin verran, työelämän edustajat ovat myös ilmaisseet halukkuutensa oppilaitosvierailuihin. Yksi yritys oli antanut luvan käyttää tuotteidensa hintatietoja kannattavuuslaskennan esimerkeissä.

*** Luonnonvara- ja ympäristöala.* Yritysten ja koulutusohjelmien välillä tehtiin tai suunniteltiin yhteistyötä opiskelijoiden projektitöiden ja ekskursioiden muodossa. Kaksi vastaajaa mainitsi yritysten kiinnostuksen asiantuntijapalveluihin, mikäli AMK:n henkilöstöllä on mahdollisuus tarjota niitä.

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmassa on ns. erikoistumisharjoittelu kolmannen opiskeluvuoden jälkeisenä keväänä. Harjoittelun aikana opiskelijan tulisi päättää opinnäytetyönsä aihe ja aineiston hankintamenetelmä. Useimmiten opiskelijat käyttävät erikoistumisharjoittelupaikkaansa hyväksi aineiston hankinnasta, eli aineisto ja tutkimusongelma löytyvät erikoistumisharjoittelupaikasta. Työelämäjaksoson aikana Agri-market lupasi toimittaa myyntilistoillaan olevien kasvinsuojeluaineiden hinnaston minun käyttöön. Tämä yhteistyö mahdollistaa maatilan taloussuunnittelu -opintojaksolla käytettävän katetuottomenetelmä mukaisen taloussuunnitelman excel-mallin esimerkkilaskelmien päivittämisen vastaamaan kulloinkin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tästä yhteistyöstä tulee jatkuva käytäntö. Myös muiden tuotantotarvikkeiden tuote- ja hintatietoja luvattiin toimittaa ammattikorkeakoulun käyttöön.

**Sosiaali- ja terveysala.* Vastausten perusteella sosiaali- ja terveysalan yhteistyö työelämän kanssa on tiiviistä ja käytänteet vakiintuneempia kuin muilla koulutusaloilla. Tämä johtunee toimialan erityispiirteistä ja koulutuksen traditioista. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa opetukselliseen yhteistyöhön vaikuttanee myös oppilaitoksen sijainti suuren terveydenhuollon yksikön välittömässä läheisyydessä. Yhteistyön muotoina mainittiin asiantuntijavierailut, klinikkaviikot sekä esim. imetysohjaajakoulutus ja psykiatrinen yhteistyöryhmä. Terveydenhuollon asiantuntijat ovat ilmaisseet kiinnostuksensa tulla ”työelämäjaksolle” oppilaitokseen.

Harjoittelujen vastuuopettajat opettavat myös tarvittaessa harjoittelujen ohjaajia ja tukevat näin ohjausprosessia - tämä toteutuu tänä syksynä ja aikomus on jatkaa. Harjoitteluissa opiskelijat esittävät lasten alueen tut-

kimuksia osastotunneilla - näissä keskusteluissa opettajat mahdollisuuksien mukaan ovat olleet mukana. Tämä todettu erittäin hyväksi ja kehitetään tätä.

****Sosiaali- ja terveysala.** Yhteistyötä tehdään sosiaali- ja terveysalan hankkeissa. Palautteissa mainittiin ekskursion sekä oppimistehtävien integrointi autenttisiin oppimisympäristöihin ja terveydenhuollon yksiköiden tarpeisiin. Laiteyhteistyön kehittämistä toivottiin sekä oppilaitosten että työelämän puolelta.

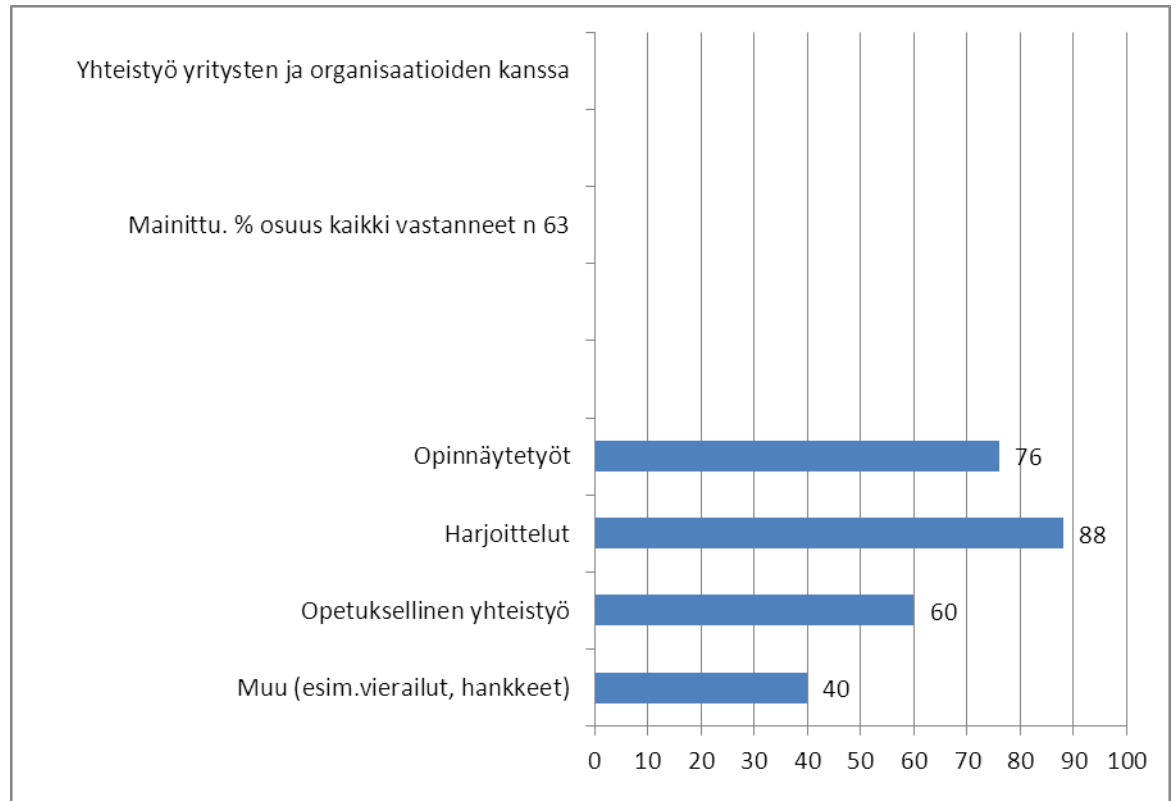
Lähtövalaisuudessa on tarkoitus sisällyttää kaikkien fysioterapeuttien EA ja liikunta -opintojaksoon monivammaisten avustustilanne luotokuntoutusjaksolla. Sydäntuntoutuksen osalta ft-opiskelijat voivat osallistua 6 min. kävelytestin toteutukseen Pääskynpesässä. Tulevaisuudessa toteutettavaan kuntoutuksen kehittämiseen liittyvään hankkeeseen voivat osallistua ammattikorkeakoulun useat keskuksat. Tässä vaiheessa kyseeseen tulevat sosiaali- ja terveysalan, kulttuurialan - ja muotoilun keskuksat. Vien Pääskynpesän kehittämistä eteenpäin ammattikorkeakoulusamme. PKAMK:n fysioterapian koulutusohjelmalla on omalla klinikallaan testauslaitteisto (FirstBeat, InBody), jota voidaan hyödyntää kuntoutuslaitoksessa. Tarkoituksena on suunnitella Painonhallinta- ja Sydänryhmien kuntoutukseen edellä mainituilla laitteilla testauksia. Tämä mahdollistaa myös opinnäytetöihin liittyvän yhteistyön.

***Matkailu-, ravitsemis- ja talousala.** Työelämäjakson palautteiden mukaan pääasialliset yhteistyömuodot koulutusohjelman ja työelämän välillä ovat harjoittelut ja opinnäytetyöt. Näiden lisäksi mainittiin yritysvierailut ja oppimistehtävien kehittäminen palvelemaan paremmin työelämän tarpeita.

Yrityksen esittäytyminen uusille PKAMK:n opiskelijoille on jo toteutunut. Koska olen kieltenopettaja, olen kutsunut toimitusjohtajan kertomaan kieli- ja viestintätaitojen merkityksestä matkailun työtehtävissä. Lisäksi voin hyödyntää markkinoinnin asiakasviestinnän tarjouskirjeitä autenttisena materiaalina opetuksessani.

Opiskelijoita on ollut harjoittelussa monissa opettajien työelämäjaksolle osallistuneissa yrityksissä, osan kanssa on jo aiemmin tehty opetuksellista yhteistyötä. On luontevaa, että opettajat hakeutuivat työelämäjaksolle juuri näihin yrityksiin ja organisaatioihin. Jakson eräänä tavoitteena oli tutustua opiskelijoiden harjoittelupaikkoihin ja harjoitteluiden perehdyttäjiin. Myös useita opinnäytetöitä oli jo tehty joidenkin mukana olleiden yritysten ja organisaatioiden toimeksiannoista ennen opettajien työelämäjaksoa. Tällaisia yrityksiä ja yhteisöjä ovat mm. StoraEnsoOyj., Pohjois- Karjalan Osuuskauppa sekä julkisen sektorin sosiaali- ja terveystoimi (Pohjois-Karjalan sai-

raanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Joensuun kaupunki). Yhteistyömuotojen suhteelliset osuudet, yhteenveto kaikista vastauksista, esitelty kuviossa 6.

KUVIO 6. Opettajien työelämäjaksopaikkojen kanssa tehtävä yhteistyö ja kiinnostus yhteistyön muotoihin.

Vastauksiin saattaa luonnollisesti vaikuttaa se, että harjoittelijoiden ja aiemman yhteistyön johdosta työelämäjaksolle valikoitui yrityksiä ja organisaatioita, jotka suhtautuvat positiivisesti oppilaitosyhteistyöhön. Jotkin mukana olleista yrityksistä ovat aloitteellisia oppilaitosten suuntaan ja tarjoavat esim. harjoittelupaikkoja ja opinnäytetöiden aiheita opiskelijoille.

5.5 Parasta työelämäjaksossa?

Vastauksista nousi esiin kolme teemaa. Nämä olivat 1. Tutustuminen ja työelämäyhteydet 2. Työn tekeminen 3. Ammatillisen itsetunnon vahvistuminen. Laajemmassa tarkastelussa kaikki osa-alueet liittyvät opettajan ammatillisen osaamisen kehittymiseen. Osa vastaajista kertoi työelämäjaksoson olleen enemmänkin perehtymistä yritysten toimintaan ja työprosesseihin, kuin osallistumista varsinaisiin työtehtäviin. Tämä oli

lomakekyselyn vastauksista selkeästi havaittavissa. Varsinkin yleisten aineiden opettajien kohdalla työelämäjakso oli vastausten perusteella painottunut enemmänkin toimialaan ja yritykseen, sekä ammattien ja tehtävien sisältöihin tutustumiseen. Teemoittelussa osallistuminen tehtäviin ja tutustuminen tehtäviin muodostivat omat kokonaisuutensa. Moni opettajista on yhteydessä yrityksiin opiskelijaharjoitteluiden ja opinnäytetyön ohjauksien merkeissä. Kolmen viikon työelämäjakso antoi mahdollisuuden tutustua paremmin yhteistyöyrityksiin ja solmia henkilökohtaisia suhteita. Yhteenveto palautteista taulukossa 12.

Yrityksissä monet työtehtävät vaativat sellaista erikoisosaamista, että varsinaisten yrityksen toimialaan kuuluvien työtehtävien tekeminen jäi työelämäjaksolle osallistuneen opettajan osalta vähäiseksi. Ei ole yllätys, että yleisten aineiden (esim. kielet, viestintä, osin liiketalous) opettajien kohdalla tämä seikka korostui. Kolme viikkoa on lyhyt aika myös ammattiaineiden opettajille perehtyä vastuullisiin ja erikoisosaamista vaativiin tehtäviin niin, että työskentely ilman jatkuvaa ohjausta onnistuu. Varsinkin jos yrityksen/organisaation tuotteet, palvelut ja työprosessit eivät olleet ennestään tuttuja opettajalle. Joissain yrityksissä perehdyttäminen tehtäviin jäi pintapuoliseksi. Myös opettajan rooli ja tehtävät työelämäjaksolla olivat jääneet epäselviksi (Kehitettävää työelämäjaksolle). Nämä seikat vaikuttivat osallistumisen tasoon. Vastaajat korostivat silti työelämäjakson hyödyllisyyttä sekä yleisen työelämä tietouden kehittymistä:

Sain mahdollisuuden laajentaa käsitystäni insinöörien työstä ja teollisuuden toiminnasta. Sain nähdä monipuolisesti tekniikan alan työtehtäviä, joissa käytetään englannin kieltä. Kielten opettajana tämä oli todella hyödyllistä.

Aiempaa kokemusta alan työtehtävistä ei ollut, kuva opiskelijoidemme työtehtävistä selkeni huomattavasti. Yrityselämän toimintatapoihin tutustuminen antoi uusia ideoita opetuksen kehittämiseen mm. suunnittelun kustannusvaikutusten huomioiminen.

Työtehtävien ”tason” havainnointi. Vaihtelu arkeen, sidosryhmiin verkottuminen.

Opettajien vastausten perusteella työelämäjakson parasta antia oli päästä tekemään omaan koulutusalaan liittyviä työtehtäviä. Palautteissa mainittiin useimmin oman substanssiosaamisen ajankohtaistaminen, uuden tiedon ja uusien käytänteiden havainnointi ja omaksuminen. Tältä osin hankkeelle ja jaksolle asetetut tavoitteet saavutettiin

hyvin. Osa opettajista työskenteli jakson aikana useissa työtehtävissä ja/tai yrityksen eri toimipisteissä. Osa jaksolle osallistuneista perehtyi lähes koko jakson ajan syvällisemmin johonkin yksittäiseen, opetuksen kannalta oleelliseksi katsomaansa työprosessiin tai sisältöön. Omaan koulutusalaan liittyvien työtehtävien tekeminen ja tehtävistä suoriutuminen on ollut tärkeä, opetustyöhön uusia näkökulmia tuova ja opettajaa motivoiva tekijä. Hetken taukoa opetustyöstä ja normaalista poikkeavia työtehtäviä pidettiin tarpeellisena ja tervetulleena vaihteluna. Näiden palautteiden perusteella työelämäjakson merkitystä opettajan työssä jaksamiselle ei pidä aliarvioida. Osallistuminen käytännön työtehtäviin mainittiin eri koulutusaloista useimmin sosiaali- ja terveystieteiden opettajien palautteissa.

Sai tehdä työtä, johon ammattiin itse kouluttaa opiskelijoita.

Saada tehdä konkreettista hoitotyötä, hieno kokemus, jossa samalla päivittivät omat tiedot. olen ollut 20 v. opettajan työssä ja tämä oli 1. kerta kun pääsin palkalla työelämään? Tuntuu aivan käsittämättömältä, että vasta nyt. Toki aikaisemmin on tarjottu mahdollisuutta hankkia työpaikka.

Potilastietojärjestelmä Mediatriin syventyminen. Uuden koulutusversion kehityksessä mukana oleminen.

Pääsin ensimmäistä kertaa työurallani näkemään sen kuinka sellainen organisaatio toimii, jonka päämäärät ovat ensisijaisesti taloudellisia. Nyt ymmärrän sen miksi kaupallisellakaan alalla tutkintonimike ei ole mahdollisuutta siirtyä valmistumisensa jälkeen vaativimpiin johtotehtäviin. Tie kansainvälisten yritysten huipulle on pitkä, eivätkä kaikki pysty johtamaan edes maakunnallista yritystä. Työelämäjakso antoi hyvän mahdollisuuden tyhjentää itsensä kaikesta henkisestä kuonasta, jota lukuvuoden aikana oli kertynyt. Suorittavan työn tekeminen palauttaa opettajan normaalin työnsä strategioiden kehittelystä arkipäivän realiteettien tasolle hyvin tehokkaasti.

Työn tekeminen, tutustuminen ja havainnointi mainittiin palautteissa useimmin. Näiden lisäksi palautteista, ehkä hieman yllättäenkin, erottui teema/luokka, joka nimettiin opettajan ammatillisen itsetunnon vahvistumiseksi. Havainnot siitä, että opetuksen sisällöt ovat oikeita ja ajankohtaisia, olivat merkittäviä vastaajille. Työelämäjaksolla tavattujen entisten opiskelijoiden osaaminen mainittiin myös muissa palautelomakkeen kohdissa.

Oli mielenkiintoista kohdata entisiä opiskelijoita osastolla. Heistä oli nyt tullut hyviä, taitavia sairaanhoitajia, joiden toimintaa oli ilo seurata - ylpeyttäkin tunsin. Oli kasvattava kokemus olla heidän ohjattavanaan - kokemus oli varmasti hyvä molemmille osapuolille.

Nähdä omia opettamiani opiskelijoita (nyt jo insinöörejä) vaativissa työtehtävissä. oman opetuksen tärkeys.

Nähdä käytännössä, miten metsäpalveluyritys, joka on erikoistunut bioenergiaan, toimii. Samalla huomata että omat kirjoista opitut asiat eivät ole pielessä, mutta tästä kokemuksesta sai hyvin käytännön esimerkkejä opetukseen.

Havaita että olen edelleen ajan tasalla. Rennosta meiningistä nauttiminen, mikä syntyy osaamisesta.

TAULUKKO 12. Parasta työelämäjaksolla. Opettajien vastaukset.

	Mainintoja n 63
Parasta työelämäjaksossa?	
Tutustuminen toimialaan yritykseen / organisaatioon, työtehtäviin ja tehtävien sisältöihin	24
Toimiminen käytännön työtehtävissä, työn tekeminen.	35
Ammatillisen itsetunnon vahvistuminen	7

Nämä kolme teemaa nousivat tämän kysymyksen kohdalla selkeästi esille vastauksista. Vastauksista oli myös pääteltävissä, että opettajat arvostivat mahdollisuutta osallistua työelämäjaksolle ylipäättään. Jaksoa pidettiin tarpeellisena oman ammatillisen kehittymisen, sekä työelämäyhteyksien ylläpidon ja luomisen kannalta. Yleisarvosanaksi työelämäjaksolle (asteikolla 4- 10 desimaaleilla esim. 8+= 8,25, keskiarvo kaikki vastanneet) vastaajat antoivat numeron 9.

5.6 Työelämäjakson vaikutukset opetukseen

Opetussuunnitelma on ammattikorkeakouluissa pedagogisen johtamisen työväline. Opetussuunnitelman ensisijaisena tavoitteena on tukea opiskelijan ammatillista kasvua sekä oppimista edistävien oppimistilanteiden ja -ympäristöjen rakentumista. Opetussuunnitelmien laadinnassa tulisi ottaa huomioon koulutusohjelmien sekä ammattikorkeakoulujen ja kansallisten lähtökohtien lisäksi eurooppalaisen viitekehyksen vaatimukset. Keskeinen haaste on ammattikorkeakoulujen päätehtävien (koulutus, tutkimus- ja kehitystoiminta ja aluekehitystyö) integroiminen käytännön toimintaan. Ope-

tussuunnitelma voidaan ymmärtää suunnitelmana, joka antaa perusteet opiskelijoiden oppimis- ja tietoympäristön rakentamiselle. Opetussuunnitelmat ohjaavat oppimista, mutta niissä ei määritellä yksityiskohtaisesti yksittäisen opintojakson sisältöjä, painotuksia tai opetusmenetelmiä. (Auvinen ym. 2005, 50; Kurkela 2007). Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa opintojaksojen osaamisperustaiset toteutussuunnitelmat antavat opettajalle mahdollisuuden yksilöllisille valinnoille ja tilannekohtaiselle joustolle, jolloin esim. työelämäjakson mahdolliset vaikutukset opetukseen voivat ilmetä suhteellisen nopeasti. ”Opetuksessa syntyy usein käytänteitä, jotka vakiintuvat ja nousevat opetussuunnitelmiin kirjattujen kuvausten rinnalle tärkeiksi opetuksen ja oppimisen elementeiksi” (Auvinen ym. 2005, 53). Tällaiset käytänteet on dokumentoitava ja kirjattava niin, että myös opiskelijat ovat tietoisia oppimisen tavoitteista ja sisällöistä.

OPS -työssä usein kuvitellaan, että substanssiosaaminen on MKA:ssa hansakassa. Käytännössä kehitys kuitenkin etenee työelämässä kovalla vauhdilla ja myös substanssiosaamisen laatu tulee olla valmistuvalla kohdallaan.

Työelämäjakson mahdollista vaikutusta opetukseen käsittelevät kysymykset olivat: 1. Mitä jakson annista on siirrettävissä opetukseen, 2. Mitä työelämäjaksolla oppimaa/havaitsemaasi aiot hyödyntää jatkossa, sekä 3. Muita huomioita opetussuunnitelmien ja -järjestelmien kehittämiseksi. Aineistoon perehdyttäessä havaittiin että kohdan kolme vastaukset lähinnä toistivat jo kahdessa aiemassa kysymyksessä ilmitulleita teemoja. Aineiston teemoittelussa ja kvantifioinnissa yhdistettiin silti saman vastaajan vastaukset kaikkiin kolmeen kohtaan. Samaan teemaan kuuluva ilmaisu huomioitiin vain kerran. Yhteenvedo tuloksista kuvio 6. Vastauksista erottui kolme keskeistä teemaa:

Ensimmäinen teema oli välitön vaikutus opetuksen sisältöön . Opettaja liittää jonkin työelämäjaksolla oppimansa ja/tai tärkeäksi havaitsemansa työprosessin, tiedon, menetelmän tai ohjelmiston osaksi opetuksensa sisältöjä. Opettaja on saanut yritykseltä/organisaatiolta materiaalia jota hyödynnetään oppimistehtävissä/projektiopinnoissa. Yritys voi hyödyntää näitä tuloksia.

Microsoft Office Visio -sovellusta kaikenlaisessa mallintamisessa.

Tuoreita käytännön esimerkkejä. Joiltakin osin myös uudempia hoitotarvikkeita, joiden hankinnasta olen viestittänyt välinehuoltajalle.

Monia huomioita omaan opetukseen (pitää tarkentaa vanhojen ojitusalueiden huomioimista opetuksessa, Metsokohteiden valintaperusteet, ominaispiirteiden opettaminen jne.)

Toinen oli soveltava vaikutus opetuksen sisältöön .Työelämäjaksolla saadun tiedon tai tekemiensä havaintojen perusteella opettaja muokkaa opetuksensa sisältöjä, pyrkii vaikuttamaan oppimisympäristöihin ja opetusmenetelmiin. Opettaja on saanut yritykseltä/organisaatiolta tietoa, ideoita tai materiaalia, joita hyödynnetään oppimistehtävissä/projektiopinnoissa ja niiden suunnittelussa.

Yritän kehittää opetustani enemmän käytännön suuntaan, vaikka tietyistä matematiikan asiakokonaisuuksista on vaikea käytäntöä löytää. Pyrin lisäämään oppilaiden omaa vastuuta opiskelusta entistä enemmän.

Opiskelijat ovat hyviä korkeatasoisia teorettiseen oppimiseen. Tietotekniikka on täysin hallussa. MUTTA: Metsä ja siellä konkretisoituvat perustaidot ovat pahasti jäämässä jälkeen. Siis opiskelijoiden on voitava opiskella suunnittelun taitoja huomattavasti enemmän maastossa. Ilman sitä konkretiataittoa he aikanaan ovat "pulassa" työnhaussa.

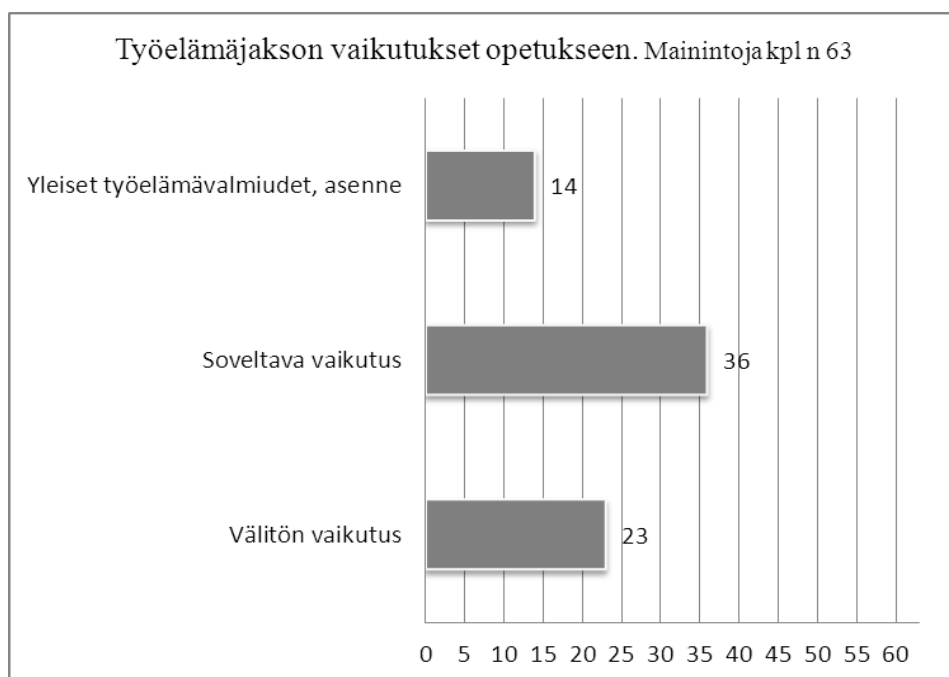
Lisään opintojaksojen projektimaisuutta ja käytännön työskentelyn määrää. Käymme tutustumiskäynneillä eri opintojaksoilla mm. Elisalla aikaisempaa enemmän. Syntyi yhteistyöideoita myös opettajakumppanin organisaation kanssa.

Kolmanneksi teemaksi muodostui asenteen/yleisten työelämävalmiuksien korostaminen. Työelämäjaksolla saadun kokemuksen ja tehtyjen havaintojen perusteella opettaja haluaa korostaa omassa opetuksessaan yleisten työelämävalmiuksien (taulukko) merkitystä osana ammatillista osaamista.

Ammattikuvan ja ammatillisuuden tulee olla laajaa, jolloin ammattitaitoa voi soveltaa eri aloille. Asiakaslähtöisyyden olla enemmän keskiössä koulutuksessa.

Suurin anti tulee varmasti pienellä viiveellä. Ainakin osaan kertoa opiskelijoille että työelämässä täytyy olla täsmällinen ja joustava. Tietysti joitakin käytännön esimerkkejä matematiikasta voin myöhemmin hyödyntää. Lisäksi työelämäjakso toi kaivattua vaihtelua normaaliin työtehtäviin.

Voi siirtää vähän kaikkea (tämän päivän hoitotyön todellisuus sekä asiakkaan että henkilökunnan näkökulmasta, kehittäminen, yhteistyö, osaamisen laaja- alaisuus jne.).

KUVIO 6. Työelämäjakson vaikutukset opetukseen, opettajien vastaukset.

Vastaajista 16 esitti kyselyn tässä osiossa toiveen siitä, että työelämän edustajat pääsisivät osallistumaan enemmän koulutuksen kehittämiseen ja toteutukseen, esimerkiksi opetussuunnitelmien laatimiseen. Osa näistä vastaajista suunnitteli hyödyntävänsä tulevaisuudessa työelämäjaksolla luotuja kontakteja opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

5.7 Työelämäjakson kehittäminen

Kysymykseen työelämäjakson kehittämisestä vastasi 55 opettajaa. Osa vastauksista oli ehkä enemmänkin työelämäjaksoa koskevia henkilökohtaisia tai yleisen tason huomioita, kuin varsinaisia kehittämis ehdotuksia. Monissa vastauksissa todettiin, kuinka vaikeaa on jakson sovittaminen opetustyöhön lukuvuoden aikana. Ratkaisuehdotuksia tähän ongelmaan ei palautteissa juurikaan annettu. Näiden palautteiden perusteella on vaikeaa antaa toimenpide-ehdotuksia jakson kehittämiseksi. Muutamat vastaajat eivät löytäneet työelämäjakson toteutuksesta mitään kehitettävää. Palautteissa mainituista konkreettisista kehittämis ehdotuksista esille tulivat, jakson pituus, jakson suunnittelu ja perehdyttäminen sekä jatkuvuus. Vastaajista (8/55) toivoi suoraan jakson olevan pidempi (Taulukko 13). Vaikka kolmessa viikossa ehti hyvin tutustumaan organisaation toimintaan ja osallistumaan myös käytännön työhön, todettiin palautteissa myös

jakson olevan liian lyhyt siihen, että itsenäinen työskentely ja syvällisempi perehtyminen työtehtäviin olisi mahdollista. Mikäli työelämäjakso painottui enemmän tutustumiseen yritykseen/organisaatioon, katsottiin työelämäjakson pituuden olevan joko sopiva tai liian pitkä. Neljä vastaajaa ehdotti jakson jakamista osiin. Hyvin pienissä yrityksissä mielekkään tekemisen löytäminen kolmen viikon ajaksi saattaa olla haasteellista. Myös vuodenajat ja sesongit vaikuttavat yritysten toimintaan monella toimialalla.

Insinöörien työtehtävien kannalta 3 viikon jakso voi olla liian lyhyt. Jos tarkoitus on pelkästään tutustua kohteeseen, 3 viikkoa on sopiva. Jos halutaan syvällisesti perehtyä systeemeihin ja olla mukana projekteissa, on aikaa oltava enemmän.

Tutustumisjakson pituutta voisi miettiä. Viikko on kyllä liian lyhyt, mutta ehtisikö esim. kahdessa viikossa nähdä tämän saman mitä nyt kolmessa viikossa?

TAULUKKO 13. Kehittämisideoita työelämäjakson toteuttamiseen. Opettajien vastaukset.

Kehittämisehdotus	Mainintoja n 55
Jakson pituus:	14
<i>Pidempi</i>	8
<i>Lyhyempi</i>	3
<i>Jaettu osiin</i>	3
<i>Sopiva</i>	2
Suunnittelu ja toteutus:	18
<i>Jakson sisältö ja tehtävät määriteltävä tarkemmin (opettaja, yritys, koordinaattori)</i>	16
<i>Perehdyttämisen tehostaminen (yritys, opettaja)</i>	2
Työelämäjakso säännölliseksi	14

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa ei ole aiemmin toteutettu opettajien työelämäjaksoja hankkeen mahdollistamassa laajuudessa. Jaksolle osallistuneet painottivat, kuinka tärkeää on tutustua etukäteen yritykseen ja työpaikkaohjaajiin. Opettajan rooli ja työtehtävien määrittely yrityksissä jäivät 16 vastaajan mukaan liian avoimiksi. Puutteellisesta valmistautumisesta jaksolle osallistuneet opettajat ottivat pääosin itse

vastuun. Seitsemän vastaajaa näistä toivoi yrityksiltä selkeästi aktiivisempaa otetta jakson suunnitteluvaiheessa, ja että työelämäjaksoa koordinoineella hankkeella olisi ollut suurempi osuus työelämäjakson sisältöjen suunnittelussa ja järjestelyissä, esim. asianosaisten yhteiset kokoontumiset ennen jakson alkua. Kaksi vastaajaa koki, että perehdyttäminen työtehtäviin työelämäjaksopaikassa oli riittämätöntä.

Olisin voinut selkeämmin tiedottaa työntekijöitä omasta työskentelystä ja tavoitteistani. Ehkä keskittyminen yhteen tai muutamaaan työtehtävään olisi tuottanut lisää menetelmällistä osaamista. Joinakin päivinä kuuntelin kahden tunnin erissä useaa työntekijää. Minua ei olisi tarvinnut kohdella silkkihansikkain. Olisin ollut valmis tiiviiseen perustyöhönkin.

Työelämäjakso oli opettavainen, mutta ehken saanut kuitenkin siitä kaikkea irti. Työmailla on kiire ja perehdyttämien jäi vähäiseksi. Ongelmallisinta on sitten nämä kolmen viikon aikana syntyneet rästityöt, joita saa sitten painaa yötä päivää. Eli työllistävä kaikin puolin.

Oman opettajan työn ja jakson yhteensovittaminen tuotti myös ongelmia. Moni vastaaja ilmoitti palautteessaan tehneensä opetukseen kuuluvia tehtäviä jakson aikana. Työelämäjaksoon yhdistettynä tämä koettiin raskaana. Tästä huolimatta jakso oli palautteiden perusteella siihen osallistuneille poikkeuksetta positiivien kokemus. Tämä tuli ilmi kyselylomakkeen viimeisen kysymyksen vastauksissa, vastaajilla oli mahdollisuus kommentoida vapaasti työelämäjaksoa.

Ehdottomasti kannatettavaa toimintaa, suosittelen. Opetuksen järjestykseen kannattaa paneutua hyvissä ajoin, itselläni oli (ja on edelleen) pahemmanpuoleinen kaaos odottamassa kun palasin TET- jaksolta.

Jakson kehittämisehdotuksiin liitettiin toive (14 vastaajaa) työelämäjaksojen jatkuvuudesta. Opettajilla pitäisi olla mahdollisuus osallistua työelämäjaksoille säännöllisin väliajoin. Näin varmistettaisiin se, että opettajan työelämäyhteydet ja oma ammatillinen osaaminen pysyvät ajan tasalla. Ammattikorkeakouluissa varsinkin ammattilaisopettajille on tärkeää pysyä oman alansa kehityksen mukana ja pystyä ennakkoimaan myös tulevaa. Tiedon määrä kasvaa, alakohtaiset osaamisvaatimukset muuttuvat ja kehittyvät koko ajan. Koulutukseen kohdistuvat odotukset ja koulutustarpeet muuttuvat niiden mukana. Opettajilta odotetaan aitoa työelämäntuntemusta ja työelämäkäyttöisen osaamisen ennakoitavuuksia. (Paaso, 2010, 10)

Pidän tällaista erittäin tärkeänä. Toivottavasti tästä tulee pysyvä käytäntö. Henkilökohtaisesti olisin valmis vaikka joka vuosi osallistumaan tällaiseen, mielellään joka kerta eri yrityksessä. Työelämäjakso -nimen

muuttamista kannattaisi harkita. Opiskelijoiden tapauksessa se on hyvä, mutta opettajien tapauksessa se vihjaa siihen, ettei opetustyö ole työelämä. Jakson nimi aiheutti pientä huvittuneisuutta harjoittelupaikassa.”

6 HAASTATTELUT

6.1 Haastattelujen taustaa

Tutkimusta varten haastateltiin kolmea Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulun matkailun koulutusohjelman opettajaa. Opettajat olivat työelämäjaksoilla keväällä 2009 sekä kesällä ja syksyllä 2010. Haastattelut tehtiin syksyllä 2010. Haastattelujen avulla haluttiin syventää kyselyjen teemoja. Sekä selvittää, mitkä ovat opettajien työelämäjakson mahdolliset vaikutukset opetukseen ja opetuksen sisältöihin erityisesti matkailun koulutusohjelmassa. Lisäksi kysyttiin, miksi opettajat hakeutuivat työelämäjaksolle? Haastateltavissa oli sekä yleisten että ammattiaineiden opettajia. Kolme haasteltavaa on kohtuullinen otos matkailun koulutusohjelman opettajista. Koulutusohjelmassa työskentelee kymmenen päätoimista opettajaa, joista työelämäjaksolle osallistui neljä. Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulun matkailun koulutusohjelmassa opiskelija suorittaa matkailu- ja ravitsemisalalan amk -tutkinnon, restonomi (AMK). Opinnot kestävät 3,5 vuotta. Opintoissa korostuvat luonto- ja kulttuurimatkailun sekä maaseutumatkailun tuote-, myynti- ja markkinointiopinnot. Opiskelijalla on mahdollisuus painottaa opintoja palvelujen tuottamisen ja tuotteistamisen tai liiketalouden alueille. Aikuis- koulutuksen opinnot suuntautuvat ravitsemispalveluihin ja valmentavat ravitsemisalalan asiantuntijaksi tai itsenäiseksi yrittäjäksi. Restonomitutkinto antaa valmiudet ja kelpoisuuden myös ammatillisiin erikoistumisopintoihin, opettajankoulutukseen ja ylempään korkeakoulututkintoon. (Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulu 2010)

6.2 Haastattelujen tulokset

Työelämäjaksolle matkailun koulutusohjelman opettajat hakeutuivat kehittämään omaa ammatillista osaamistaan ja tietämystään, tutustumaan yritysten toimintatapoihin luomaan ja toimivia työelämäyhteyksiä. Yritykset olivat opettajille ennestään tuttuja lähinnä vierailukäyntien ja opiskelijaharjoittelujen kautta. Kaikki opettajat ovat

toimineet opetustyössä useita vuosia, jopa vuosikymmeniä. Heillä on ylempi korkeakoulututkinto ja aiemmin hankittua toimialakohtaista työkokemusta. Opettajista yksi oli osallistunut työelämäjaksolle vuonna 1994. Kaikki haastateltavat halusivat vaihtelua ja uusia näkökulmia opetustyöhön.

Tota, tosiaan sillä tavalla että ei niin kuin noitten kurssien osalta ei niin kuin pääse tavallaan täysin umpioitumaan tänne, että tietysti on, on niin kuin muitakin tapoja, että käydäänhän me yritysvierailulla ja opiskelijat tekee, selvittelee yrityksiä eri näkökulmista, tekee raportteja ja mulla muutenkin kontakteja on, mut että kuitenkin niin irroittautuminen ja ehkä sitten se, että tosiaan aikaa on oikeesti varattu sitä varten, että pääsee hiukan irtautumaan noista normaalitöistä

Työelämäjaksolla oli positiivinen merkitys opettajan työssä jaksamiselle. Normaalia poikkeavat työtehtävät, erilainen rooli työyhteisössä ja siellä pärjääminen, sekä mahdollisuus käyttää omaa osaamistaan uudella tavalla, toivat vaihtelua välillä kovin hektiseen opetustyöhön. Jakso antoi lisää elementtejä ja motivaatiota normaaliin opetustyöhön. Tämä oli havaittavissa myös kyselylomakkeilla annetuissa palautteissa. Työelämäjakson aikana opettajat eivät järjestelmällisesti dokumentoineet tekemiään havaintoja tai ohjaajien ja työntekijöiden kanssa käymiään keskusteluja. Yksi vastaaja kertoi tehneensä lyhyitä satunnaisia muistiinpanoja.

.... Ja asiakaspalvelun näkökulmasta niin kyllähän niinkun 50-vuotiaana naisenakin on jo aika kovat reseptorit olemassa. Eli että ne tietorakenteet, skeemat, on päässä ja niihin niinku koko ajan hakee lisää vahvistusta, hakee lisää tietoa. Suunnitelmallisuus oli ehkä sitä, että me oltiin sovittu etukäteen sitten työntekijöiden kanssa päivä, kellonaika summitainen ja silloin he kertoivat, että mitä he tekivät. Joskus he pyysivät apua, eli jos aatellaan et 70 % oli esim. matkailuneuvonnassa niin se 30 % oli sitten sitä muuta. Eli minä siis sitten joko seurasin heidän työskentelyään tai he pyysivät minulta apua, jolloin minä autoin heitä ollen assistenttina työtehtävissä. Mutta en ole siis säännönmukaisesti siis, esim. työpäivän päätyttyä kirjannu niinkun jotain kategorioita, et tämä kuuluu tähän. Et ne on rakentunut sinne muistiin ja kokemukseen.

Yleisistä työelämävalmiuksista kaikki vastaajat korostivat asiakaslähtöisyyttä sekä viestintä- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä. Haastateltujen näkemysten mukaan matkailun koulutusohjelmasta vastavalmistuneella opiskelijalla ei olisi, ilman työ- tai harjoittelukokemusta, vielä riittäviä valmiuksia työskennellä niissä työtehtävissä joihin he pääosin olivat tutustumassa. Koulutus ei sellaisenaan anna tarpeeksi työtehtävien hallintaan tarvittavia ammattispesifisiä taitoja. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan

tehtäväkenttä on laaja. Osaamisvaatimukset vaihtelevat suuresti toimialan eri yritysten ja organisaatioiden välillä. Kolmen ja puolen vuoden opiskeluiden aikana on vaikeaa saavuttaa sellainen ammatillisen osaamisen taso, joka mahdollistaisi työskentelyn asiantuntijatehtävissä toimialan kaikilla sektoreilla ja jokaisessa yrityksessä. Ammattikorkeakouluissa ammatillisilla ja syventävillä harjoitteluilla onkin tärkeä rooli opiskelijan ammatillisen osaamisen suuntaajana ja kehittäjänä.

Heikot edellytykset, jos ei ole harjoitteluaiikana ollut todellisissa ammatteissa, joissa olisi tämä laitteiden käyttö ja muu tuttuja, tämä prosessien suunnittelu ja suurien ruokamäärien valmistaminen. Tietyissä tehtävissä kahvilatoiminnassa, salivuoroissa ja semmoissa varmasti on, mutta sitten hyvin huonot yleisellä tasolla se käytäntö mikä siellä on, se vaatii kyllä aika syvällistä ja monipuolista osaamista.

Vuorovaikutus työelämäjaksoilla toimi molempiin suuntiin. Opettajat veivät myös omaa osaamistaan työelämään. Matkailun koulutusohjelman opettaja kehitti työelämäjaksopaikkansa tarpeisiin laadunhallintaprosessiin liittyvän järjestelmän, jota tullaan soveltamaan työelämäjaksopaikan lisäksi myös opiskelijoiden harjoitustehtävissä. Erään haastateltavan työelämäjaksopaikassa saaman palautteen mukaan, yritysten työntekijöiden ymmärrys heidän omaa työtään kohtaan kasvoi. Kun he kertoivat opettajalle omista tehtävistään, työn sisällöistä ja työn osaamisvaatimuksista.

Se, että lähdetään nöyränä sinne työelämään. Että tässä ainakin tuli se, että alussa siellä oli semmonen pelko, että mitä tässä kun opettaja tulee tänne ja sitten se ensimmäisen päivän jälkeen sanottiin, että ihan me pelättiin turhaan, että ihan tavallinen immeinenhän tuo on. Ja se, että hyvin nöyrästi lähetään samalle tasolla, että vaikka siellä on itsellä tavallaan sitä osaamista ja tietoa ja katsoo asioita eri tavalla, mutta kuitenkin lähtee sinne työskentelemään työntekijöitten kanssa ihan rintarinnan ja käyttää sitä tietoa hyväksi, että siellä työn lomassa pystyy saamaan hyvin paljon sitä tietoa, että sen ei tarvitse olla mitään semmoista, että kädet selän takana kävellään, se on semmoinen, ja itse kokeilee kaiken, niin siinä kaikkein parhaiten oppii.

KUVIO 7 . Syy hakeutua työelämäjaksolle. Haastatellut opettajat matkailun ko.

6.3 Vaikutukset opetukseen

Työelämäjaksolla on vaikutusta jaksolla olleiden opettajien opetuksen sisältöön. Kaikkien yhteinen huomio työelämäjakson kokemusten perusteella oli, että tarvitaan vielä nykyistäkin enemmän soveltavia käytännön läheisiä esimerkkejä ja työelämälähtöisiä harjoitustehtäviä. Mikäli halutaan että koulutusohjelmakohtaisissa osaamistavoitteissa mainittu palvelujen tuottamisaosaaminen (tekemisen taito) on tavoitteiden tasolla. Yrityksistä saatiin materiaalia harjoitustehtäviä varten. Samalla toimialalla, osaamisvaatimukset eri yrityksissä ja eri tehtävissä voivat poiketa paljon toisistaan. Yritykset katsovat luonnollisesti asioita lähinnä vain omasta näkökulmastaan ja kenties koulutusta lyhyemmällä perspektiivillä. Toiminnan tavoitteet poikkeavat koulutusorganisaation tavoitteista. Tästä johtuen koulutusorganisaatioiden voi olla vaikea vastata työelämästä tuleviin osaamishaasteisiin. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia pitkälle tulevaisuuteen, ajankohtaisten ja spesifien taitojen lisäksi. Matkailun koulutusohjelmassa työelämäjaksolla on suora vaikutus seuraaviin opetussisältöihin: Taloushallinnon järjestelmät, ammattikeittiöiden ja julkisen sektorin

hankinta ja- palvelusopimukset, vieraan kielen käyttö matkailuliiketoiminnan kirjallissa ja suullisessa viestinnässä.

No, tosiaan niin ehkä tuota tuossa laskentatoimen, johdon laskentatoimen opetuksessa niin siellä on paitsi tunnuslukuja niin joitain sitten tämmöisiä harjoitustyyppistä on niin kuin pystynyt sitten sorvaamaan tuon työelämäkokemuksen pohjalta ja jäikös vielä jotain tietysti sitten ihan tonne tuota kurssimateriaaliin tai valmistelun, niin budjetointiin liittyvä oli kyllä ”rullaava budjetointi” – ajatus, niin sitä mie niinku kehitin hiukan, hiukan aika nopeesti sitten sen jälkeen.

Kyllä sain esimerkiksi taloushallintoon ja tämmöisiin sähköisiin järjestelmiin liittyvää ja se että miten kunnallisella tasolla tavallaan tämmöistä hoidetaan, että oli mahdollisuus haastatella myös hallintojohtajaa ja sitten olla myös aika paljon palvelusopimusten tekemisessä mukana ja muuta, niin oikein sen tyyppisissä, joissa en ole aikaisemmin ole ollut.

Yhteistyö työelämäjaksopaikkojen ja koulutusohjelman välillä, tiivistyi jakson jälkeen ainakin hetkellisesti. Yrityksistä saatiin opinnäytetöiden aiheita sekä materiaalia ja ideoita oppitehtävien ja opetustilanteiden suunnitteluun. Koulutusohjelman opettaja perehdytti organisaation työntekijät kehittämänsä laadunohjausjärjestelmän käyttöön, tämä toiminta jatkuu tulevaisuudessa

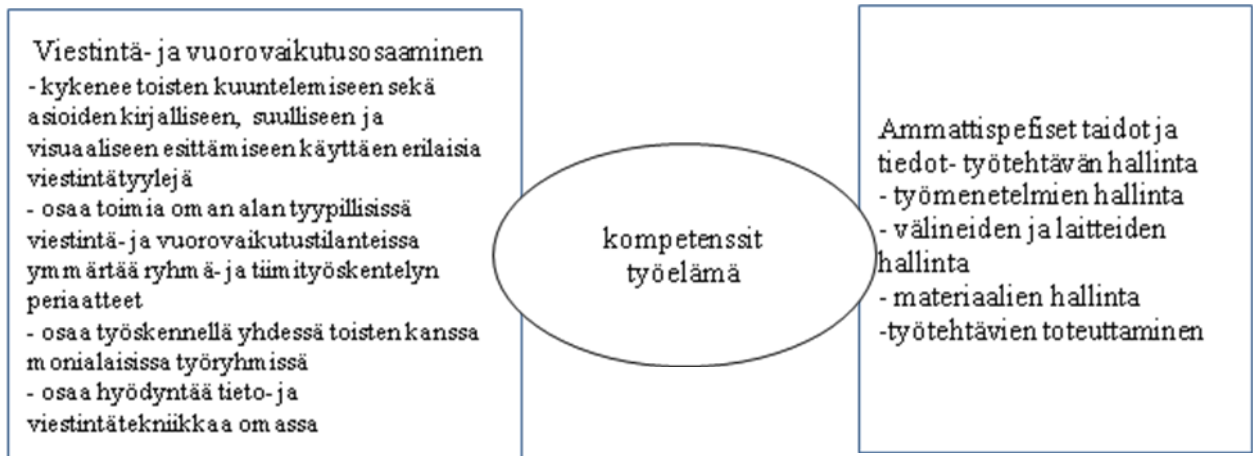
TAULUKKO 13. Haastattelujen tulokset tiivistetysti.

Tutkimusteema	Yhteenveto opettajien vastauksista, matkailun ko.
1.a) Motivaatio	Oman ammatillisen osaamisen vahvistaminen ja työelämätietouden lisääminen. Tauko normaalin opetustyöhön parantaa työmotivaatiota ja työssäjaksamista.
b) Havainnointi	Ei systemaattista eikä dokumentoitua. Keskusteluja, satunnaisia muistiinpanoja. Vastaukset ja kommentit sekä palautekyselyssä että haastattelussa muistinvaraisia.
2. Ammatillinen osaaminen työelämäjaksopaikassa	Yleiset työelämä valmiudet: Asiakaslähtöisyys, joustavuus, liiketoimintaosaaminen, kielitaito. Kouluehjelma valmistuneella ei vielä riittäviä valmiuksia työskennellä tehtävissä joihin opettajat tutustuivat. Harjoitteluilla suuri merkitys osaamisen kehittymiseen.
3. Opettajan osaamisen kehittyminen, vaikutukset:	Työelämäjaksopaikalle kehitetty työprosessi osaksi opetusta. Oppimistehtävien integrointi vastaamaan paremmin työelämän tarpeita.
a) opetukseen	
b) yhteistyö	Opiskelijoilla mahdollisuus lyhyisiin työelämäjaksoihin, vierailut, aiheita ja materiaalia oppimistehtäviin.

7 POHDINTA

7.1 Yhteenveto

Sekä ammatillisten osaamisvaatimusten, että muiden työelämätaitojen kohdalla korostuvat yleiset kvalifikaatiot. Koulutusalaakohtaisissa kompetenssikuvauksissa ammatillista osaamista koskevat määritykset ovat varsin abstraktilla tasolla. Tutkimuksessa koulutusalaakohtaisia kompetensseja ei kuitenkaan käsitelty, koska sisällöt ovat spesifejä ja vaihtelevat eri koulutusalojen sisällä vielä koulutusohjelmakohtaisesti. Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen ohella lähes kaikissa palautteissa korostettiin hyvää ala- ja tehtäväkohtaista tietotaitoa (kuvio 8). Nämä muodostavat yhdessä työelämässä tarvittavan avainkompetenssin. Avainkompetenssit ovat työelämävalmiuksia joiden avulla työntekijä pystyy hallitsemaan omaa ammatillista kehittymistään, hankkimaan oman alansa osaamista nopeasti ja tehokkaasti, reagoimaan muutoksiin sekä tekemään aloitteita. Spesifit valmiudet korostuivat erityisesti luonnonvara- alalla, tekniikassa sekä sosiaali- ja terveysalalla. (Ruohotie & Honka 2003,58).

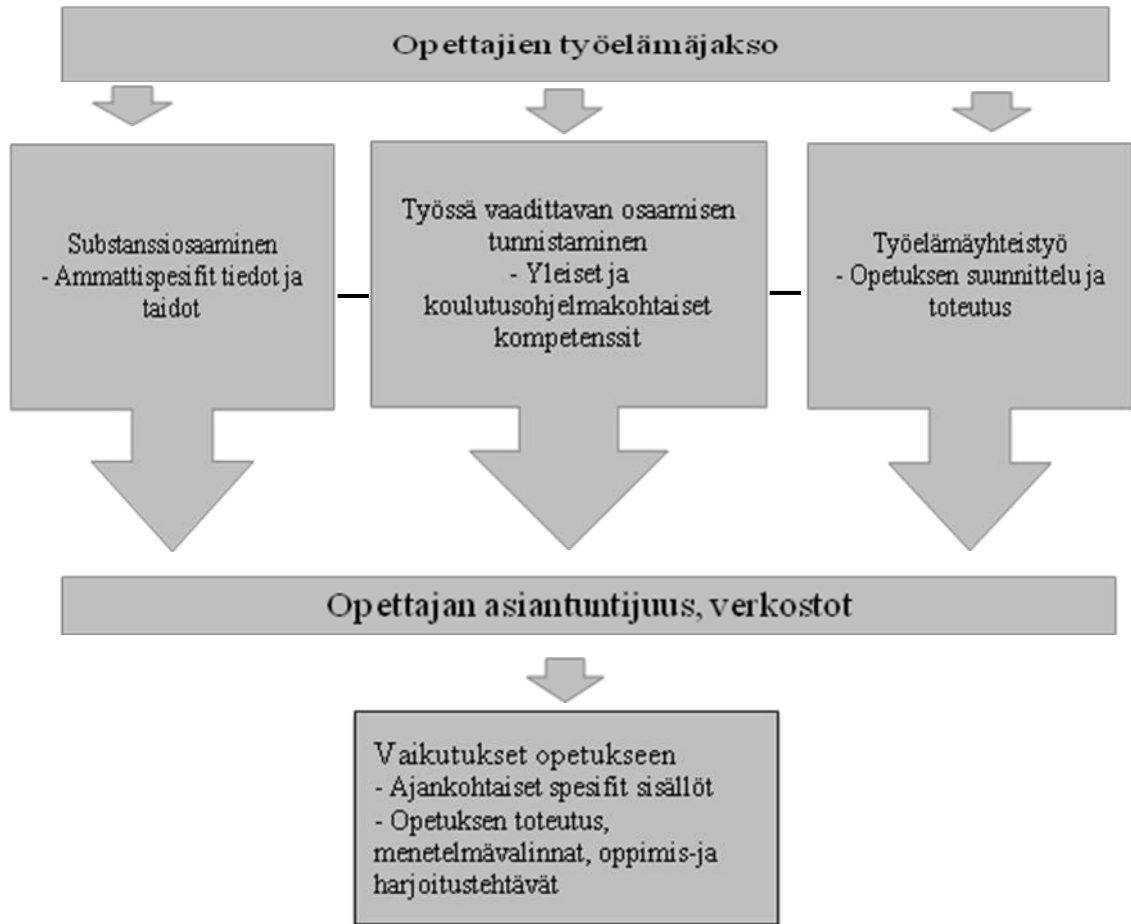
KUVIO 8. Avainkompetenssi työelämässä, opettajien työelämäjakso.

Suurin osa vastaajista piti omalla kohdallaan jakson parhaana antina toimimista käytännön työtehtävissä omalla koulutusalaallaan. Substanssiosaamisen ajankohtaistamisen ohella, uusia sisältöjä tai käytänteitä siirretään tai ainakin pyritään siirtämään osaksi opetusta. Ennen tätä, niiden merkitystä opiskelijan osaamiseen ja sisältöjen ajankohtaisuutta on tarkasteltava kriittisesti. Mahdolliset uudet sisällöt tulee dokumen-

toida opintojaksojen toteutussuunnitelmiin, jolloin ne tulevat pysyväksi osaksi opetusta ja avoimiksi myös opiskelijoille (kuvio 9). Opintojaksojen toteutussuunnitelmia ja opetussuunnitelmia muokataan ja ajankohtaistetaan määräajoin.

Opettajien työelämäjaksot ovat osa oppilaitosten työelämäyhteyksien edistämistä. Yhteneväisistä eduista ja päämääristä huolimatta yrityksen ja oppilaitoksen perustehtävät poikkeavat. Yrityksen on toimittava kannattavasti ja tuotettava voittoa omistajilleen, julkisen sektorin on tuotettava palvelut niille annettujen resurssien puitteissa. Ammatillisen korkea-asteen yhtenä tehtävänä on osaavan työvoiman tuottaminen yritysten tarpeisiin. Toinen, rinnakkainen ja ehkä vielä tärkeämpi tehtävä on valmistaa opiskelijoita kohtamaan alati muuttuva työelämä. Tavoitteena on kasvattaa yksilön sosiaalista - ja henkistä pääomaa, antaa opiskelijalle hyvät oppimisvalmiudet ja riittävän laaja-alainen koulutus. Tällöin koulutus tarjoaa hyvät valmiudet itsenäiseen oman osaamisen kehittämiseen ja varmistaa työllistymisedellytykset pitkälle tulevaisuuteen. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö yleisten työelämävalmiuksien korostamisen lisäksi, tarvittaisi kohdennettua ammatillista – ja osin kapea-alaisinkin opetusta ja koulutusta. Työmenetelmien ja tekniikan hallitseminen sekä käytännön ammatillinen tai työtehtäväkohtainen tietotaito auttaa työllistymistä ja edistää opiskelijan tai vastavalmistuneen ammatillista kasvua oman alansa asiantuntijaksi.

Opiskelija on todella oppilaitoksen asiakas vaikka laskun maksajana toimivat verovelvolliset. Oppilaitoksessa opiskelijaa tulee palvella yhtä hyvin kuin asiakasta palvellaan kaupallisissa yrityksissä. Pitkällä aikavälillä oppilaitoksista menestyvät vain ne, jotka palvelevat opiskelijoita kokonaisvaltaisimmin. Opiskelijan on saatava opetuksesta sellaista hyötyä, joka kantaa häntä koko elämän. "Kaikkia ihmisiä voi huijata jonkin aikaa. Joitain ihmisiä voi huijata kaiken aikaa, mutta kaikkia ihmisiä ei voi huijata kaiken aikaa." Abraham Lincoln.

KUVIO 9 . Työelämäjakson merkitys opettajan asiantuntijuuteen ja vaikutus opetukseen.

Oppimisympäristöjen tulee muistuttaa aitoa toimintaympäristöä. Taitoja opitaan parhaiten hyvin suunnitelluissa oppimisympäristöissä. Ammatillisen korkea-asteen oppilaitoksissa tarvitaan siis edelleen työvälineitä, tuotantotekniikkaa ja erityistiloja. Taitojen harjoittelu ja kokemuksellinen oppiminen ovat välttämättömiä korkeatasoisen ammatillisen osaamisen, sekä oppimisvalmiuksien varmistamiseksi. Asianmukaiset tilat ja välineet pitävät osaltaan yllä myös opetusorganisaation omaa ammatillista osaamista. Ammattikorkeakouluissa työharjoitteluilla on suuri rooli ammatillisen osaamisen kehittäjänä, mutta oppimista voida jättää vain niiden varaan. Erot opiskelijan perehdyttämisessä, työtehtävissä ja tehtävien sisällöissä ovat suuria eri harjoittelupaikkojen kesken. Kalliiden laitteiden ja erikoistilojen hankinnat, tai niiden yhteiskäyttö alueen yritysten ja julkisen sektorin kanssa on seikka, jota syytä selvittää ja kehittää entistä määrätietoisemmin.

Opettajien havaintojen mukaan, työelämälähtöisyyden tulisi näkyä nykyistä enemmän opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Esimerkiksi harjoitustehtävien, sekä ammatillisissa että yleisissä aineissa, tulee tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Oppimis- ja harjoitustehtävien tulee sitoutua ammatilliseen kontekstiin. Tärkeitä elementtejä ovat kokemuksellisuus ja ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen. Ei enää yleisluontoisia, kuten eräs vastaaja asian ilmaisee ”hatusta vedettyjä” oppimistehtäviä. Tämä edellyttää luonnollisesti opettajalta koulutusalaansa, yritysten ja organisaatioiden, sekä niihin liittyvien työtehtävien tuntemusta. Opettajalta edellytetään riittäviä pedagogisia valmiuksia huomioida tämä vaatimus opetuksessa ja oppimistehtävien laatimisessa. Viestintä- ja vuorovaikutustaitoja voidaan harjoitella esimerkiksi draamaopetuksen keinoin. Pedagoginen draama on moneen oppiaineeseen sopiva opetusmetodi, joka käyttää teatterin keinoja ja toiminnallisia tai jäsentäviä työtapoja pedagogisiin tarkoituksiin. Draamatunti on pääasiassa tekemällä oppimista, mutta myös pohtimalla. Tekeminen on pienryhmien ohjattuja roolivilanteita tai ohjeiden mukaan valmisteltuja improvisaatioita. Ongelmaperustaiseen oppimiseen perustuvassa opiskelussa pyritään yhdistämään eri tiedon- ja tieteenaloja, ja niihin sisältyviä aihekokonaisuuksia. Oppiminen alkaa ammatilliseen käytäntöön liittyvän ongelman käsittelyllä pienryhmässä, jonka jälkeen työskentely etenee itsenäisesti. Opiskelussa korostuvat opiskelijan itseohjautuvuus, yhteistyökyky sekä vuorovaikutustaidot. Opiskelijalta vaaditaan kriittistä reflektiota ja halua itsensä kehittämiseen. (Poikela 2003,30; Viranko, 2007).

Tulevaisuudessa työelämäjaksojen toteuttamisessa tulee huomioida jakson tarkempi ennakkosuunnittelu ja tehtävien tai projektin sisällöistä sopiminen hyvissä ajoin ennen jakson alkua. Jaksojen valmisteluun ja toteutukseen tulee siis resurssoida riittävästi työaika. Jotta jaksoista saavutettu hyöty siirtyisi opetukseen, ne tulisi koordinoita myös suhteessa opetuksen sisältöihin ja opiskelijoiden työelämäjaksoihin. Työelämäjaksot ovat antaneet niihin osallistuneille opettajille tuoreita näkökulmia ja lisää motivaatioita opetustyöhön.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan monilla eri kriteereillä. Tutkimuksen toteuttamista ei voida erottaa luotettavuudesta, tutkijan on arvioitava työnsä luotettavuutta tutkimuksen eri vaiheissa, jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla. Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy vaatimus, jonka mukaan toisen tutkijan pitäisi pystyä toteuttamaan sama tutkimus dokumentoinnin perusteella. Jatkuvalle perustelulle, arvioinnille ja havainnollistamisella on suuri merkitys myös teoreettisen toistettavuuden kannalta. Lukijan on päästävä samoihin johtopäätöksiin tutkimustekstin perusteella kuin työn toteuttaja. Koska jokainen tutkimus on ainutlaatuinen, on tietenkin mahdotonta toteuttaa tutkimusprojektia juuri samalla. Varsinkin laadullisessa tutkimuksessa tulokset ja tulkinnat voivat vaihdella tutkijasta riippuen. (Vilka 2005, 158-160).

Perustelen työssäni, mitä tehtiin, miten aineistoa hankittiin ja analysoitiin. Pyrin perustelemaan ja arvioimaan tehtyjen ratkaisujen tarkoituksen mukaisuutta ja mahdollisia epäkohtia. Kysymyslomakkeen laadintaan en voinut vaikuttaa. Lomakkeen kysymykset olivat mielestäni selkeitä ja relevantteja. Vastaajat olivat ymmärtäneet kysymykset oikein. Kysymykset oli jaettu aihealueisiin, joiden mukaan aineisto luokiteltiin. Muutamia kysymyksistä olivat toistavia, tämän jotkin vastaajat mainitsivat palautteissaan. Toistavat kysymykset toimivat myös mahdollisuutena tarkentaa vastauksia, joka osaltaan jopa helpotti tulkintaa. Kaikki kysymykset olivat avoimia, joten aineistoon tutustuminen vei aikaa. Haastattelutilanteissa haastateltavien tuttuus teki keskinäisen vuorovaikutuksen helpoksi. Litteroituja haastatteluja analysoidessani huomasin, että haastateltavan tunteminen muista yhteyksistä johtaa helposti ”ylitulkintoihin”. Pyrin pysymään objektiivisena ja analysoimaan vain haastattelujen tuottamaa aineistoa.

Yhtenäisten ilmaisujen etsiminen kyselyn ja haastattelujen aineistosta oli alkuvaiheessa työlästä ja vaati syvällistä perehtymistä. Jokaisella toimialalla ja organisaatiolla on myös oma ”kielensä”, ilmaisujen sisältö ei välttämättä avaudu ulkopuoliselle samalla tavalla, kuin organisaatiossa tai alalla työskentelevälle. Työskentely ammattikorkeakoulussa helpotti vastausten tulkintaa. Joidenkin kysymysten kohdalla, vastaukset eivät tuntuneet ensimmäisillä lukukerroilla muodostavan minkäänlaista kokonaisuutta. Lukuisien koodauskertojen ja paperille tehtyjen kaavioiden ja hahmotelmien jälkeen,

teemat alkoivat hahmottua. Esille tulleet teemat, niiden sisällöt ja teemojen nimeäminen ovat tietenkin tekijän tulkintoja. Uskon kuitenkin löytäneeni aineistosta yhteisiä nimittäjiä, joiden avulla voidaan tehdä perusteltuja johtopäätöksiä.

7.3 Lopuksi

Tutkimuksen aihe liittyy omaan työhöni, joten sen tekeminen on ollut sekä opettavais- ta että mielenkiintoista. Opinnäytetyö on myös antanut syyn tarkastella kriittisesti joi- takin omaan opetustyöhön liittyviä elementtejä. Esimerkiksi oppimistehtävien suunnit- telussa ja tehtävien perusteluissa on oltava tulevaisuudessa perusteellisempi. Asettu- minen opiskelijan osaan on opettajalle hyödyllistä, kenties verrattavissa työelämäjak- soon. Tutkimuksen alkuvaiheessa suunnittelin hyödyntäväni laadullisen tutkimuksen analyysiin kehiteltyjä tietokoneohjelmia kuten esim. ATLAS/ti ja NVIVO. Valitetta- vasti tämä tavoite ei toteutunut. Ohjelmistoihin tutustuminen olisi ollut oman ammatil- lisen osaamisen kehittymisen kannalta erittäin hyödyllistä. Lisätutkimuksen aiheita voisivat olla koulutuksen ja koulutusohjelmakohtaisten kompetenssien kohtaaminen joltain yksittäiseltä alalta, esim. työnantajien näkökulmasta. Mielenkiintoista olisi myös tietää kuinka tiiviinä ja missä muodossa työelämäjakson puitteissa alkanut yh- teistyö opettajien ja yritysten välillä jatkuu.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Helsinki: PS kustannus.

Arene ry. 2006. Ammattikorkeakoulututkintojen yhteiset kompetenssit. Tiedote 19.4.2006.<http://www.ncp.fi/ects/materiaali/Yleiset%20kompetenssit%20tutkintotasoi%20tain%2019042006.pdf>. Luettu 8/2010.

Arene ry 2010. Suositus ammattikorkeakoulututkintojen yhteisiksi kompetensseiksi <http://www.haagahelia.fi/fi/amatillinenopettajakorkeakoulu/taydennyskoulutus/liitteet/ARENEnsuoitus>. Luettu 10.10.2010

Auvinen, Pekka , Dal Maso, Riitta, Kallberg, Kari, Putkuri, Päivi & Suomalainen, Katja 2005. Opetussuunnitelma ammattikorkeakoulussa. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisu B: Oppimateriaaleja 9.

Ellström, Per-Erik 2001. The many meanings of occupational competence and qualification. Teoksessa Nijhof, Wim, J. & Streumer, Jan, N. (toim.) Key Qualifications in Work and Education. Dodrecht: kluwer Academic Publishers

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus

Helakorpi, Seppo 1999. Kouluttajan asiantuntijuus ja sen kehittäminen. Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisu D:119. Hämeenlinna.

Helakorpi, Seppo 2005. Työn taidot. HAMK. Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisu 2/2005. Hämeenlinna.

Helakorpi, Seppo 2009. Osaaminen ja sen tunnistaminen työelämän ja koulutuksen yhteisenä haasteena. <http://ojs.seamk.fi/index.php/osaaja/article/viewFile/1164/1053>. Luettu 1.10.2010.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki : Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1996. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu laitos. Jyväskylä 2004: Gummerus.

Jokinen, Jyrki, Lähteenmäki Lauri & Nokelainen Petri 2009. Työssäoppimisen lumo, ammatillisen sekä ammatillisen korkeasteen koulutuksen ja työelämän yhteistyön hyvät käytänteet. HAMK julkaisut. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Järvinen, Annikki, Koivisto, Tapio & Poikela, Esa 2000. Oppiminen työssä ja työyhteisössä. Aikuiskasvatus. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Itsevarmuus sotketaan nykyään pätevyyteen. Karjalainen 7.9.2010.

Kinnunen, Elisabet & Halmevuori, Tiina (toim.). 2003. Opiskelijan arvioinnin opas ammatilliseen koulutukseen. OPH.

Kurkela, Lauri 2007. Osaamisperustainen opetussuunnitelma.
<http://opetussuunnitelma.wordpress.com>. 31.10.2010.

Kvale, Steinar 1996. Interviews An Introduction to Qualitative Research Interviewing, Sage Publications Inc.

Mäntylä, Ritva 2006. Suunnatonta kehittämistä. HAMK julkaisut 5 /2006. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Nijhof Wim.J. & Streumer Jan.N. 2001. Key Qualifications in Work and Education. Dordrecht. Kluwer Academic Publishers.

Opetushallitus 2007. Koulutus ja tutkimus vuosina 2007- 2012 kehittämissuunnitelma.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm09.pdf>. Luettu 1.8.2010.

Paaso, Aila 2010. Osaava ammatillinen opettaja 2020. Lapin yliopiston julkaisuja. Rovaniemi

Poikela, Sari 2003. Ongelmaperustainen pedagogiikka ja tutorin osaaminen
<http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5661-0.pdf>. Luettu 30.11.2010

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.
http://www.ncp.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=92.
Luettu 10.10. 2010

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu 2010. Hallintopalvelut.

Pohjois- Karjalan kauppakamari
<http://nk.chamber.fi/projektit/vahvaa+osaamista+pohjoiskarjalaan+tyoyhteisoista>.
Luettu 12.5.2010

Pohjonen, Petri 2001. Työssäoppiminen tarkasteltuna ammatillisen aikuiskoulutuksen ja työelämän näkökulmasta. Tampere University Press.

Ruohotie, Pekka 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Werner Söderström Oy, Juva.

Ruohotie, Pekka 2002c. Kvalifikaatioiden ja kompetenssien kehittäminen ammattikorkeakoulujen tavoitteena. Teoksessa Liljander J.P. (toim.), Omalla tiellä - ammattikorkeakoulujen kymmenen vuotta. Helsinki Edita.

Ruohotie, Pekka & Honka, Juhani 2003. Ammatillinen huippuosaaminen – Kompetenssitutkimusten avaama näkökulma huippuosaamiseen, sen kehittämiseen ja johtamiseen. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto . <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 12.5.2010

Tanttu, Anneli 2006. Työelämäjaksot ammatillisen opettajan osaamisen ylläpitäjinä. HAMK. Kokeva Start julkaisusarja.

Tilastokeskus 2008. Toimialaluokitukset.
<http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/index.html>) Luettu 1.8.2010

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuominen, Markku & Wihersaari, Jari 2006. Ammatikasvatusfilosofia. Saarijärvi: OKKA-säätiö

Tynjälä, Päivi, Nikkanen, Pentti, Volanen, Matti Vesa & Valkonen, Sakari 2005. Työelämäyhteistyö ammatillisessa koulutuksessa ja työyhteisöjen oppiminen. Taitava Keski-Suomi -tutkimus.Osa II. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Viranko, Viivi 2007. www.tkukoulu.fi/~annhaka/netlibris/kauhua_kivalteriss.doc. Luettu 22.11.2010

Vähämäki, Jussi 2007. Uusi työ – vain muutos on pysyvää.
<http://www.maailmantalous.net>. Luettu 7.11.2010.

Seurantakysely työelämäjaksolta

Työelämäjaksosi on juuri päättynyt tai pian päättymässä. Tämä kysely on kirjallinen raportointi, joka työelämäjaksolta tehdään. Pkky:llä tämä vastaa TOP-portaaliin tallennettavaa raportointia.

Kysymykset aiheittain

- yrityksen perustiedot
- työvoimasta
- yhteistyömahdollisuudet
- työelämäjakson onnistuminen ja vaikutukset
- perustiedot työelämäjaksosta

Ohjeet kyselyn täyttämiseen

Kyselyn täyttäminen kuuluu kiinteänä osana työelämäjaksoon ja sen täyttäminen on pakollista mm. rahoituksen saamiseksi. Toivottavaa on, että ehdit vastata kahden viikon kuluessa työelämäjakson päättymisestä.

Kyselyä ei tarvitse täyttää kerralla, vaan voit palata vastauksiisi useammassa jaksossa, jos niin haluat. Voit myös liikkua eteen- ja taaksepäin kysymyksissä sekä muuttaa vastauksiasi. Pakollisiksi määriteltäviin (*) kysymyksiin on kuitenkin vastattava ennen kuin siirtyminen seuraavaan osioon on mahdollista. Ennen kuin kyselysi tallentuu ja välittyy eteenpäin, sinulta pyydetään varmistus lähettämiseen. Lähettämisen jälkeen vastauksia ei voi enää muuttaa.

Kyselyn täyttämisen jälkeen

Sinulle lähetetään vastauksistasi doc-tiedosto. Pkky:llä vastaukset lähetetään myös TOP-koordinaattori Hannu Haapalaiselle TOP-portaaliin tallennettavaksi sekä Pkamk:lla KK-päällikölle.

Vastauksesi tallentuvat P-K:n kauppakamariin, jossa myöhemmässä vaiheessa tehdään alakohtaisia koosteista opettajien kirjaamista tiedoista. Jos työelämäjaksopaikkasi on antanut sopimuksen yhteydessä tietojen välittämisestä, mm. ammattitaito- ja työelämävalmiuksia koskevia tietoja voidaan toimittaa myös työhallinnon hyödynnettäväksi.

Oleellinen osa työelämäjaksoa on tietojen hyödyntäminen, joten kerrothan työelämäjakson havainnoistasi ja kokemuksistasi myös työyhteisöissäsi. Työelämäjaksoihin liittyen voidaan järjestää esim. alakohtaisia palautetilaisuuksia.

Lisätietoja: puh. 010 4232 354

(saate kirjoitettu 15.12.2008)

Tässä osiossa kysytään perustiedot yrityksestä / muusta työelämän organisaatiosta, jossa työelämäjakson suoritit.

Yrityksen tms. nimi * _____

Toimiala *

(Tilastokeskuksen vuodesta 2009 käyttöön otettava toimialaluokitus
<http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/index.html>)

- A Maa- metsä ja kalatalous
- B Kaivostoiminta ja louhinta
- C Teollisuus
- D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta
- E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito
- F Rakentaminen
- G Tukku- ja vähittäikauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus
- H Kuljetus ja varastointi
- I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
- J Informaatio ja viestintä
- K Rahoitus ja vakuutustoiminta
- L Kiinteistöalan toiminta
- M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta
- N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta
- O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus
- P Koulutus
- Q Terveys- ja sosiaalipalvelut
- R Taiteet, viihde ja virkistys
- S Muu palvelutoiminta
- T Kotitalouksien toiminta
- U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta
- X Toimiala tuntematon
- En tiedä

Tarkennathan toimialaa, jos vastasit edellisessä kysymyksessä "C Teollisuus".

- Elintarvikkeiden tai juomien valmistus (tol 10-11)
- Tekstiilien, vaatteiden tai nahkatuotteiden valmistus (tol 13-15)
- Sahatavaran, puutuotteiden, paperituotteiden tai huonekalujen valmistus (tol 16-17, 31)
- Kumi- ja muovituotteiden valmistus (tol 22)
- Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus, esim. kivi (tol 23)
- Metallituotteiden, söhkölaitteiden, koneiden ja laitteiden ym. valmistus (tol 24-30)
- Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus (tol 33)
- muu
- en tiedä

Koko / henkilöstömäärä *

- 0-4 hlöä
- 5-9 hlöä
- 10-19 hlöä
- 20-49 hlöä
- 50-99 hlöä
- 100-249 hlöä
- 250-495 hlöä
- yli 500 hlöä

Sijainti *

- Ilomantsi
- Joensuu
- (Joensuu / Eno)
- (Joensuu / Pyhäselkä)
- Juuka
- Kesälahti
- Kitee
- Kontiolahti
- Lieksa
- Liperi
- Numes
- Outokumpu

- Polvijärvi
 Rääkkylä
 Tohmajärvi
 Valtimo
 Jokin muu, mikä _____

Palvelut / tuotteet sekä kohderyhmät *

Yhteyshenkilö työelämäjaksolla

nimi _____
 puhelinnumero _____
 sähköpostiosoite _____

Tässä osiossa kysytään työvoimaan liittyviä asioita. Vastaa ennen kaikkea opettamasi koulutusasteen ja -alan näkökulmasta (pl. osion viimeinen kysymys).

Mitä opettamaasi koulutusalaan liittyviä ammattinimikkeitä / työtehtäviä työelämäjaksopaikassasi on? *

Mitä ammattiosaamista pidetään tärkeänä? *

Mitkä yleiset työelämätaidot korostuvat? (muu kuin ammatillinen osaaminen / ominaisuudet) *

Mitä muita mahdollisia toiveita työelämäjaksopaikassasi on työntekijöiden suhteen?

Yrityksen tms. työllistämisenäkymät lähiaikoina ja myöhemmin tulevaisuudessa? *

Mitä havaintoja teit saman koulutusalan, mutta toisen (pkky/pkamk) koulutusasteen valmistuvien työtehtävistä?

Onko yrityksellä mahdollisuutta ja kiinnostusta tehdä yhteistyötä? Minkälaista? esim.

opinnäytetyöt _____

harjoittelijat / työssäoppijat _____

näytöt _____

opetuksellinen yhteistyö _____

muu _____

Mahdollisuus tarkentaa vastauksia

Yleisarvosana työelämäjaksoista (kouluarvosana 4-10, merkitse desimaaleilla esim. 8+ = 8,25) *

Mikä oli parasta / onnistunutta työelämäjaksossa? *

Kehittämissideoita työelämäjakson toteuttamiseen

Mikä jakson annista on siirrettävissä opetukseen? *

Muita huomioita opetussuunnitelmien ja -järjestelmien kehittämiseksi

Mitä työelämäjaksoilla oppimaasi / havaitsemaasi aiot hyödyntää jatkossa? *

Tässä viimeisessä osiossa kysytään perustiedot sinusta ja työelämäjaksosta.

Nimi * _____

Esimies * _____

Työelämäjakso alkoi _____

Työelämäjakso päättyi _____

Työtehtävät *

Suorititko jakson opettajaparin kanssa? *

- kyllä, koko jakson
 kyllä, osan jaksosta
 en

Samanaikaisesti jaksolla ollut opettaja

nimi _____

koulutusaste _____

koulutusala _____

Koulutusorganisaatio *

- PKKY
 PKAMK

Oppilaitos *

- Amol
 AmoJP
 AmoJTK
 AmoK
 AmoL
 AmoN
 AmoNi
 AmoO

Amov
 Aiko
 muu määrittely _____

Koulutusala _____

Keskus *

Biotalouden keskus
 Liiketalouden ja tekniikan keskus (Wärtsilä)
 Luovan talouden keskus (Tiedepuisto)
 Muotoilun ja kansainvälisen kaupan keskus (Sirkkala)
 Sosiaali- ja terveysalan keskus (Tikarinne)
 Kielipalvelut
 Jokin muu, mikä _____

Koulutusala _____

Kysymykset olivat tässä. Jos haluat vielä kommentoida, sana on vapaa.

LIITE 2 1(2)

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	A Maa- metsä ja kalatalous	5	10,20%					
2.	B Kaivostoiminta ja louhinta	1	2,04%					
3.	C Teollisuus	10	20,41%					
4.	D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	1	2,04%					
5.	E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	3	6,12%					
6.	F Rakentaminen	4	8,16%					
7.	G Tukku- ja vähittäikauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	4	8,16%					
8.	H Kuljetus ja varastointi	1	2,04%					
9.	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	2	4,08%					
10.	J Informaatio ja viestintä	5	10,20%					
11.	K Rahoitus ja vakuutustoiminta	1	2,04%					
12.	L Kiinteistöalan toiminta	1	2,04%					
13.	M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	3	6,12%					
14.	N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	5	10,20%					
15.	O Julkinen hallinto ja maanpuolustus	2	4,08%					
16.	P Koulutus	2	4,08%					
17.	Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	13	26,53%					
18.	R Taiteet, viihde ja virkistys	1	2,04%					
19.	S Muu palvelutoiminta	1	2,04%					
20.	T Kotitalouksien toiminta	0	0,00%					
21.	U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	0	0,00%					
	Yhteensä	65						

Koko / henkilöstömäärä *

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	0-4 hlöä	2	4,08%					
2.	5-9 hlöä	2	4,08%					
3.	10-19 hlöä	12	24,49%					
4.	20-49 hlöä	4	8,16%					
5.	50-99 hlöä	6	12,24%					
6.	100-249 hlöä	11	22,45%					
7.	250-495 hlöä	2	4,08%					
8.	yli 500 hlöä	10	20,41%					
	Yhteensä							

Sijainti *	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Iloantasi	2	4,08%					
2.	Joensuu	39	79,59%					
3.	(Joensuu / Eno)	4	8,16%					
4.	(Joensuu / Pyhäselkä)	1	2,04%					
5.	Juuka	0	0,00%					
6.	Kesälahti	1	2,04%					
7.	Kitee	3	6,12%					
8.	Kontiolahti	3	6,12%					
9.	Lieksa	2	4,08%					
10.	Liperi	3	6,12%					
11.	Nurmes	1	2,04%					
12.	Outokumpu	1	2,04%					
13.	Polvijärvi	1	2,04%					
14.	Rääkkylä	1	2,04%					
15.	Tohmajärvi	1	2,04%					
16.	Valtimo	0	0,00%					
17.	Jokin muu, mikä	1	2,04%		Vantaa			

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 08/2006

Muotoilun koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Muotoilun koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus Muotoilija(AMK) / Artenomi(AMK)
Suunnitteluosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ ymmärtää luovan ongelmanratkaisun menetelmiä▪ osaa ennakoida tulevaisuuden muutoksia ja kehittää toimintaympäristöä muutoshakuisesti.▪ osaa hankkia tietoa reflektoiden ja soveltaen.▪ osaa oman alansa suunnittelumetodeja ja työvälineiden käyttöä.▪ ymmärtää käyttäjälähtöistä suunnittelua ja ergonomian merkitystä tuotteissa.▪ ymmärtää ja hallitsee luovia prosesseja työskentelyssä sekä alan teoriaa.▪ ymmärtää muotoilijan eettistä ja esteettistä vastuuta.
Tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee alansa keskeiset materiaalit ja osaa niiden soveltavaa käyttöä.▪ ymmärtää alansa olennaiset valmistus- ja tuotantoprosessit▪ tuntee alansa tuotantoketjut.▪ ymmärtää laadun merkityksen olennaiseksi osaksi suunnittelutyötä.
Muotoiluprosessin osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ ymmärtää kulttuuriset tekijät suunnittelun taustalla ja osaa tulkita ajan ilmiöitä ja arvoja muotoilullisin keinoin.▪ osaa työskennellä projektityöskentelyn menetelmin.▪ osaa esittää ideansa ja tuotteensa vuorovaikutuksellisesti.▪ ymmärtää liiketoiminnan ja markkinoinnin merkityksen muotoiluprosessissa.▪ ymmärtää muotoiluprosessin ja tuotteen merkityksiä yrityskuvan hallinnassa.
Visuaalinen osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa havainnoida, käyttää sekä arvioida väriä ja muotoja sekä niiden suhteita muotoilutyön perustana.▪ ymmärtää sommittelun merkityksen muotoilutyön perustana.▪ osaa ja hallitsee visuaaliset kuvausmenetelmät osana suunnittelun prosesseja.

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT 05/2006

Viestinnän koulutusohjelma

Mediaympäristön osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee media-alan suomalaisen toimintaympäristön, toimijat ja julkaisukanavat sekä ymmärtää kansainvälisyyden merkityksen.▪ ymmärtää keskeisten viestinnän alaa ohjaavien eettisten, lainsäädännöllisten ja yhteiskunnallisten periaatteiden merkityksen omalle ammattitoiminnalleen.▪ osaa arvioida kriittisesti ja eettisesti mediasisältöjä.▪ tietää omat tekijänoikeutensa ja osaa kunnioittaa muiden tekijänoikeuksia.
Viestinnän teoreettinen osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee kulttuurin ja erityisesti viestinnän historian ja teorioiden pääpiirteet sekä ymmärtää niiden yhteyden nykypäivään ja yhteiskuntaan.▪ tuntee viestinnän tutkimusperinteen ja – menetelmät ja osaa soveltaa aikaisempaa tutkimustietoa alan ja työnsä kehittämiseen.▪ kykenee kriittisesti soveltamaan teoreettista, historiallista ja analyttistä osaamistaan ammatillisessa toiminnassaan.
Sisältöosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa ammatillisen suuntautumisensa ilmaisun, muodon ja kerrontatavat.▪ hallitsee kerronnan perusteet ja ymmärtää rakenteen merkityksen kerronnassa.▪ tuntee sisältötuotannon prosessit sekä osaa laatia ja purkaa käsikirjoituksia ja suunnitelmia.▪ osaa suunnitella sisältöjä erilaisiin tarpeisiin ja välineisiin.▪ ymmärtää asiakas- ja käyttäjäkeskeisen suunnittelun periaatteet.▪ hallitsee tiedonhankinnan, jäsentämisen ja arvioinnin sekä hankitun tiedon käyttämisen uusien sisältöjen tuottamisessa.▪ osaa muokata havaintoja ja ilmiöitä sisällöiksi.▪ osaa hyödyntää luovuutta edistäviä menetelmiä ja kehittää luovuuttaan, ideointikykyään ja ilmaisuaan.▪ osaa kehittää uudenlaisia sisältöjä ja mediakonsepteja.
Tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ hallitsee ammatillisen suuntautumisensa mukaiset tuotantoprosessit, työmenetelmät ja ammattitekniikat.▪ osaa rakentaa monialaisia työryhmiä ja verkostoja sekä organisoida tuotantoprosesseja.▪ osaa resursoida ja aikatauluttaa tuotannon.▪ kykenee arvioimaan ja uudelleen suuntamaan toimintaansa muuttuvissa olosuhteissa.▪ hallitsee asiakasyhteyksien hoitamisen.▪ tuntee oman alansa sopimuksiin ja tekijänoikeuksiin liittyvät yleisperiaatteet.▪ osaa noudattaa työturvallisuutta.

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT 05/2006

Musiikin koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit	Osaamisalueen kuvaus
Musiikin koulutusohjelma	Muusikko (AMK)/Musiikkipedagogi (AMK)
Musiikilliset valmiudet	<ul style="list-style-type: none">▪ omaa itsenäisen taiteellisen näkemyksen muodostamiseen tarvittavat musiikin tekniset ja tulkinnalliset taidot▪ tuntee kattavasti pääaineensa keskeisen ohjelmiston ja hallitsee musiikin eri tyylilajeja ja esittämiskäytäntöjä▪ omaa ammattialueensa keskeisissä työtehtävissä tarvittavat musiikin tiedolliset, taidolliset ja emotionaaliset valmiudet▪ osaa hyödyntää musiikillista ammattitaitoaan erilaisissa tehtävissä, esiintymistilanteissa ja kokoonpanoissa
Pedagoginen osaaminen (erityisesti musiikkipedagogin opinnoissa)	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee keskeiset oman pääaineensa opetusmenetelmät sekä opetusmateriaalit ja kykenee kehittämään ja soveltamaan niitä▪ osaa toimia erilaisten ja eri-ikäisten oppijoiden kanssa▪ on perehtynyt opettamiseen ja opettajan työhön yhteiskunnallisessa, filosofisessa ja psykologisessa viitekehyksessä sekä opettajan ammattitaidon perusteisiin▪ osaa kehittää omaa opettajuuttaan tutkimuksellisen työtavan avulla
Ammatti-identiteetin rakentaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa toimia kulttuurialan muuttuvassa toimintaympäristössä (koulutusjärjestelmä, lainsäädäntö, keskeiset sidosryhmät)▪ ammattikuvan tuntemus ja kyky jatkuvaan ammatilliseen kasvuun
Kehittämisaosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa kehittää itseään muusikkona ja/tai pedagogina ja pystyy osallistumaan oman työyhteisönsä kehittämiseen▪ osaa arvioida kriittisesti ja rakentavasti omaa ja muiden musiikin tekemistä

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT 05/2006

Metsätalouden koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Metsätalouden koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus Metsätalousinsinööri (AMK)
Ekologiaosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ ymmärtää ja osaa selittää metsäekosysteemin ekologisia prosesseja▪ hallitsee keinoja, joilla voidaan kestäväällä tavalla säädellä metsäekosysteemin rakennetta, toimintaa ja lajistoa sekä rajoittaa metsätalouden toimien vaikutuksia ekosysteemiin.
Metsänhoidon osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ kykenee tekemään ekologisesti, taloudellisesti ja monikäyttöisesti perusteltuja metsikkökohtaisia päätöksiä ja ehdotuksia metsänhoidollisista toimenpiteistä
Puunhankinnan osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa suunnitella ja organisoida puunhankintaa laatu-, ympäristö- ja taloudelliset vaatimukset huomioon ottaen▪ osaa laatia metsänomistajan ja puunostajan tavoitteiden mukaisen puunkorjuusuunnitelman sekä valvoa sen toteutumista
Metsäsuunnitteluosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa liikkua maastossa ja paikantaa maastokohteet oikein kartalla▪ hallitsee tiedonkeruun ja analysoinnin menetelmät sekä paikkatietotekniikan käytön metsäsuunnittelussa▪ osaa laatia metsänomistajan tavoitteiden mukaisen metsäsuunnitelman▪ osaa hyödyntää suunnitelmaa metsätalouden ohjaamisessa
Yrittäjyysosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ kykenee tekemään taloudellisesti kannattavia ratkaisuja▪ ymmärtää metsäsektorin yritystoimintaa▪ ymmärtää ulkoisen ja sisäisen yrittäjyyden merkityksen▪ kykenee perustamaan oman yrityksen ja arvioimaan sen kannattavuuden▪ osaa markkinoida osaamistaan ja oman organisaationsa palveluja

KOULUTUSOHJELMAKOHTAINEN KOMPETENSSIANALYYSI

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma 31.3.2006

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus
Maa- ja metsätalous-tuotanto	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee maatilakokonaisuuden ja siihen kuuluvat toiminnot ja työt▪ osaa viljellä peltoja tarkoituksenmukaisella tavalla ja kannattavasti▪ osaa hoitaa, ruokkia ja jalostaa tuotantoeläimiä kannattavasti ottaen huomioon niiden terveyden ja hyvinvoinnin▪ osaa käyttää maataloudessa tarvittavia koneita ja laitteita tehokkaasti ja turvallisesti▪ osaa hoitaa ja käyttää metsää taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla
Maaseutu toimintaympäristönä	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee maaseudun toimijaverkostot ja osaa toimia näissä verkostoissa▪ tuntee kansainvälisen ja kansallisen maaseutupolitiikan ja tietää niiden vaikutukset alueiden, maaseudun ja maatalouden toimintaedellytyksiin ja kehittymiseen
Liiketoimintaosaaminen ja yrittäjyys	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee yritystoiminnan periaatteet ja liiketoiminnan osa-alueet▪ osaa johtaa ja kehittää maaseutuyritystä suunnitelmallisesti sekä taloudellisesti kannattavalla tavalla
Ympäristöosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ tietää oman toiminnan ympäristövaikutukset▪ tuntee maaseutuyrityksen ja ympäristön vuorovaikutuksen ja osaa kehittää yritystä ympäristövastuullisesti

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 05/2006

Liiketalouden koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Liiketalouden koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus Tradenomi
Laaja-alainen liiketoimintaosaaminen (core modules)	<ul style="list-style-type: none">▪ tunnistaa ja osaa kuvata yrityksen ydinprosessit ja ymmärtää liiketalouden eri osa-alueiden vaikutukset toisiinsa.▪ ymmärtää yrityksen toiminnan ja liiketoimintaympäristön vuorovaikutuksen sekä omaksuu yrittäjyyden ja yrittäjämäisen tavan toimia.▪ ymmärtää kannattavan yritystoiminnan perusteet ja osaa analysoida yrityksen toimintaa ja riskejä.▪ ymmärtää yksilön vaikutuksen työyhteisön toimintaan ja osaa toimia tuloksellisesti.▪ ymmärtää viestinnän merkityksen ja luo aktiivisesti sekä sisäisten että ulkoisten sidosryhmien välisiä vuorovaikutussuhteita myös globaalissa liiketoimintaympäristössä.
Liiketalouden syventävä osaaminen (specialisation modules)	<ul style="list-style-type: none">▪ omaa liiketalouden osa-alueiden syvällisen osaamisen ammattikorkeakoulun oman profiloinnin mukaisesti, esimerkiksi osaamisalue (taloushallinto, markkinointi), toimiala, alueellisuus tai kansainvälinen liiketoiminta.
Liiketalouden menetelmäosaaminen (support)	<ul style="list-style-type: none">▪ hallitsee liiketalouden syvällisen osaamisen hankinnassa ja omaksumisessa tarvittavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusteet.▪ osaa soveltavaa talousmatematiikkaa ja tilastollisia menetelmiä hyödyntäen tarvittavia tietojärjestelmiä.▪ omaa riittävät taidot laadullisten ja määrällisten tutkimusmenetelmien soveltamisessa.
Liiketalouden soveltava osaaminen (transferable skills modules)	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa soveltaa liiketalouden teorioita ja kykenee luovaan ongelmanratkaisuun, mm. harjoittelussa, projektiopinnoissa ja opinnäytetyössä.▪ osaa soveltaa liiketalouden uusinta tietoa työyhteisössä.▪ osaa kehittää liiketoimintaprosesseja ja soveltaa laatuajattelua.

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 06/2006

Kone- ja tuotantotekniikan koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Kone- ja tuotantotekniikan koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus Insinööri (AMK)
Konetekninen perusosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ pystyy hyödyntämään matematiikkaa ja fysiikkaa konetekniikan ilmiöiden kuvaamiseen ja ongelmien ratkaisuun▪ tuntee yleisimmät konetekniikassa käytetyt komponentit ja kone-elimet sekä ymmärtää yleisimpien koneiden toimintaperiaatteet▪ tuntee konetekniset perusmittaukset▪ tuntee energiatekniikan ja -käytön perusteet
Suunnitteluosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ osaa teknisen dokumentoinnin perusteet ja osaa hyödyntää 3D-mallinnusta suunnittelutyössä▪ tuntee yleisimmät rakennemateriaalit ja niiden käyttöominaisuudet▪ ymmärtää standardoinnin merkityksen tuotteiden suunnittelussa ja valmistuksessa▪ osaa huomioida tuotteen koko elinkaaren suunnittelutyössä▪ ymmärtää ryhmätyön merkityksen tuotesuunnittelussa ja pystyy toimimaan jäsenenä kansainvälisessä suunnitteluorganisaatiossa
Valmistustekninen osaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee valmistustekniikan menetelmät, laitteet ja mahdollisuudet▪ ymmärtää tuotantojärjestelmien ja -automaation perusteet ja vaikutuksen tuoterakenteeseen▪ tuntee logistiikan perusteet
Koneturvallisuusosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ tietää konedirektiivin vaatimukset suunnittelutyölle▪ osaa suunnitella turvallisia ja helppokäyttöisiä laitteita ja rakenteita
Yritystaloulosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ tuntee kannattavan liiketoiminnan edellytykset▪ osaa tehdä yksinkertaisia investointilaskelmia

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT 04/2006**Tietotekniikan koulutusohjelma**

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Tietotekniikan koulutusohjelmat	Osaamisalueen kuvaus Insinööri (AMK)
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kykenee loogis-matemaattiseen ajatteluun ja lähestymistapaan teknisessä ongelmanratkaisussa ▪ osaa hyödyntää matemaattisia periaatteita, menetelmiä ja työkaluja ▪ tuntee alan sovelluksissa tärkeät fysiikan lainalaisuudet ja kestävä kehityksen periaatteet
Laitetekninen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ hallitsee sähkötekniikan ja sähkötyöturvallisuuden perusteet ▪ tuntee elektroniikan tärkeimmät komponentit ja niiden toiminnan ▪ ymmärtää elektroniikan suunnittelu- ja toteutusprosessin ▪ tuntee tietokoneen laitearkkitehtuurin ja ydinkomponenttien toimintaperiaatteen ▪ ymmärtää IP-pohjaisten tietoverkkojen ja niiden aktiivilaitteiden toiminnan sekä osaa suunnitella, toteuttaa ja ylläpitää yksinkertaisia verkkoja
Ohjelmistotekninen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ hallitsee ohjelmointitekniikan: ymmärtää ohjelmoinnin logiikan sekä tuntee tavallisimmat algoritmit ja tietorakenteet ▪ osaa tulkita ohjelmakoodia ja hyödyntää ohjelmointia ongelmanratkaisussa ▪ tuntee oliosuunnittelun ja -ohjelmoinnin perusteet ▪ hallitsee tietokantojen suunnittelun ja toteutuksen perusteet ▪ osaa toimia ohjelmistoprojektissa huomioiden yrityksen ja asiakkaan tarpeet
ICT-liiketoimintaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee kannattavan liiketoiminnan edellytykset sekä taloudellisen suunnittelun ja ohjauksen tärkeimmät työkalut ▪ ymmärtää ICT-alan tuotteistamisprosessin; omaa kokonaisnäkömyksen tuotekehityksen, kannattavan tuotannon ja asiakasrajapinnan ydintoiminoista ▪ hallitsee taitoja johtaa ihmisiä, prosesseja ja projekteja erityisesti tuotekehitysorganisaatiossa ▪ omaa valmiudet oman yrityksen perustamiseen ja teknologiayrittäjänä toimimiseen sekä ymmärtää oman panoksensa merkityksen osana yrityksen toiminnan kannattavuutta
Tietotekninen suunnittelutaito	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee oman sovellusalan (l. suuntautumisvaihtoehto tms. painopistealue) teoreettiseen perustan ▪ osaa etsiä, yhdistellä ja soveltaa alansa viimeisintä teknistä tietämystä hyödyntäen alalle tyypillisiä suunnittelumenetelmiä ja -käytänteitä sekä osaa dokumentoida työnsä tulokset ▪ osaa kommunikoida asiakkaiden kanssa ja toteuttaa heidän tarpeitaan vastaavia teknisiä ratkaisuja ▪ kykenee kurinalaiseen tuotekehitystyöhön sekä itsenäisesti että projektityöryhmän jäsenenä ja pystyy viestimään tehokkaasti ICT-alan eri sovellusalueiden ammattilaisten kanssa

Lisäksi suositellaan, että määrittelyä täydennetään ammattikorkeakoulun painotusten ja suuntautumisvaihtoehtojen mukaisesti 1-2 osaamismäärittelyllä kunkin suuntautumisvaihtoehdon osalta. Esimerkkinä näistä on laadittu Media- ja Ohjelmistotekniikan sekä Tietoverkkojen (Internet-tekniikka) täydentävät määrittelyt:

Tietotekniikan yhteisiä koulutusohjelmakohtaisia erikoisosaamisia täydentävät osaamismäärittelysuositukset:	
Suuntautumisvaihtoehto-kohtaiset kompetenssit Mediatekniikka	Osaamisalueen kuvaus
Mediateknologinen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee digitaalisen median eri muodot, niihin liittyvät teknologiat ja osaa niiden käsittelyn ▪ hallitsee alaan liittyvät tärkeimmät standardit ▪ tuntee www- ja mobiilitekniikoiden käyttömahdollisuudet ja osaa soveltaa niitä
Digitaalisen median palveluosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ymmärtää digitaalisen median sisällöntuotannon erityispiirteet ▪ osaa laatia sisältöjä digitaalisen median palveluihin eri kohderyhmät huomioiden ▪ osaa soveltaa tärkeimpiä ohjelmistotuotannon menetelmiä digitaalisen median palvelutuotannossa
Suuntautumisvaihtoehto-kohtaiset kompetenssit Ohjelmistotekniikka	Osaamisalueen kuvaus
Ohjelmistotekniikan menetelmäosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omaa kattavat ohjelmointitaidot sekä tuntee tärkeimmät ohjelmointikielien ja niiden ominaisuudet ▪ osaa käyttää ohjelmistokehityksen ajankohtaisia suunnittelu- ja mallinnustekniikoita ja työkaluja ▪ ymmärtää ohjelmistojen käytettävyyden merkityksen tuote- ja käyttöliittymäsuunnittelussa sekä osaa soveltaa keskeisimpiä käytettävyyden arvioinnin ja käyttäjakeskeisen suunnittelun menetelmiä
Ohjelmistotuotannon prosessiosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa soveltaa ohjelmistokehityksen prosessimalleja ja menetelmiä asiakastarpeiden määrittelyssä, järjestelmäsuunnittelussa, ohjelmistojen toteutuksessa, laadunvarmistuksessa ja dokumentoinnissa ▪ tuntee ohjelmistotuotteen tyypillisen elinkaaren ja on perehtynyt testauksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja raportointiin ohjelmistokehitysprosessin eri vaiheissa ▪ ymmärtää tehokkaiden työmenetelmien ja prosessien, toimivan viestinnän, tiimityötaitojen, kustannustehokkuuden ja asiakkaan huomioimisen merkityksen käytännön ohjelmistokehitystyössä
Suuntautumisvaihtoehto-kohtaiset kompetenssit Tietoverkot	Osaamisalueen kuvaus
Tietoverkko-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa suunnitella ja toteuttaa turvallisia ja luotettavia tietoverkkoja ▪ osaa suunnitella ja toteuttaa korkealaatuisia verkkopalveluita liiketoiminnan vaatimusten mukaisesti ▪ hallitsee tietoverkkopalvelujen vaatimat tukitoiminnot ja ylläpidon prosessit, niiden monitoroinnin sekä raportoinnin jatkuvan kehittämisen periaatteiden mukaisesti

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 05/2006

Rakennustekniikan koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Rakennustekniikan koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus Insinööri (AMK)
Ympäristövastuu- ja elinkaariosaaminen rakentamisessa	<ul style="list-style-type: none">▪ elinkaari tekniikan hallinta▪ rakennustuotteiden ja -tuotannon ympäristövaikutusten hallinta▪ käyttöikämitoituksen hallinta▪ kiinteistön ylläpidon ja käyttötalouden hallinta
Rakenteiden suunnitteluosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ talon- ja ympäristörakenteiden rakennesuunnittelun hallinta eri materiaalien osalta▪ rakenteiden staattisen toiminnan hallinta▪ rakennusfysikaalisten ja -kemiallisten ilmiöiden hallinta ja kyky niiden huomioonottamiseen suunnittelussa▪ muiden suunnittelualojen (ARK, GEO, talotekniikka) vaikutusten ymmärtäminen
Rakentamisprosessiosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ talon- ja ympäristörakenteiden rakennuttaminen ja urakointi ja johtaminen▪ asiakastarpeen tunnistaminen ja huomioonottaminen▪ tuotannonohjauksen hallinta▪ lämpö-, vesi-, ilmastointi-, sähkö- ja automaatiotekniikoiden vaikutusten huomioon ottaminen▪ rakentamisen laadun ja turvallisuuden hallinta
Rakennusalan kustannusosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ rakennushankkeen kustannushallinta▪ kustannusten muodostumisen ymmärtäminen▪ yritystalouden tuntemus
Korjausrakentamisen erityisosaaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ korjausrakentamisen prosessien ja tekniikoiden hallinta▪ ymmärrys rakennusten käyttöarvoista, historiallisista arvoista ja eri aikakausien esteettisistä arvoista▪ ymmärrys rakennussuojelun mahdollisuuksista▪ tietämys eri aikakausien rakennusten materiaaleista, rakenteista ja rakentamistavoista▪ ymmärrys rakennuksen kunnon ja käyttökelpoisuuden arviointiin vaikuttavista tekijöistä ja eri rakennusosien ja rakenteiden korjaustavoista

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 04/2006**Matkailun koulutusohjelma****Matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelma**

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Matkailun/Matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus
Palvelukulttuuriosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ymmärtää vieraanvaraisuuden (hospitality) alan keskeisenä arvona ja menestystekijänä ▪ osaa tuottaa terveellisiä, turvallisia ja taloudellisesti kannattavia palveluja edistämään asiakkaiden hyvinvointia ▪ osaa huomioida esteettiset ja eettiset näkökulmat palvelutoiminnassa (tilat ja palvelutuotteet, viestintä) ▪ tuntee kuluttajakäyttäytymisen periaatteet ja osaa hyödyntää niitä palvelukehityksessä
Palvelujärjestelmäosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa suunnitella, tuottaa ja kehittää palveluja toimintaympäristön vaatimusten mukaan ▪ osaa kuvata, ohjata ja arvioida palveluprosesseja (tuotesuunnittelu, toiminnan kannattavuus, työn organisointi, ohjaus ja kehittäminen) ▪ osaa kehittää palveluja tuotekehityksen ja tuotteistamisen keinoin ▪ tuntee omaan toimialaansa liittyvät turvallisuusvaatimukset ja osaa soveltaa niitä työssään
Palvelujohtamisosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee ja ymmärtää yrityksen strategiat ja osaa hyödyntää niitä palvelutoiminnan ohjauksen työvälineenä ▪ osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida oman ja yksikön päivittäistä lähijohtamista ▪ osaa organisoida työyhteisön toimintaa ja hyödyntää yksilöiden, tiimien ja yhteisöjen osaamista
Liiketoimintaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa analysoida asiakkuuksia palveluliiketoiminnan kehittämisen näkökulmasta ▪ ymmärtää liiketoiminnan keskeiset käsitteet ja omaa liiketaloudellisen ajattelun perusteet ▪ osaa ennakoida vaihtoehtoisten toimintatapojen vaikutuksia taloudelliseen tulokseen ja kilpailukykyyn ▪ osaa soveltaa yrittäjyysperiaatteita yrittäjänä ja työntekijänä ▪ osaa toimia erilaisissa verkostoissa sekä hyödyntää ja kehittää niitä
Matkailun palveluympäristöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa kehittää vapaa-ajan tai työsidonnaisen matkailun palveluympäristöä ja -verkostoja ▪ ymmärtää kansainvälisyyden, globalisaation ja erilaisten kulttuurien merkityksen palvelukulttuurille ja alan kehitykselle ▪ osaa toimia erilaisissa kansainvälisissä toimintaympäristöissä ▪ osaa hyödyntää kansallisen kulttuurin ominaispiirteitä matkailun kehittämisessä ▪ osaa kehittää alueellisia vahvuuksia ja parantaa alueellista vaikuttavuutta matkailun toimialalla

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 04/2006**Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma**

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus
Palvelukulttuuriosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ymmärtää vieraanvaraisuuden (hospitality) alan keskeisenä arvona ja menestystekijänä ▪ osaa tuottaa terveellisiä, turvallisia ja taloudellisesti kannattavia palveluja edistämään asiakkaiden hyvinvointia ▪ osaa huomioida esteettiset ja eettiset näkökulmat palvelutoiminnassa (tilat ja palvelutuotteet, viestintä) ▪ tuntee kuluttajakäyttäytymisen periaatteet ja osaa hyödyntää niitä palvelukehityksessä
Palvelujärjestelmäosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa suunnitella, tuottaa ja kehittää palveluja toimintaympäristön vaatimusten mukaan ▪ osaa kuvata, ohjata ja arvioida palveluprosesseja (tuotesuunnittelu, toiminnan kannattavuus, työn organisointi, ohjaus ja kehittäminen) ▪ osaa kehittää palveluja tuotekehityksen ja tuotteistamisen keinoin ▪ tuntee omaan toimialaansa liittyvät turvallisuusvaatimukset ja osaa soveltaa niitä työssään
Palvelujohtamisaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee ja ymmärtää yrityksen strategiat ja osaa hyödyntää niitä palvelutoiminnan ohjauksen työvälineenä ▪ osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida oman ja yksikön päivittäistä lähijohtamista ▪ osaa organisoida työyhteisön toimintaa ja hyödyntää yksilöiden, tiimien ja yhteisöjen osaamista
Liiketoimintaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa analysoida asiakkuuksia palveluliiketoiminnan kehittämisen näkökulmasta ▪ ymmärtää liiketoiminnan keskeiset käsitteet ja omaa liiketaloudellisen ajattelun perusteet ▪ osaa ennakoida vaihtoehtoisten toimintatapojen vaikutuksia taloudelliseen tulokseen ja kilpailukykyyn ▪ osaa soveltaa yrittäjyysperiaatteita yrittäjänä ja työntekijänä ▪ osaa toimia erilaisissa verkostoissa sekä hyödyntää ja kehittää niitä
Hotelli- ja ravintola-alan palveluympäristöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ymmärtää hotelli- ja ravintola-alan palvelujen taloudellisen ja sosiaalisen merkityksen ja vaikutukset ihmisten elämässä ▪ osaa hyödyntää erilaisia trendejä liiketoiminnassa ▪ tiedostaa vastuullisen, ympäristöystävällisen ja luotettavan toiminnan merkityksen työyhteisöön, asiakaspalveluun, yrityksen kustannusrakenteeseen ja imagoon ▪ ymmärtää kansainvälisyyden, globalisaation ja erilaisten kulttuurien merkityksen palvelukulttuurille ja alan kehitykselle ▪ tiedostaa oman toimintansa merkityksen alueen kehityksen näkökulmasta

eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT 05/2006**Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suuntautumisvaihtoehto**

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suuntautumisvaihtoehto	Osaamisalueen kuvaus Sairaanhoitaja (AMK)
Hoitotyön asiakkuusosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tunnistaa holistisen ihmiskäsityksen ja ihmisen kokonaisuuden eri olemisen muodoissa lähitieteiden tietopohjaa hyödyntäen. ▪ tunnistaa erilaisia ja eritasoisia toimintavajauksia ihmisessä.
Terveyden edistämisen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee potilaan hoitoketjut ja ymmärtää tavallisimpien sairauksien (yleislääketiede ja lääketieteen erikoisalajat, yleiskirurgia ja kirurgian erikoisalajat, lastenhoito ja lastentaudit, äitiyshuolto, mielenterveys ja psykiatria, vanhustenhoito ja geriatria) etiologian ja lääketieteelliset hoitoprosessit hoitotyön tarpeen määrittämisessä ▪ tunnistaa ja ennakoii yksilön ja perheen/ryhmän terveysongelmia ja -uhkia ▪ tukee ja aktivoi yksilöä, perhettä ja ryhmää ottamaan vastuuta terveyden, voimavarojen ja toimintakyvyn ylläpitämisessä ja edistämässä ▪ toimii kuntouttavan hoitotyön periaatteita soveltaen ▪ toimii hoitotyön asiantuntijana kestävästä kehitystä ja ympäristön terveyttä edistävässä työssä
Kliininen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vastaa potilaan / asiakkaan fyysisestä, psyykkisestä, hengellisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta ▪ seuraa potilaan tilaa, oireita ja hoidon vaikuttavuutta tavallisimpien sairauksien hoidossa sekä tekee tarvittavat johtopäätökset ▪ tutkii, arvioi ja ylläpitää peruselintoimintoja ▪ torjuu infektioita ▪ hallitsee keskeiset tutkimus- ja hoitotoimenpiteet ja niissä tarvittavien välineiden ja laitteiden oikean ja turvallisen käytön sekä tekee tutkimuksia välittömään hoitoon soveltuvilla pienlaitteilla ▪ hyödyntää tutkimustuloksia hoidossa ja hoidon seurannassa ▪ tukee potilaan ja hänen läheistensä hyvinvointia ja jaksamista ▪ ennaltaehkäisee ja tunnistaa potilaan / asiakkaan mielenterveyttä uhkaavia tilanteita ja auttaa häntä tarvittaessa hoitotyön keinoin ▪ lievittää potilaan / asiakkaan kipua ja kärsimystä eri tilanteissa, myös elämän päättyessä ▪ antaa ensiavun erilaisissa hoito- ja toimintaympäristöissä sekä toimivaltaansa kuuluvan peruselvytyksen, apuvälinetasoisen peruselvytyksen ja tehoelvytyksen ▪ toimii normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusolojen terveydenhuollossa voimassa olevien toimintaohjeiden mukaisesti ▪ hallitsee apuvälineiden käytön potilasturvallisesti ja ergonomisesti ▪ hallitsee kokonaishoidon tarpeen arvioinnin

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ toteuttaa lääkärin hoito-ohjeen mukaisen lääkehoidon turvallisesti ja seuraa lääkehoidon vaikutuksia ja vaikuttavuutta ▪ hallitsee lääkehoidon toteutuksen edellyttämän lääkelaskennan ja lääkehoidon perustana olevan keskeisen kliinisen farmakologian tiedon eri-ikäisten hoitotyössä ▪ hallitsee nestehoidon ja potilaan laskimoon annettavan lääkehoidon ja verensiirron valmisteluun liittyvät toimenpiteet, potilaan valmistamisen näihin hoitoihin sekä potilaan tarkkailun nestehoidon ja verensiirron aikana ja niiden jälkeen ▪ osaa kanyloida perifeerisen laskimon ja toteuttaa nestehoidon ▪ toteuttaa sentraaliseen laskimoon annettavan neste- ja lääkehoidon ▪ tunnistaa lääkehoitoprosessiin liittyvät riskikohdat ja käyttää lääkityspoikkeamista koottua tietoa lääkehoitoprosessin kehittämiseksi
LIPäätöksenteko-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ toimii asiakaslähtöisessä ja tavoitteellisessa vuorovaikutuksessa ja hoitosuhteessa potilaan, perheen ja yhteisön kanssa ▪ vastaa hoitotyön tarpeen määrittelystä ja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi potilaan / asiakkaan hoitotyötä yhteistyössä potilaan ja hänen läheistensä kanssa ▪ dokumentoi hoitotyön potilasasiakirjojen ja potilastietojen edellyttämän tietosuojan ja -turvan mukaisesti
Ohjaus- ja opetusosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opettaa ja ohjaa erilaisia potilaita / asiakkaita, heidän omaisiin ja läheisiään sekä ryhmiä ▪ ohjaa ja tukee potilasta / asiakasta itsehoidossa ja potilaan oman terveysongelman hallinnassa ▪ ohjaa ja opettaa opiskelijoita ja henkilöstöä ▪ käyttää ja tuottaa tarkoituksenmukaista perusohjausmateriaalia tueksi ja hyödyntää sähköistä potilasohjausta ▪ ohjaa potilasta / asiakasta lääkehoitoon liittyvissä asioissa potilaan terveydentilan ja hoitoon sitoutumisen edistämiseksi

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 04/2006

Sosiaalialan koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Sosiaalialan koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus
Sosiaalialan eettinen osaaminen	Sosionomi (AMK) on sisäistänyt sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet ja sitoutuu toimimaan niiden mukaisesti. Hän kykenee sosiaalialan ammattien edellyttämään eettiseen reflektioon. Hän ottaa huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden ja kykenee toimimaan arvoriititöitä sisältävissä tilanteissa. Sosionomi (AMK) edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä pyrkii huono-osaisuuden ehkäisemiseen yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmista.
Asiakastyön osaaminen	Sosionomi (AMK) osaa luoda ammatillisen ja asiakasta osallistavan vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen. Hän ymmärtää asiakkaan tarpeet ja voimavarat kontekstisidonnaisesti. Sosionomi (AMK) osaa soveltaa erilaisia teoreettisia lähestymistapoja ja työmenetelmiä tarkoituksenmukaisesti sekä arvioida niitä. Hän osaa tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan, kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja eri elämäntilanteissa.
Sosiaalialan palvelujärjestelmä-osaaminen	Sosionomi (AMK) tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja niihin liittyvän lainsäädännön. Hän osaa hahmottaa palveluiden muutoksia ja pystyy osallistumaan niiden monipuoliseen kehittämiseen. Hän osaa suunnata ja koota tarpeen mukaisia palveluita erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden tueksi, osaa toimia moniammatillisissa verkostoissa ja hallitsee palveluohjauksen.
Yhteiskunnallinen analyysitaito	Sosionomi (AMK) ymmärtää yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen ja osaa jäsentää ja analysoida sitä erilaisista teoreettisista näkökulmista. Hän ymmärtää ihmisten sosiaalisten toimintaedellytysten muotoutumisen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon välisen yhteyden. Sosionomi (AMK) osaa jäsentää sosiaalisia ongelmia yhteiskunnallisesta viitekehyksestä.
Reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen	Sosionomi (AMK) on sisäistänyt reflektiivisen ja tutkivan työotteen. Hän osaa arvioida toimintansa teoreettisia lähtökohtia ja soveltaa vaihtoehtoisia ajattelu- ja lähestymistapoja. Hänellä on käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista ja hän osaa tuottaa uutta tietoa. Hän osaa toimia työyhteisön aloitteellisena esimiehenä ja aktiivisena jäsenenä. Hän osaa kehittää ja johtaa sosiaalialan osaamista, työyhteisöjä ja palveluja moniammatillisena yhteistyönä.
Yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	Sosionomi (AMK) ymmärtää yhteisöjen toimintaperiaatteita ja kulttuureita sekä osaa yhteistyössä muiden kanssa vahvistaa ja luoda kansalaisuutta tukevaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Hän osaa toimia erilaisissa kansalais- ja viranomaisverkostoissa ja luoda niitä. Sosionomi (AMK) kykenee osallistumaan yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun ja vaikuttamaan päätöksentekoon yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Hän tunnistaa epätasa-arvoa tuottavia rakenteita ja toimii niiden purkamiseksi.

KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT, 05/2006

Fysioterapian koulutusohjelma

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit Fysioterapian koulutusohjelma	Osaamisalueen kuvaus Fysioterapeutti (AMK)
Fysioterapeuttinen tutkiminen ja kliininen päättely	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa tutkia ja analysoida toimintakyvyn edellytyksiä ja toimintarajoitteita, erityisesti liikkumiskykyä ▪ osaa laatia arvioinnin ja kliinisen päättelyn avulla fysioterapiasuunnitelman yhdessä asiakkaan kanssa ja asiakkaan tarpeet huomioiden ▪ osaa arvioida ja seurata fysioterapian tuloksellisuutta
Opetus- ja ohjausosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa käyttää erilaisia ohjaus- ja opetusmenetelmiä tavoitteellisesti yksilön/ryhmän toimintakyvyn ja terveyden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi ▪ osaa käyttää motorisen oppimisen/ohjaamisen periaatteita ohjatessaan asiakkaan/ryhmän liikkumis- ja toimintakykyä ▪ osaa soveltaa terapeuttisen harjoittelun menetelmiä ryhmän ohjauksessa ▪ osaa suunnitella ja ohjata terveyttä ja toimintakykyä edistävää liikuntaa
Terapiaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa soveltaa yksilöllisesti näyttöön perustuvaa tietoa suunnitellessaan fysioterapiaa ▪ osaa toimia asiakkaan osallistumista tukevasti sekä luoda vastavuoroisen terapeuttisen vuorovaikutussuhteen ▪ osaa suunnitella ja toteuttaa terapeuttista harjoittelua hyödyntäen pato-, kuormitus- ja neurofysiologian sekä biomekaniikan tietoa ▪ osaa käyttää fysikaalisen terapian menetelmiä hyödyntäen niiden fysiologiaa ja terapeuttisia vaikutuksia ▪ osaa toteuttaa manuaalista terapiaa perustellusti ja tarkoituksenmukaisesti
Yhteistyö- ja yhteiskuntaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa toimia itsenäisesti sekä tehdä moniammatillista yhteistyötä erilaisissa tiimeissä, työryhmissä, asiantuntijaverkostoissa ja palveluketjuissa fysioterapian asiantuntijana ▪ vaikuttaa yhteiskunnassa aktiivisesti fysioterapia- ja toimintakyvyn edistämiseen liittyvien palvelujen tuottamiseen ja kehittämiseen huomioiden kuntoutus-, liikunta-, sosiaali- ja terveysalan kansalliset ja kansainväliset haasteet ▪ osaa laatia asiantuntijalausuntoja ja kirjallisia kannanottoja
Teknologiaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa hyödyntää teknologian mahdollisuuksia fysioterapian suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa ▪ osaa soveltaa teknologiaa liikkumis- ja toimintakyvyn arvioinnissa ▪ osaa hyödyntää apuvälineitä ja niiden teknologiaa liikkumis- ja toimintakyvyn tukemisessa ▪ osaa suunnitella esteettömiä ympäristöjä moniammatillisena yhteistyönä ▪ osaa käyttää ergonomian menetelmiä työ- ja toimintaympäristöjen soveltamiseksi ihmisten ominaisuuksia ja tarpeita vastaaviksi